

Barn och ungdomars kulturengagemang

En utvärdering av Arvsfondens kultursatsning.

Ambjörn Hugardt,
Kungliga Musikhögskolan 2008

SAMMANFATTNING

Barns och ungdomars kulturengagemang är en så kallad särskild satsning inom Arvsfonden. Satsningen pågick mellan 2005 och 2008. Man avsatte 20 miljoner kronor per år under tre år till nyskapande projekt där barn och ungdomar utvecklar kulturengagemang och eget skapande, själva eller tillsammans med olika kulturinstitutioner. Det övergripande syftet var att öka möjligheterna för barn och ungdomar att aktivt delta och påverka i kulturlivet.

Satsningen har gett resurser till 55 projekt som under den tid satsningen löpt har beviljats medel till verksamhet under 1, 2 eller 3 år. Projekten har beviljats medel ända fram till satsningens slutdatum som var den 30 april 2008. Det betyder också att många projekt har sin verksamhet igång långt efter satsningens slut. De treåriga projekten dominerar i satsningen liksom projekt som vänder sig till ungdomar. Projekten har drivits av ideella organisationer och föreningar, ofta i samarbete med offentliga huvudmän. Projekten finns i hela Sverige med en huvudvikt på storstadsregionerna.

Utvärderingen har sökt svar på vilka spår Arvsfondens pengar lämnar, vilka framkomliga vägar projekten finner och vilka hinder man träffar på samt hur målgruppen upplever insatserna.

Underlaget till utvärderingen har hämtats från enkäter och självvärderingar från projekten, ansökningshandlingar, intervjuer, studier av dokumenterat material i skrift, foto och video, reportage och artiklar i tidningar och medier samt uppgifter från webbplatser.

Projekten har tillsammans uppvisat ett mycket brett utbud av kulturella och skapande aktiviteter. Här finns exempel på berättande, teater, skulptur, musik, film dans, hantverk och cirkus. Blandformer och många olika kulturuttryck inom ett och samma projekt är vanligare än projekt som har koncentrerat sig på ett enda uttryck.

Verksamheten i projekten har i de flesta fall haft en utpräglat utåtriktad karaktär och man har visat det som hänt i projekten för en mycket bred krets. Det har handlat om föreställningar, konserter, utställningar, publiceringar och andra offentliggöranden, där de som nåtts av denna kommunikation ofta också blivit mer eller mindre aktivt delaktiga i projektprocessen. Det är därför svårt att säga exakt hur många som aktivt berörts av satsningen. De barn och ungdomar som närmast berörts av ett projekts hela process har uppgått till cirka 40 000.

Tack vare resurserna från Arvsfonden har projekten fått möjlighet att genomföra en process som de nästan undantagslöst tror kommer att fortsätta efter projektens slut. Man ser därigenom projektet som en startfas för en verksamhet som kommer att permanentas, vilket ligger helt i linje med projektens önskemål.

Legitimiteten för projekten står i de flesta fall att finna i ett starkt engagemang för barn och ungdomar och den utvecklande kraft man upplever finns i kultur. Kultur ska här inte ses som traditionell kultur distribuerad till passiva barn och ungdomar. Deltagarnas egen delaktighet och ansvar i projektens processer är kraftigt uttalade.

Projekten visar mycket starka, ideella och ofta värdegrundsförankrade motiv till varför de vill driva sin verksamhet. De vill kort sagt stödja barn och ungdomar genom en aktivitet som gör livet och samhället bättre. Den målsättningen finns levande under projektprocessen, och projekten anser själva att de lyckas mycket bra med det.

Projektens svårigheter handlar ofta om en tendens att växa i storlek och omfattning och de konsekvenser det medför. Samarbete i alla dess former framhålls från projekten som en grundförutsättning för att lyckas. I vissa fall när samarbetet inte fungerat fullt ut har också projekten fått vissa svårigheter.

Projekten påpekar mycket tydligt hur viktigt det är att verkligen i grunden ha förtroende för barnens och ungdomarnas delaktighet och ansvarstagande. Det är en av de viktigaste grundförutsättningarna för att lyckas i projektarbetet.

Barnen och ungdomarna är enligt underlaget mycket nöjda med sitt deltagande och sin delaktighet. De har också varit stolta över det de gjort. Informanter runt målgruppen bekräftar den bilden och rapporterar om positiv förändring, utveckling och växande.

Många av projekten har fått stor uppmärksamhet i nationella och lokala massmedier.

De resurser som projekten fått från Arvsfonden har i de flesta fall finansierat hela eller huvudparten av projektet.

INNEHÅLL

Sammanfattning	2	Dokumentation och förankring av empiri	19
INNEHÅLL	3	Hur har projektet uppmärksamats?	20
INLEDNING.	5	Forskning och andra utvärderingar	20
Satsningen	5	Intressanta tendenser och mönster.	20
Satsningens bakgrund.	5	Tips från projekten	21
Satsningens process.	6	Arvsfonden – samarbete om resurser och möjligheter	21
Projektet	6	Arvsfondens del i projektens finansiering	21
Utvärderingen	6	Kontakten med Arvsfonden – hur har projekten upplevt den?	22
Utvärdering av projekt.	7	Arvsfonden och satsningens handläggning	22
Utvärdering	7	Ansökan och beviljning	22
Projekt	8	Arvsfondens policy och anda	23
Utvärderingens empiri	8	Målgruppens delaktighet	23
RESULTAT	10	Fördjupningsstudie	23
Övergripande projektdata för satsningen	10	De fem projekten i fördjupningsstudien – en kort beskrivning	24
Projektets utsträckning i tid	10	Projektet Komma till tals – Studieförbundet, Göteborg	24
Olika kulturuttryck	10	Projektet Rätten till respekt – Svenska Korzaksällskapet, Stockholm	24
Hur många barn har nåtts av vad och i vilken omfattning?	10	Projektet Var ligger Pepparkakeland? – Neon Gallery, Brösarp	24
Åldrar	11	Projektet Kulturverket – barn säger år proffsen hur de ska göra – Umeå	24
Vilka nås av projekten?	11	Projektet Fanzinhuset – Föreningen Zingo, Norsborg	25
Beviljade medel.	12	Resultat från fördjupningsstudien	25
Var når projektet målgruppen?	12	Den svåra balansen mellan styrning och delaktighet	25
Storlek och spridning på projektet.	12	Effekter av målgruppens makt och delaktighet på riktigt	26
Var finns projekten?.	12	Den demokratiserande tanken – att låta unga människor komma till tals.	26
Projektets start	13	Invandring eller integration – inte i fokus	27
Legitimiteten – varför vill man göra detta?	13	Att motivera, väcka nyfikenhet och komma igång i projektet – hur går det till?	28
Vad vill man ha uppnått när projektet är avslutat?	13	Genusperspektiv	28
Vad ledde fram till projekttiden?	14	Effekter – framgångsfaktorer – erfarenheter	28
Fokus för satsningen	14	Metodens – projektets generalitet och överförbarhet	29
Tankar om framgång och misslyckande från projektets startfas	14	Konst – forskning och barn	29
Projektets process.	15	Reflektioner om några resultat	31
Hur har man lyckas nå sitt mål?	15	Delaktighet och brukarmakt	31
Tänker man ändra målen?	15	Eldsjälen	32
Tankar om framgång och misslyckande i projektets process	15	Den viktiga resurspersonen	33
Svårigheter i projektarbetet	16	Projektet är kontextspecifikt	33
Hur tänker man sig fortsättningen efter projekttiden?	16		
Målgruppens upplevelser och tankar	17		
Samarbete och nätverkande	18		
Skolan som samarbetspartner	18		
Samla erfarenheter	19		

Andra viktiga små möjliggörare	33
Den nya teknikens möjligheter	34
SLUTSATSER.	35
Effekter	35
Framgångsfaktorer	36
Har satsningen hamnat i god jord?	37
Den instrumentella kulturen.	37
CODA	40
Några källor till information och kunskap	40
Eftertankar och slutord	40
Projekten	41
LITTERATUR	55
BILAGA 1: ENKÄTEN	56
BILAGA 2: SJÄLVVÄRDERINGEN	57

Författaren svarar för innehåll och slutsatser.

INLEDNING

När projektet *Barns och ungdomars kulturengagemang* beslutades 2004 var det en angelägenhet för regeringen med avgående kulturminister Marita Ulvskog som initiativtagare. Satsningen hade från start en ansevärd summa pengar att disponera – 60 miljoner kronor fördelat som 20 miljoner per år under en treårig projekttid.

Efter detta beslut har Arvsfonden förändrats. Tidigare var den en del i regeringens administration med handläggning inom socialdepartementet. Sedan den 27 maj 2004 är den en egen myndighet med en politiskt tillsatt delegation som fattar beslut om bidrag. Den processen har inneburit ganska stora förändringar inom den i år åttioåriga institutionen. Arvsfonden inrättades 1928 i samband med riksdagens beslut att förändra och begränsa arvsrätten enligt de regler som därtills gällt. Beslutet fattades inte utan friktion och det förekom många debatter och stridigheter i riksdagen. Det rådde delade meningar om både inskränkningen i arvsrätten och Arvsfondens ändamål.

Internationellt ser man en mycket mångskiftande bild i arvsfrågor. Även om olika begränsningar i arvsrätten förekommer i olika länder verkar det vid en flyktig jämförelse som om den svenska modellen och Arvsfondens verksamhet är unik. Till det unika hör också det speciella fokus Arvsfonden har för de resurser man hanterar, nämligen barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Verksamheten går ut på att stödja dessa grupper och stärka deras ställning i samhället.

Satsningen

Projektet *Barns och ungdomars kulturengagemang* ingår i Arvsfondens så kallade särskilda satsningar. Efter särskild beredning i Arvsfondsdelegationen avsätts resurser till särskilda satsningar. Delegationen öronmärker här en bestämd summa som fördelas under en viss tidsperiod för ett särskilt ändamål. Arvsfonden anslog 20 miljoner kronor per år under 3 år för den här särskilda satsningen. Satsningen startade officiellt den 1 maj 2005 och avslutades den 30 april 2008.

De 60 miljoner regeringen ursprungligen satsade på ungdomar och kultur har egentligen aldrig anslagits som nya pengar. Pengarna har hela tiden funnits inom Arvsfonden, och eftersom satsningen dessutom ligger inom ramen för de riktlinjer Arvsfonden har för sin verksamhet är satsningen präglad av en för beloppsbegränsade satsningar anmärkningsvärd och

ovanlig egenskap. Beloppsgränsen på 60 miljoner har kunnat hanteras flexibelt.

I vanliga fall är det ett bekant problem att få pengar att räcka till inom olika satsningar och projekt. I detta fall har det inte funnits något hinder att spränga taket för de 60 miljoner regeringen ursprungligen angav vilket medförde att summan stannade på cirka 100 miljoner kronor.

Den här beskrivningen kan låta som om det i själva verket inte har funnits någon speciell satsning och att arbetet inom Arvsfonden bara rullat på som vanligt. Inget kan vara mer felaktigt. Denna myndighetsbehäftade pånyttfödelse har inneburit ett helt nytt intresse att profilera och visa på Arvsfondens verksamhet i allmänhet och kanske speciellt riktade satsningar som denna i synnerhet. Satsningen har dessutom drivits som en samlad verksamhet med en särskild handläggare som ägnat sig speciellt åt denna satsning och som började med detta när Arvsfonden blev myndighet, eftersom förändringen också i stort sammanföll i tid med satsningens start.

Satsningens bakgrund

I den ursprungliga avsiktsförklaringen från regeringen baserades satsningens inriktning i väsentlig grad på resultaten från *Satsningen för ungas kultur- och fritidsverksamheter* som genomfördes med medel om totalt 35 miljoner från Arvsfonden mellan 1999 och 2003. Där konstaterades att

- ungdomar prioriterar aktiviteter och verksamheter utanför kulturinstitutionerna snarare än i dem
- offentliga kulturstöd går endast i låg utsträckning till de uttryck och genrer som ungdomar prioriterar
- ungdomar prioriterar eget skapande men kulturpolitiska insatser på alla nivåer satsar mest på produktion av ett professionellt utbud till unga.

I regeringens avsiktsförklaring framgår att man under en treårsperiod ämnar satsa sammanlagt 60 miljoner kronor till Arvsfondens förfogande. Pengarna ska användas till försöksverksamhet som avser att utveckla barns och ungdomars möjlighet till delaktighet i kulturlivet, till kulturupplevelser och eget skapande (projekt nr 2004/85). Medlen fördelas i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om Allmänna arvsfonden (1994:243).

Satsningen fick ett syfte med följande utformning: Satsningens syfte är att ge ökade möjligheter för

barn och ungdomar att aktivt påverka i kulturlivet samt uttrycka sig genom nya och/eller alternativa konstnärliga och kulturella uttryck.

Målen fick följande utformning:

Att bevilja stöd till projekt som involverar barn och ungdomar och som syftar till att

- öka möjligheterna för barn och ungdomar att aktivt delta och påverka i kulturlivet
- utveckla samverkan av mer långsiktig karaktär mellan kulturinstitutioner och ideellt föreningsliv inom barn- och ungdomskulturområdet
- bryta traditionella könsmonster, etnisk och/eller social segregation.

Satsningens process

Det omfattande förändringsarbete som ägt rum inom Arvsfonden under tiden för den här speciella satsningen har naturligtvis haft en speciell betydelse för satsningen. Den kreativa osäkerhet som präglar alla processer i liknande situation har givetvis varit krävande och påfrestande för Arvsfondens administration. Samtidigt har det gett möjlighet att förhålla sig flexibelt sökande och med den fasta fixering målsättning och regleringar utgör ändå söka och hitta nya, konstruktiva och flexibla lösningar. Det kan sägas redan nu att det inte finns några tecken från projekten i satsningen som tyder på att denna förändringsprocess skulle ha inneburit några negativa konsekvenser.

Inom satsningens ram har över 400 projekt ansökt om medel. Den samlade ansökta summan har hamnat på över 250 miljoner kronor. 55 projekt har beviljats medel inom satsningen och den beviljade summan har hamnat strax över 100 miljoner kronor.

I satsningen har också en referensgrupp medverkat. Den har varit till stöd i processen vid frågor om projekten och bedömningarna av dem inför besluten hos Arvsfondsdelegationen. I referensgruppen har ingått representanter från Sveriges Kommuner och Landsting, Statens kulturråd, Aktionsgruppen för barnkultur, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Utbildningsdepartementet samt Ungdomsstyrelsen.

Projektet

De 55 projekt som har beviljats medel inom satsningen har varierat i tid mellan 1 och 3 år. Projekt utvecklas, ibland på ett sätt som man inte kunde förutse och som kanske inte heller var meningen. Detta kan vara både till fördel för processen och för hela projektet. Under projektets gång betyder det att samtal och diskussioner mellan projekt och Arvsfonden kan innebära nya ställningstaganden inför framtiden. Det kan betyda

förändringar i riktning, process, målsättning och omfattning. Det kan också i undantagsfall innebära att projekt avslutas i förtid. Arvsfondsdelegationen, som beslutar om projekten, tar därför beslut som gäller ett år i taget, även för fleråriga projekt. Det ger en möjlighet att i besluten väga in de förändringar som kan påverka projektets fortsatta process. Inom satsningen förekommer också några projekt som beviljats medel som förstudie. Syftet med en förstudie kan vara att undersöka om projektidén är befogad, utvecklingsbar och önskvärd. Man kan också vilja undersöka förutsättningarna för att genomföra projektet. Ibland kan förberedelserna inför projektet vara så omfattande att det blir svårt att inrymma dem under projekttiden. Av de 55 projekten i satsningen har 3 avslutats före projektidens utgång.

Projektet har drivits av ideella organisationer och föreningar, ofta i samarbete med offentliga huvudmän. Projektet finns i hela Sverige med en huvudvikt på storstadsregionerna.

Utvärderingen

Den särskilda satsningen *Barns och ungdomars kulturengagemang* har utvärderats genom ett avtal mellan Arvsfonden och Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Enligt uppdraget från Arvsfonden ska utvärderingen fokusera på vilka spår Arvsfondens resursinsats har lämnat och under vilka betingelser. Man vill också veta vilka framkomliga vägar och vilka hinder projekten har noterat samt hur målgruppen upplevt insatsen.

Som det står i uppdraget ska utvärderingen genomföra dokumentationsstudier av ansökningshandlingar och projektens egna redovisningar. Information ska också hämtas från enkäter, självvärdering och fördjupningsstudie av ett mindre antal projekt. Därutöver har utvärderingen hämtat information från flera andra håll som närmare specificeras i avsnittet *Utvärderingens empiri*.

Trots att utvärderingsuppdraget är beskrivet i det uppdrag Arvsfonden gett, fanns det ett uttalat behov av att konkretisera processen i utvärderingen. Därför investerades mycket tid och arbete under projektets första år för att göra utvärderingsarbetet konstruktivt och fungerande. I stort kan orsakerna till detta hämtas i den nystart både Arvsfonden och denna satsning då gjorde. I processen fokuserades också sambandet mellan utvärdering av Arvsfondens projekt i stort och denna speciella satsning. Denna första tid i satsningen var mycket givande och det ganska omfattande arbete som då gjordes har upplevts som väl investerat. Det var en tid då det var möjligt att förhålla sig ganska

brett undersökande, nyfiken och frågande till hela utvärderingsprocessen och det har varit positivt att som utvärderare få gå in i samarbetet med Arvsfonden under sådana former.

Det kan vara av stor vikt att notera skillnaden mellan en utvärdering av en särskild satsning och av enskilda projekt. De unika, värdefulla och omistliga erfarenheterna som varje enskilt projekt inom satsningen genererar utifrån sina unika bakgrunder och förutsättningar är inte det huvudsakliga syftet med den här utvärderingen. Projekten själva ansvarar för den skatt av erfarenheter som de dessutom är angelägna att få dela med sig av. Här finns redovisningar, rapporter, interna och externa utvärderingar och olika former av digital dokumentation från processen och resultatet. Många av projekten i satsningen har också omfattande information publicerad på Internet. I slutet av den här rapporten finns en förteckning över projekten och hur man kan komma i kontakt med dem och deras erfarenheter. Det rekommenderas varmt att använda den listan och knyta kontakter. Om den här rapporten kan lyckas med att ett sådant hopknytande kommer till stånd, så har den redan där tjänat ett stort syfte. Nätverkande i alla dess former löper som en positiv röd tråd genom projektens redovisningar.

En annan viktig skillnad att notera är mellan Arvsfondens så kallade särskilda satsningar och enskilda projekt inom Arvsfonden. Vissa enskilda projekt har anlitat egna utvärderare och andra har utvärderats genom Arvsfondens medverkan. I dessa utvärderingar fokuseras det speciella projektinnehållet av expertis inom området och med för projektet lämpad teoribildning. Den här rapporten, som riktar sig till en särskild satsning och inte ett enskilt projekt, utvärderar på ett satsningsövergripande plan och fokuserar inte i första hand på de enskilda ingående projektens specifika innehåll och processer. Fokus ligger snarare på satsningens process och effekt samt på jämförande data mellan projekten.

Men fokuseringen i utvärderingen hindrar inte att mycket intressant material från enskilda projekt fördjupas och illustrerar resultaten. Det är en förhoppning att detta ska vara inspirerande och givande.

Utvärderingen tittar på en satsning med löpande beviljning, vilket innebär att ansökningar inom satsningen har behandlats under hela tiden som satsningen har löpt. Det betyder att när satsningen slutade i april 2008 fanns åtskilliga enskilda projekt inom satsningen som inte var avslutade. De projekten har därför inte kunnat se utvecklingen under projekttiden i sin helhet och hur denna process

gestaltat sig. Man har inte heller kunnat analysera hur projektet faktiskt utföll. Många viktiga rön kommer därför att uppdagas först efter projekttidens slut för de enskilda projekten.

Oavsett om en del projekt har avslutats eller fortfarande befinner sig någonstans i sin process är det viktigt att förstå ett grundläggande faktum: Den fullständiga effekten av projekt inom en satsning som den här, kommer aldrig att till fullo kunna beskrivas – eller ens medvetandegöras. Långt efter att den här särskilda satsningen har försvunnit i historiens töcken är det högst sannolikt att effekter av den fortfarande är högst påtagliga. Många av dessa effekter är utan tvekan livsförändrande och kanske livsavgörande för många inblandade. Lite högrävande skulle man kunna uttrycka det som att världen ser lite annorlunda ut jämfört med om denna satsning inte hade funnits. Detta sista skrivet också för att stillsamt peka på utvärderingens begränsade beskrivningskraft.

Utvärdering av projekt

Att utvärdera projekt, i betydelsen en tidsbegränsad satsning, innefattar två intressanta och problematiska storheter: utvärdering och projekt.

Utvärdering

Utvärderingen förutsätter någon sorts rationalitet och bör naturligtvis inte ske planlöst. Kriterier som används bör vara valda med tanke på det som ska utvärderas och de frågor detta väcker. Utvärderingen bör också utföras så att de svar den ger kan vara till någon form av nytta för olika parter som kan vara intresserade av resultatet och ämnesområdet som utvärderas. Det kan då vara lätt att ensidigt utgå ifrån de mål som ursprungligen satts för en verksamhet. Problemet är att låsta målkriterier kan tendera att övervärdera skarpsinnigheten hos de ursprungligt satta målen och samtidigt undervärdera vikten av andra resultat (se exempelvis Vedung, 1998).

Utvärderingar kan ha många olika syften och beroende på vilket syfte som är övergripande kan utvärderingen använda sig av olika strategier. I den här utvärderingen av Arvsfondens särskilda satsning baseras huvudparten av underlaget på information lämnad av de enskilda projekten i satsningen. Om Arvsfonden huvudsakligen var intresserade av kontroll och ansvarsutkrävande från projekten som effekt av utvärderingen skulle en sådan självvärderande strategi inte vara alldeles lämplig. Är däremot det övergripande syftet att avtäcka kunskap om projektens verksamhet, så är den strategin mer adekvat. Det är ju projekten själva som är experter och har kunskap om sin egen

projektprocess och dess resultat.

Ett problem med utvärderingar som lutar sig tungt emot självvärderande uppgifter kommer trots allt att hänga ihop med objektiviteten. Vilka bakgrunder för svaret har respektive uppgiftslämnare? Det kan vara rimligt att anta att man utifrån den samhällsstruktur som omger arbetet i projektet medför att uppgiftslämnare med- eller omedvetet framställer projektet och dess resultat i väl positiva termer. Det kan också finnas en risk att man i projekten trots allt upplever Arvsfondens utvärdering huvudsakligen som kontroll och ansvarsutkrävande.

Svaren i utvärderingen hämtas på olika sätt ur den verklighet där satsningen ägt rum. Det gäller då att dessa svar så långt möjligt beskriver det som efterfrågas, svaren ska med andra ord helst vara pålitliga. Om man inom satsningar upplever utvärdering som kontroll ("Har vi gjort rätt?", "Är det kopplat till fortsatta pengar?"), kan man medvetet eller omedvetet hamna i en beskrivning som man hoppas liknar det som utvärderaren eller myndigheten önskar. Framgångar framhålls samtidigt som misslyckanden och felgrepp riskerar att tonas ned.

Vid de projektledarträffar som Arvsfonden löpande arrangerat under tiden för satsningen har avsevärd tid och möda lagts ned på att avdramatisera utvärderingen och tona ned dess roll som kontroll, för att i stället framhålla och fokusera det ömsesidiga utbytet av intressant och viktig information och kunskap som utvärderingen kan ge. Här har också betonats det omistliga informationsvärde som både framgångar och misslyckanden har för att ge möjligheter till att effektivisera och förbättra projektarbetet inom satsningen.

Arvsfondens representanter har också i dessa sammanhang på många sätt understrukt detta resonemang. Man har regelmässigt framhållit den karaktär av "riskkapital" som Arvsfondens resurser innebär. Arvsfonden använder kriterierna nyskapande, obeprovat och utvecklingsbart i sin bedömning när man beviljar projekt, vilket innebär att man har en nyfiken och intresserad hållning både inför framgångar och inför misslyckanden.

Projekt

Projekt, i betydelsen en tidsbegränsad satsning, kan i detta sammanhang belysa både den övergripande nivån för den särskilda satsningen och de däri ingående lokala projekten. Här finns på båda nivåerna en start och tankar kring processen innan den egentligen har börjat. Här finns på båda nivåerna också en processutveckling och en slutfas med summering.

Ofta finns i projektsammanhang en tanke om att projektet är något annat än en vanlig eller ordinarie verksamhet, någonting som finns vid sidan av den ordinarie verksamheten och med större eller mindre kontakt med denna. Projektet kan också innebära något man bryter ut ur den ordinarie verksamheten för att få kunskaper och erfarenheter tillbaka till den ordinarie verksamheten, som sen antas fortsätta med nya kunskaper på en högre nivå medan projektet å sin sida avslutas.

I båda dessa fall riskerar ett projekt att dela upp människor mellan den ordinarie verksamheten och projektverksamheten i ett "vi och dom". Den här rollfördelningen kan under olika omständigheter och i olika sammanhang ha skiftande betydelser – allt ifrån att skydda den ordinarie verksamheten från projektdrivarnas förödande idériedom till att rädda de livgivande idéerna i projektet undan den ordinarie verksamhetens mördande rutin och slentrian. För en mycket underhållande beskrivning av olika processer inom projektens dramatiska och dynamiska värld rekommenderas boken "Myter om projekt" (Blomberg, 1998).

Men de projekt som ingår i Arvsfondens särskilda satsning *Barns och ungdomars kulturengagemang* stämmer inte speciellt bra med ovanstående beskrivningar. Förvisso har man en projektstart, en process och en avslutning, men avslutningen är mer en fråga om tid än processavslutning. Det finns inte mycket som tyder på att de lokala projekten frivilligt vill avsluta projektens verksamhet. Arvsfonden har ju också ett speciellt intresse i hur livskraftiga projekten är efter projekttidens utgång.

De lokala projekten har i de allra flesta fall inte heller karaktären av process som är utbruten ur en ordinarie verksamhet. Den särskilda satsningen i sig själv skulle kanske kunna betraktas som ett projekt utbrutet ur Arvsfondens reguljära eller ordinarie verksamhet, men eftersom den ordinarie verksamheten i sig själv är baserad på lokala projekt som de inom satsningen så är inte heller den jämförelsen riktigt fruktbar. Dessutom bedrivs Arvsfondens ordinarie verksamhet till en stor del inom just sådana särskilda satsningar. Det som egentligen berättigar begreppet projekt är kanske snarare att den särskilda satsningen faktiskt hade sin löptid och avslutades den 30 april 2008. Därigenom kan en utvärdering fokusera på processer som hände under den tiden.

Utvärderingens empiri

I uppdraget formulerar Arvsfonden fyra källor till empiri i utvärderingen. De är

- dokumentationsstudie av ansökningshandlingar och projektens egna redovisningar

- enkät till projekten (bil. 1)
- självvärdering (bil. 2)
- fördjupningsstudie där ett mindre antal projekt granskas närmare.

Enkäter och självvärderingar har företrädesvis skett i öppen svarsform i stället för med fasta svarsalternativ. De öppna frågorna har tillåtit projekten att formulera sig utifrån sina egna erfarenheter och olikheter. Detta innebär naturligtvis ett större arbete både för uppgiftslämnare och i bearbetningen av svaren, men det ger samtidigt en större möjlighet till unika erfarenheter som man annars riskerar att missa. Traditionella kategorier, som de kan visa sig i fasta svarsalternativ, har problemet att de definierar och låser i från början redan etablerade alternativ. Eftersom huvudsyftet med utvärderingen är att samla information som kan leda till ny kunskap, kan det därför vara riskabelt att använda fördefinierade svarsalternativ som man härlett ur gammal kunskap.

Fördjupningsstudier har skett genom besök i de lokala projekten, och empirin härifrån är i högsta grad präglad av varje enskilt projekt. I vissa fall har det varit möjligt att uppleva delar av det faktiska projektarbetet med barn och ungdomar. I andra fall har resultaten från projektarbetet fokuserats. I samtliga fall har projektledare och resurspersoner intervjuats.

Förutom dessa fyra källor till empiri har utvärderingen hämtat information från

- handläggare på Arvsfonden
- projektledarträffar som organiserats av Arvsfonden fyra gånger per år under satsningen, en träff per projekt (Här har projektrepresentanter kunnat ge fyllig information som bidragit till en djup och differentierad bild av projekten. Man har dessutom svarat på frågor från andra projektledare, Arvsfondens handläggare och utvärderaren.)
- intervjuer med barn och ungdomar som dokumenterats av projekten
- inspelningar – video och dvd – från projekten
- kontakter (av olika art) med projekten
- projektens webbplatser
- informationsmaterial från projekten
- externa utvärderingar och forskning som har varit kopplat till projekten
- artiklar och rapporter om projekten och satsningen i massmedier
- dokumentation och statistik från Arvsfonden.

RESULTAT

Resultaten presenteras med övergripande data först, följt av resultat från projektens startfas och resultat från projektens process för att avslutas med en redovisning av speciella rön från projekten i fördjupningsstudien.

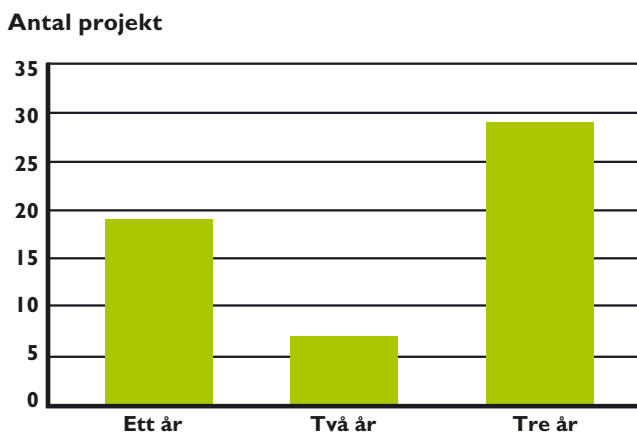
Övergripande projektdata för satsningen

Övergripande projektdata hämtas från flera källor i empirin. I vissa fall betyder det att svaren kommer från projekt som hunnit en bit in i sina processer och därför kan antalet svar variera.

Projektens utsträckning i tid

Projekten som beviljats medel har sökt resurser för ett, två eller tre år och fördelningen visas i nedanstående diagram.

Fig. 1. Projektid för projekten i satsningen.

Det är en tydlig övervikt för projekt med en projektlängd på tre år.

Olika kulturuttryck

Det framstod som intressant att få en översiktlig bild av bredden på de olika kulturuttryck som projekten i satsningen representerade. Det visade sig emellertid vara svårare än beräknat att tydligt avgränsa kulturuttrycken. Även om många projekt fokuserar på specifika kulturuttryck i sitt arbete, är det vanligast att man låter kulturuttrycken variera utifrån barnens och ungdomarnas önskemål och viljor. Därför är det i det närmaste omöjligt att hitta kategorier som på ett rättvist sätt avgränsar olika kulturuttryck eller aktiviteter. Här är det snarare frågan om att ge en någorlunda översiktlig bild av spridningen och fördelningen. Enskilda projekt kan därför uppleva att

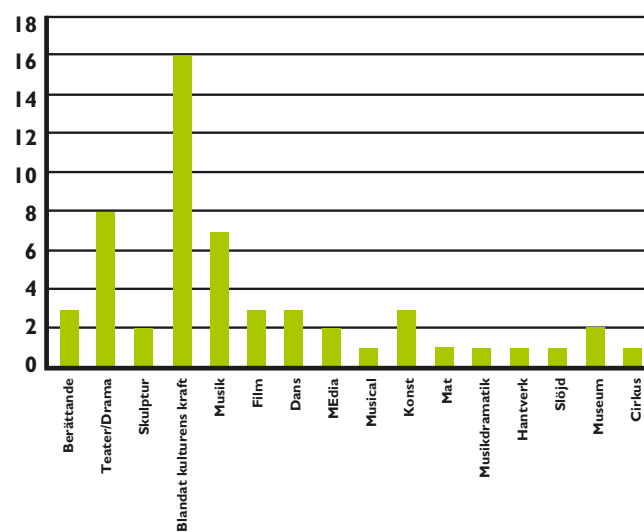
de är felkategoriserade även om kategoribedömningen har skett utifrån de svar projekten har gett.

En traditionell kategorisering riskerar tyvärr också att verka konserverande på hur uttrycken framställs och upplevs. Ung kultur liksom barns och ungdomars kulturuttryck kan betyda att gängse kategoriseringar inte är tillämpliga. De unga och nya kulturuttrycken öppnar kanske för nya former som vi inte ser i det traditionella mönstret.

Vissa projekt använder många olika tydligt urskiljbara uttryck och finns därför representerade under flera av kategorierna nedan. Kategorierna håller sig inte heller alltid konsekvent till begreppsramen kulturuttryck. Ibland kan formen för presentationen vara i fokus, som exempelvis kategorin museum.

Fig. 2. Kulturuttryck/aktiviteter i projekten.

Antal projekt

Den största kategorin är en blandad kulturkategori som här kallas ”kulturens kraft”. Projekten inom den här kategorin är inte fixerade vid vissa fördefinierade kulturuttryck. Det handlar i stället om barnens och ungdomarnas önskemål, delaktighet och riktning, och att man inom den här kategorin mycket tydligt visar en fast övertygelse om kulturens möjlighet och kraft att innebära positiv förändring och utveckling för målgruppen.

Hur många barn har nåtts av vad och i vilken omfattning?

Projektens olika verksamheter är mycket varierande och rymmer inom projektprocesserna olika nivåer

av deltagande och hur barn och ungdomar ”nås”. I vissa verksamheter arbetar ett mindre antal intensivt och djupt med projektets process, för att i ett senare skede kanske visa upp detta för ett stort antal barn och ungdomar. Projektets effekter och betydelse finns då manifesterat på båda dessa nivåer.

Uppgifterna om antal deltagare har hämtats både vid projektstarten och senare i processen. Dessa båda uppgifter stämmer bra inbördes och de små variationer som finns går både uppåt och nedåt. I vissa fall kanske man i starten varit väl optimistisk när det gäller projektets möjlighet att attrahera intresserade barn och ungdomar, och i andra fall blev kanske intresset större än väntat. Uppgifterna från projekten tyder samtidigt på att det är vanligt att projekten ökar och sväller i omfattning. Det är därför troligt att de faktiska siffrorna på hur många barn som nåts av satsningen kommer att öka.

Strukturella förändringar inom projektet inverkar liksom förändringar som inträffar när projekten arbetar med andra institutioner som skolor. Där kan elevunderlaget förändras om projekten av organisatoriska skäl blir tvungna att byta skolor eller klasser som man arbetar med i projektet.

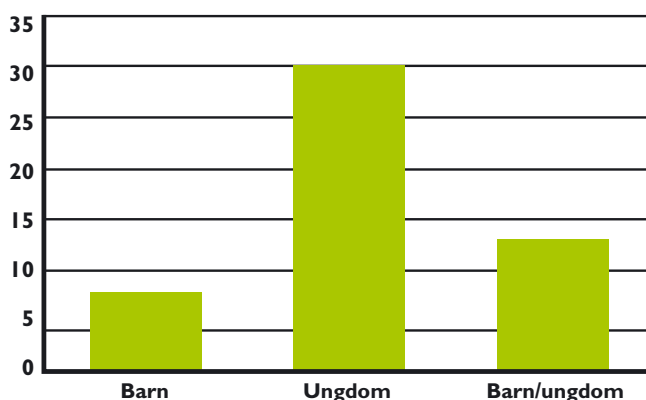
De olika projekten varierar mycket när det gäller antalet deltagare i målgruppen. Differensen rör sig från 8 personer till cirka 11 000. Bakgrunden till denna spridning behandlas nedan i samband med vilka som nås av projekten. 40 000 barn och ungdomar är en ungefärlig totalsumma för satsningens samtliga projekt. Skulle man räkna in alla som nåts av projekten som publik, åskådare eller besökare i någon form skulle det inte överraska om det handlade om många hundra tusen.

Aldrar

Satsningen vänder sig till barn och ungdomar, och utvärderingen gör en grov uppdelning mellan grupperna. De enskilda projekten har sett lite olika på var gränserna mellan barn och ungdomar går, men projekten har varit tydliga när det gäller målgruppen för den egna satsningen. Man har alltid tydligt angett om satsningen avser barn eller ungdomar eller blandat. Några större gränsdragningsproblem har inte förekommit inom de enskilda projekten. Därför har projektens egna kategoriseringar varit vägledande i nedanstående beskrivning. Samtidigt finns det projekt som inte har definierat målgruppen. Framför allt handlar det om projekt som bedrivits som förstudie där man undersökt om projektidén är befogad, utvecklingsbar och önskvärd.

Fig. 3. Aldrar i satsningen

Antal projekt.

Resultatet visar tydligt på en kraftig övervikt av projekt som satsar på ungdomar.

Vilka nås av projekten?

Det är tydligt att många projekt i någon form arbetar med ett urvalsförfarande. Det ligger ofta i projektidén att man vänder sig till dem som kan vara intresserade eller bli intresserade inom projektets ram. Det är också vanligt att projekten vänder sig till en redan fördefinierad kategori, exempelvis personer med någon form av funktionsnedsättning.

Andra projekt kan ha som projektidé att vända sig till en totalpopulation inom ett visst område. Det kan handla om hela skolan, hela klassen, alla i området eller alla barn i kommunen. Eftersom projekten är så mångskiftande till karaktär och syfte går det inte att lägga värderande aspekter på sådana skillnader. Det är därför inte ”bättre” att ett projekt vänder sig till alla i en viss population jämfört med att vända sig till ett urval inom samma population. Av samma anledning är inte antalet som nås av ett enskilt projekt något underlag för en kvalitativ värdering. Sådana värderingar måste ses i relation till det enskilda projektets syfte och mål.

I flera fall innehåller projekten både helhetsaspekten och ett urvalsförfarande. I dessa fall är det vanligt att man startar i totalpopulationen för att sedan hamna i urvalet. Det förekommer i sådana fall att det hela avslutningsvis återknyts till totalpopulationen i exempelvis en föreställning eller annat publikt framförande.

Det vanligaste är som sagt att man arbetar med urval i någon form och att urvalet då baseras på att målgruppen själv vill och önskar vara med. Av projekten i satsningen är det bara cirka sju projekt som vänder sig någon form av totalpopulation. Den ungefärliga siffran kommer av den gränsdragningsproblematik som redovisades ovan.

Frivilligheten och delaktigheten från målgruppens perspektiv kan ofta ses som ömsesidigt kopplade storheter. Urvalet är vanligtvis baserat på ett aktivt positivt ställningstagande från målgruppen – man har valt att vara med. Men problemområdet är inte enkelt och kan också innebära ställningstaganden och markeringar i anslutning till det lokala projektet. Det kanske inte anses som inne eller rätt att engagera sig i projektet och det projektet står för. Så här uttrycker sig några unga flickor i ett av projekten:

”Men många andra möter man ofta när vi är på väg att gå hem typ klockan åtta, då är de på väg till en fest med ölburkar fast de är minderåriga. De andra tycker att vi är tråkiga, de skiter i skolan. Vi ger varandra råd, pratar med varandra och talar om för varandra när vi tycker att någon gör fel. Vi ser skolan som en framtid och de ser den som en tråkig sak. Tjejer bråkar med oss och ser oss [i projektet] som fiender.” (Från intervju med målgrupp)

Beviljade medel

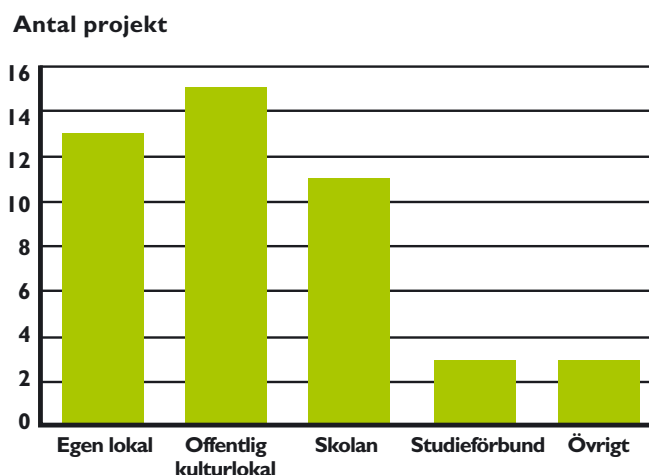
Totalt har den särskilda satsningen beviljats mer än 100 miljoner kronor trots att den ursprungligen hade en övre beloppsgräns på 60 miljoner kronor. Anledningen till denna, i projektsammanhang ovanliga, resursökning är att satsningens målsättning sammanfaller med Arvsfondens generella kriterier för sin verksamhet och för beviljning av projekt. När projektansökningar inom satsningen har sammanfallit med Arvsfondens generella kriterier har det därför inte varit något hinder att satsningens resurser ursprungligen definierades som 60 miljoner kronor.

Enskilda projekt har beviljats medel i mellan ett och tre år. De beviljade beloppen har varierat mycket mellan projekten. Det minsta beloppet är 50 000 kronor och det högsta är drygt 9 miljoner kronor. Ett medelvärde är relativt betydelselöst i sammanhanget, men det hamnar på cirka 1 750 000 kronor.

Var när projektet målgruppen?

Projektet kan naturligtvis nå målgruppen på många platser och i olika sammanhang. Vissa projekt använder fler lokaler i sin process och därför kan ett projekt vara representerat under flera alternativ nedan och vissa projekt kan vara svåra att kategorisera på det här sättet. Det är trots allt vanligast att man genomför projektets aktiviteter i en särskild miljö och oftast i en speciell lokal.

Fig.4. Var projektet genomförs.

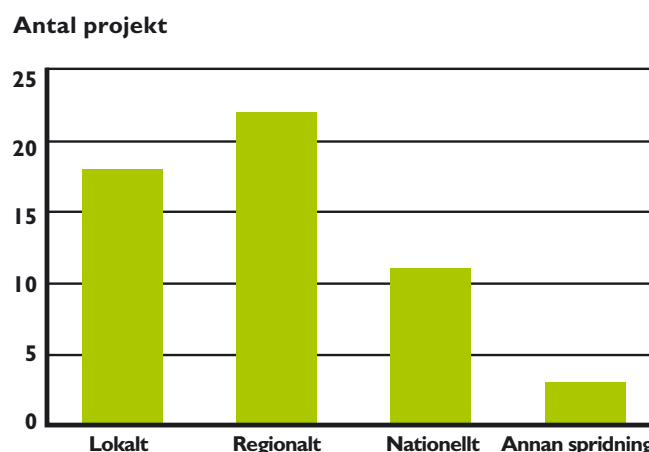

Det är tydligt att projekten i stor utsträckning kan utnyttja egna lokaler, offentliga lokaler eller skolan. Många tolkningar är möjliga men lokalfrågan framstår inte som ett olösligt problem, och lösningen hittas oftast inom en ganska liten krets av alternativ.

Storlek och spridning på projektet

Projekten har fått uppge om de betraktar sitt projekt som lokalt, regionalt, nationellt eller om det har annan spridning. Flera projekt anser att de finns på mer än en av dessa nivåer.

Fig.5. Projektens storlek/spridning

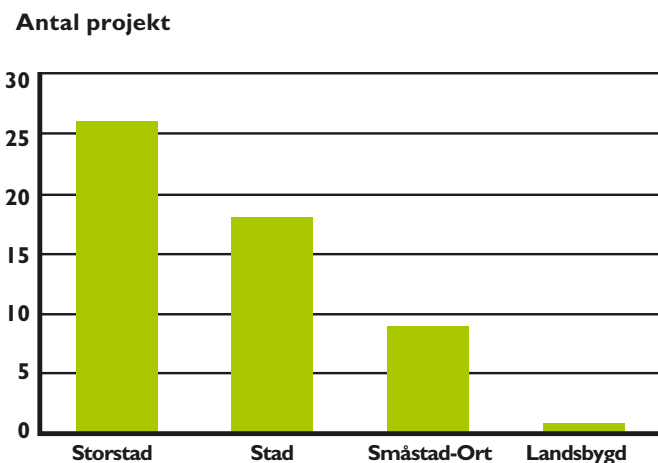
Det är värt att notera att så många projekt betraktar sin verksamhet som större än ett lokalt projekt.

Var finns projekten?

Är projekten koncentrerade till storstäder eller hur ser den geografiska spridningen ut? En stor del av processen i ett projekt kan ju ske på landsbygden även om projektet har sin bas i storstaden. Det innebär återigen att en fullständigt rättvisande kategorisering är omöjlig. En grov uppdelning av de orter där projektet genomförs, kan ändå ge en viss bild av hur

många projekt som genomförts var.

Fig.6. Geografisk spridning

Det finns en stark övervikt för storstadsprojekt. Det är uppenbart att de flesta projekt är knutna till storstadsregioner och att övriga stadsregioner och mindre orter och landsbygd är representerade i mindre omfattning. Förklaringarna till detta är många och komplexa och ska inte närmare utredas här. Det är ändå möjligt att säga att fördelningen inte nödvändigtvis måste bli på detta sätt, och att det kan vara intressant att spekulera över alternativen.

Projektets start

I projektets startfas har projekten formulerat tankar om det projekt man är på väg in i, vad som motiverade projektet och hur man tror att det kommer att gå. Det finns en stor spridning i projekterfarenhet hos de olika projekt som ingår i satsningen, och det är tydligt att vissa projekt verkar mer säkra än andra på vad som är rimliga förväntningar inför den kommande projektperioden.

Legitimiteten – varför vill man göra detta?

Den största kategorin av de olika kulturuttrycken ovan, blandkategorin som kallades ”kulturens kraft” svarar också emot en mycket vanlig legitimitet i projekten. Det är mycket vanligt att projektbeskrivningar innehåller formuleringar som allmänt sammanfattande skulle kunna uttryckas som att de tror att ”med kultur så blir barnens och ungdomarnas situation och liv bättre”. Den här förklaringen till varför man vill genomföra projektet är inte unik inom den stora blandkategorin, utan finns ofta även i de andra. Vanliga är beskrivningar som handlar om att växa som individ, få självförtroende och livskvalitet, känna delaktighet, förebygga fördomar och kulturkrockar, utvecklas genom att jobba med egna

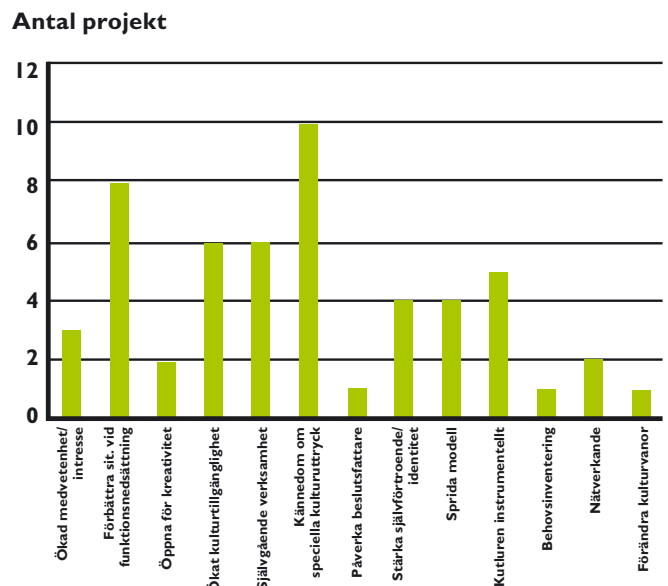
uttryck samt samarbeta med grupper som annars inte skulle träffas.

Det är vanligt att projekten uppger syften som handlar om att delaktiggöra och att integrera människor med funktionsnedsättningar i olika kulturella sammanhang. Vissa projekt vill bidra till att skapa genomföranderesurser där idéer och vilja finns, men resurserna saknas. Det kan också handla om att förankra och medvetandegöra frågeställningar i anslutning till invandrar- eller minoritetskulturer, att bredda och exponera smala kulturyttringar samt att ge resurser i genusmässigt ”obalanserade” kulturmiljöer.

Vad vill man ha uppnått när projektet är avslutat?

Varje projekt rymmer en mängd olika samverkande och dubbelverkande uppnåendemål. Projekten har själva fritt beskrivit hur man ser på detta vid projektets start. Att välja ut ett enda mål för ett projekt är naturligtvis både missvisande och orättvist. När detta nu ändå sker betyder det att ett syfte lyfts fram som övergripande och hur missvisande det än är så är det en förenkling och tolkning som görs utifrån projektens egna fria formuleringar. Men det kan trots sitt mycket tveksamma beskrivningsvärde förhoppningsvis ge en liten inblick i hur man ser på sina projekt i startfasen och hur fördelningen mellan olika mål ser ut.

Fig. 7. Vad man vill uppnå i projekten.

Att skapa kännedom om speciella kulturuttryck och att förbättra situationen för människor med funktionsnedsättning tillhör de mål som är mest frekventa som enskilda förklaringar, men det är nog inte ett alltför djärvt antagande att de flesta projekten vill uppnå många av dessa olika mål. Det kan också

vara viktigt att se målen i ett samspel med vad som nyss togs upp om legitimiteten för projekten och inte ställa dessa emot varandra.

Vad ledde fram till projektidén?

Frågan om vad som ledde fram till projektidén visar sig ganska svår att skilja från frågan om vad man vill uppnå. Det handlar övergripande om att projekten upplevt det behov som visas både i legitimiteten och i önskan om vad man vill uppnå med projektet. Den utlösande impulsen är ofta svår att sätta fingret på och är kanske i sammanhanget av mindre betydelse. Några enstaka projekt berättar levande och anekdotiskt om sömnlösa nätter med snilleblixtar som sedan utmynnarn i en projektidé.

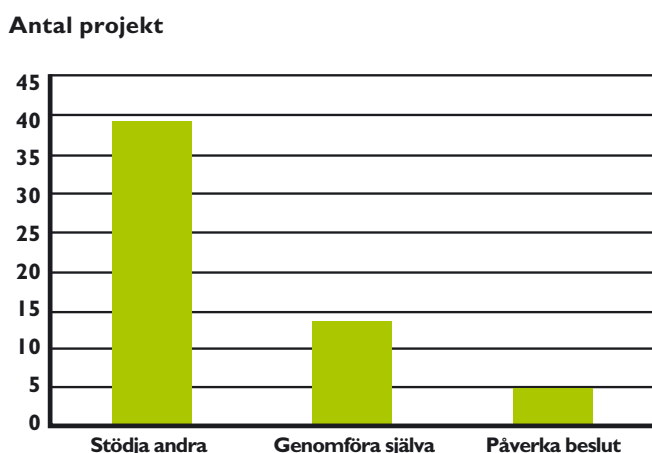
Många av de organisationer som fått bidrag har uppenbarligen under lång tid upplevt det behov som Arvsfonden ger dem möjlighet att fokusera genom projektet. I några fall har den utlösande impulsen, enligt rapporterna, kommit ifrån eldsjälur som sedan inspirerat till satsningen. Flera projekt uppger att ungdomarna själva tagit initiativet och drivit på för att projektet ska bli verklighet. Men det tveklöst vanligaste scenariot är att en organisation eller förening agerar i linje med organisationens syften och inriktning.

Fokus för satsningen

Projekten har fått uppges om de anser att deras projekt först och främst syftar till att "stödja andra än oss själva", eller ge "möjlighet att genomföra en aktivitet själva", eller syftar till att "påverka vissa beslut eller beslutsfattare".

En övervägande andel av projekten anser att man med projektet vill "stödja andra." Några vill få möjlighet att "genomföra en aktivitet själva" och några få vill påverka vissa beslut eller beslutsfattare. Eftersom en del förstudier finns bland de utvärderade projekten, är dessa att hänföra till denna sista kategori.

Fig. 8. Vad man vill med projekten

Det råder inte någon större tveksamhet om att projekten

till övervägande del anser att de i första hand driver projektet för att stödja andra än oss själva. Man ser projektet som en resurs för andra.

Tankar om framgång och misslyckande från projektens startfas

"Skriv vad ni tycker skulle vara bra mått på framgång/misslyckande i ert projekt?" Denna öppna fråga gav många intressanta svar som har gett ytterligare inblick i projektens tankar om sin verksamhet. Även om många projekt antyder kvantifierade förändringar som önskade effekter i projektens spår, så är svaren här oftast av annan art än sådana som i strikt mening skulle kunna användas för att producera mätbara effekter av projektens verksamhet. Ofta har svaren kretsat kring att framgång är när man uppnått det man velat och misslyckande är motsatsen. Hur detta ska kunna göras synligt är inte alltid konkretiserat, vilket kan bero på att projekten just är i startfasen.

De tankar olika projekt har är också naturligtvis präglade av de enskilda projektens inriktning. I många fall kan säkert de tankarna vara mycket viktiga i de enskilda projektens utvärdering. Ofta anger man en kvantitativ ökning av det projektet manifesterar. Det kan vara sålda biljetter, fler deltagare i viss verksamhet, fler organisationer använder metoden etc.

Men det är inte bara en ökning eller utvidgning som ses som en framgång. Ibland kan framgång vara precis raka motsatsen. Det kan handla om att behovet av resurser för verksamheten har försvunnit och att verksamheten har blivit självförsörjande. Det kan också handla om att projektet syftar till att rätta till något missförhållande, exempelvis förbättra situationen vid funktionsnedsättning och då ses det naturligtvis som en framgång att detta behov inte längre existerar.

Många nämner också klart iakttagbara beteendeförändringar hos målgruppen som tecken på framgång. Det kan vara inspiration, attityder, självförtroende och att fler i målgruppen vill delta i verksamheten. Allmänt visar svaren att projekten anser att de verkar i linje med höga ideal. Det är mycket vanligt att man anger värdegrundsperspektiv som grund till varför de uppnådda förändringarna är önskvärda och en framgång för projektet.

Det finns stor likhet i svaren mellan de olika frågorna om vad man vill uppnå, vad som låg bakom idén och vad som skulle kunna tyda på framgång inom respektive projekt. Det verkar tyda på en stabil grundövertygelse om legitimiteten för projektet och hur projektets resultat utifrån denna övertygelse ska kunna förstås. Det är med andra ord intressant att dessa olika beskrivningar i projektens startfas hänger ihop på ett så samlat betydelsebärande sätt.

Frågan om framgång och misslyckande är svår rent

kausalt – vad är det som orsakar framgången? Det är ju exempelvis inte säkert att det är projektet som är orsaken om syftet har uppfyllts, exempelvis att fler tjejer spelar rock eller att fler ungdomar deltar aktivt i teaterverksamhet. En sådan förändring är en framgång för projektet och dess syfte, oberoende av orsaksförlopp.

Det är också viktigt att lägga märke till att dessa tankar om framgång och misslyckande kommer från projektstarten, när projektets syfte och målsättning präglar svarandet. När målsättningen har omsatts i praktisk projektprocess finns också möjligheten att man kanske inte hade framgång med ursprungssyftet, men nådde mycket längre med något annat, oväntat.

Projektets process

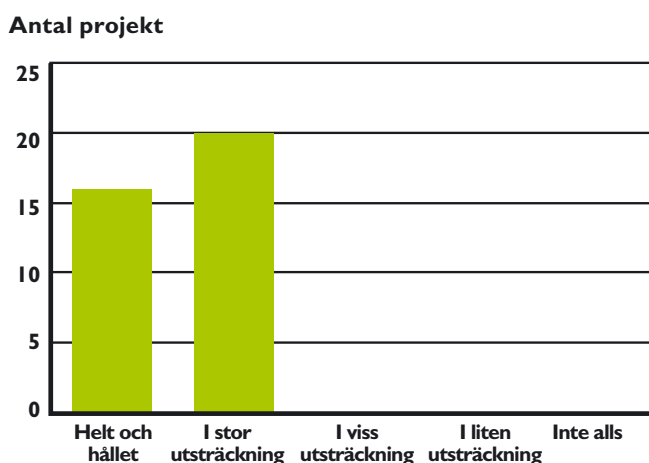
Det hittills redovisade har dels varit av övergripande natur, dels speglat information från projekten i deras startfas (hur man planerar, önskar och tror att det blir). Nu har vi kommit till information som kommer från projekten när de varit igång en tid och fått erfarenheter av hur de tidigare planerna tog sig ut i verkligheten. Vad som kommer fram här har alltså betydligt större möjligheter att visa vilka spår Arvsfondens resursinsats har lämnat och under vilka betingelser. Man kan också säga betydligt mer om framkomliga vägar och vilka hinder och svårigheter projekten har upplevt. Vi kan dessutom få en inblick i hur målgruppen, barnen och ungdomarna, upplevt insatsen.

På grund av Arvsfondens strategi med löpande beviljning av projektresurser är det inte alla projekt som hunnit till denna rapportering i sin projektprocess när denna utvärdering skrivs.

Hur har man lyckas nå sitt mål?

Projekten har berättat i vilken utsträckning det varit möjligt att följa målsättningen med projektet. I det här fallet har projekten fått välja på fasta svarsalternativ. Dessa har varit: ”helt och hållet”, ”i stor utsträckning”, ”i viss utsträckning”, ”i liten utsträckning” och ”inte alls”.

Fig. 9. Hur man lyckats nå sitt mål

Trots att fem alternativ gavs så har endast två av dem utnyttjats av projekten. Det är en förvånande stor överensstämmelse från samtliga projekt i att de har kunnat följa målsättningarna helt och hållet eller i stor utsträckning. Övriga alternativ har inte fått ett enda svar.

Projekten har dessutom lämnats möjlighet att kommentera svaren på den här punkten. Det är framför allt projekt som angett att de kunnat följa målsättningen i stor utsträckning som ger en förklaring till vad avvikelserna beror på. Ett litet axplock av sådana kommentarer:

”Allt har blivit större.”

”Svårt att veta, och utvärdera redan nu.”

”Ungdomarna ville börja tidigare än det var tänkt.”

”Barnens krav ändrade riktningen lite.”

”Bara i början, har inte hunnit i mål med alla mål.”

Tänker man ändra målen?

Projekten tänker inte ändra i sina målsättningar. Avgörande förändringar i syften, målsättningar eller projektplaner är mycket ovanliga. Däremot verkar små förändringar i *genomförandet* för att bättre nå *måluppfyllelse* snarare vara regel än undantag. Där projekten uppger förändringar är den vanligaste anledningen någon form av utökning och utvidgning av verksamheten. En annan vanlig anledning till förändring är påverkan, önskemål och krav från målgruppen. I de enkäter som analyserats finns inga tecken på utveckling åt motsatt håll, alltså inga tecken på krympning och minskning av verksamhet eller ingrepp som minskar barnens och ungdomarnas delaktighet.

Tankar om framgång och misslyckande i projektens process

Vi har redan konstaterat att projekten efter att ha varit igång ett tag i sin process är markant nöjda med det de gjort och vill förändra väldigt lite. Vi såg också tidigare vid projektstarten att den underliggande idén, uppnåendemålen och tankar kring framgång och misslyckande hängde ihop i ett konsistent sammanhang. Detta kan sammantaget ses som att projekten själva, när de varit igång med sin process en tid, anser att man haft framgång och inte misslyckats. Projektprocessen hade ju faktiskt kunnat visa att man hade totalt fel från början, och även om det kanske skulle ta emot lite att erkänna finns det ingenting som ger anledning att misstänka projekten för att undanhålla ett sådant förhållande.

Synpunkterna på framgångar och misslyckanden från projekten har inte heller ändrats mycket jämfört med projektets startfas. En liten skillnad är att framgångsfaktorerna återigen uttrycks fylligt medan beskrivningar av misslyckanden förekommer i mycket mindre omfattning. Det förekommer också i högre grad beskrivningar om barnens/ungdomarnas aktivitet, intresse, engagemang och utveckling nu när man fått uppleva projektens praktik.

Svårigheter i projektarbetet

Framställningen har hittills möjligen gett intrycket av harmoniska projektprocesser där man gått från klarhet till klarhet. Svaren från projekten tyder snarare på en allt annat än lätt väg att gå, en väg där svårigheter och problem ofta dyker upp när man minst anar eller förväntar dem. De positiva svar vi hittills sett kan bero på att man har en beredskap för kreativa och flexibla lösningar. Svaren ger intryck av att de som driver projektprocesserna är människor som minsann inte ger upp i första taget. Dessutom konstaterar projekten ofta att målgruppen, barnen och ungdomarna, är ännu mer öppna, flexibla och kreativa än man först utgått ifrån. Dessa egenskaper hos målgruppen har också bidragit till att man tillsammans på ett konstruktivt sätt kunnat lösa många svårigheter och driva processen vidare.

Svårigheterna man stött på är ofta av organisatorisk art. Projekten har många gånger växt och kräver större plats och mer samverkan än man ursprungligen hade räknat med. I detta problemfält finns också kommunikationsfrågor och svårigheter att utbyta information. Det är viktiga frågor för att nå delaktighet och gemensamt ansvar. Gränsdragning och riktlinjer för vem som ansvarar för vad är också mycket viktiga frågor som bör konkretiseras i ett tidigt skede i projektarbetet.

Många projekt har också stött på problem som uppkommit genom politiska maktskiften i kommunerna. Ofta har detta dessutom drabbat projekten i deras startfas, vilket naturligtvis varit extra känsligt. Projekten har blivit tvungna att etablera nya kontakter och ännu en gång legitimera sin verksamhet. Dessutom har det tagit tid innan nya politiker hittat in i sina roller och ansvarsfördelningar.

Ekonomi är en ständigt återkommande svårighet. Många projekt tycker att beroendet av extern finansiering är en belastning.

När projekten ingår i en sfär av olika samarbetande organisationer uppstår det ibland friktioner när de olika organisationernas kulturer möts. Speciellt etablerade och traditionella organisationer som offentlig förvaltning, kultur och skola har av de kanske snabbare

och mer flexibla projekten ibland betraktats som svåra att samarbeta med. Speciellt skolan får utstå en del kritik från vissa projekt för sin, som man upplevt det, stela, tröga och fyrkantiga verksamhet där det mesta som når skolan från världen utanför löper risken att bli betraktat som ett störningsmoment.

En tidigare nämnd svårighet har varit målgruppens samarbete och kontakter med barn och unga utanför målgruppen. Det har förekommit ganska starkt gruppträck som i vissa fall inneburit svårigheter i rekryteringsarbetet. Det har också förekommit konflikter mellan svenskar och invandrare inom målgruppen. Många projekt har understrukit vikten av att projektledare kan hantera sådana konflikter.

Flera projekt har fokuserat personer med olika former av funktionsnedsättningar. Dessa projekt anser oftast att man lyckats bra i själva projektarbetet, men det är inte ovanligt att man trots detta är besvikna på bristen på kunskap och tillgänglighet i samhället i övrigt. Kanske kan det tolkas som att dessa projekt anser att de bär en kunskap som det vore angeläget att sprida i högre grad till resten av samhället.

Hur tänker man sig fortsättningen efter projekttiden?

Genomgående anser projekten det naturligt att se en fortsättning för projektiden, processen eller metoden även efter projekttiden hos Arvsfonden, oavsett projektid. Vanliga svar handlar om att bli självgående efter projekttiden, ofta i kombination med att arbeta medvetandegörande och attitydförändrande samt att göra dessa förändringar bestående.

Projekten önskar också att satsningen har gjort avtryck som tydligt märks, avtryck som stannar kvar efter projekttiden. De upplever därmed mycket ofta att de resurser som Arvsfonden bidrar med blir en katalysator och möjliggörare för något önskvärt och eftersträvanvärt i samhället. Detta kan ju, som tidigare påpekats, innebära att behovet av projektet faktiskt har avklingat. Mönstret som framträder präglas även här av stor idealitet och kan tolkas som att vi skulle ha en bättre värld om den utvecklades enligt projektens syften. I många fall skulle vi alla i samhället få del av denna förbättring och i andra fall inriktar man sig mer på de intressegrupper man företräder.

Någon gång frågar projekten sig om de ska se sig som "förvaltare" av projektet eller om det räcker med det som uppnåtts. De tycker inte att de behöver ha dåligt samvete för att projekt slutar, det ska ju projekt definitionsmässigt göra. Man reflekterar kring att man kanske ofta har alldeles för svårt att släppa taget.

I något fall framgår att man är rädd för att bli en institution som stelnar och därmed tappa det kreativa, flexibla och livliga i projektet. Man menar också att många som driver projekt gärna vill bekräfta sig genom att förvalta, men att det går åt stora resurser till att förvalta.

Målgruppens upplevelser och tankar

Ett av de viktigaste målen i denna särskilda satsning handlar om barns och ungdomars aktiva medverkan och påverkan. Utvärderingen försöker fånga upp målgruppens tankar och upplevelser. Det är ett svårt och känsligt arbete, både teoretiskt och metodiskt. I utvärderingen kommer uppgifterna om målgruppen från projektledningen i självvärderande enkäter och intervjuer och från målgruppen i utvärderingar, intervjuer och redovisningar. Dessutom finns i många fall video och ljudupptagningar som kastar ljus över frågan.

Om de erfarenheter, upplevelser och uttryck från målgrupperna som här kan redovisas har ett nära samband med de faktiska processerna är alltid en svår fråga. Målgruppens uttalanden kan variera med situation och frågetillfälle, och svaren beror på när och var i processen man är. Det handlar också mycket om vem som frågar och hur.

En annan svårighet i sammanhanget handlar om just delaktigheten och ansvaret. Det är nog lätt hänt att man spontant utgår ifrån att delaktighet och ansvar regelmässigt upplevs som positivt av alla inblandade. I de flesta fall kan det säkert också vara så. Att vara delaktig, ansvarig och ”med på riktigt” upplevs positivt. Att ställas utanför utan möjlighet och makt att påverka upplevs negativt.

Trots det kan det vara viktigt att förstå att ansvar och delaktighet faktiskt inte alltid upplevs positivt, och därför kan generera negativa kommentarer om projektprocesser där ansvar och delaktighet ingått. Det kan vara en sak att uppleva ett projekt positivt, ett projekt som man upplever har levererats och som man som målgrupp njuter av processen av. En annan sak kan vara att just bli delaktig och inse att ansvar betyder engagemang, insatser, arbete och kanske besvärligheter. I det senare fallet skulle positiva uttryck kunna grundas i faktorer som strider emot projektets målsättning. Det är viktigt dock, att se detta som enbart hypotetiska spekulationer, men de belyser svårigheten i problemställningar av denna sort.

Svaren från projekten och deras representanter tyder på en överväldigande positiv respons från målgrupperna. Alla svar lyfter tydliga positiva sidor.

Det största samlade negativa svaret handlar om att målgruppen vill ha mer och oftare.

Många svar påpekar målgruppens delaktighet och ansvarstagande samt hur målgruppen varit stolt över och växt med sitt projekt. Många har genomfört processer och vågat sig på uttryck och handlingar som varken ledare eller målgrupp trots varit möjliga.

Projekten rapporterar också om hur föräldrar, lärare och andra berörda personer vittnat om en tydlig positiv förändring och utveckling hos målgruppen. Det förekommer också flera rapporter som belyser hur andra personer som observerat projektet lite mer från sidan helt oprovocerat hört av sig och berättat om positiva upplevelser av, och vittnesmål från målgruppen. Det är tydligt att just den här typen av uppgifter varit betydelsefulla för projekten och projektledarna och att man gärna delar med sig av dem. Projekten upplever att den här formen av information dels betyder att projektet har märkts och haft en eftersträvad effekt, dels att d projektets trovärdighet har stärkts. Det var inte de närmast berörda som reagerade.

En negativ faktor som skymtar fram från målgruppen handlar om att redan uppgjorda planer måste förändras. Det kan handla om inställda händelser och alternativa lösningar som inte har uppskattats.

I övrigt har mycket lite negativt redovisats. I en gråzon till det negativa kan man se några kommentarer som handlar om att det var svårt (men att det oftast gick bra), och att det var mycket ”snack” från ledarhåll utan att det egentligen hände så mycket.

Några exempel på uttryck från deltagarna i målgruppen:

”Roligt, jag vill inte hem!”

”Jag kände inga romska barn, nu är jag bästa kompis med en rom.”

”Jag visste inte att svenskar va så snälla.”

”Ledaren pratade för mycket bara.”

”Det var skitkul för man fick lära sig mycket.”

”En del var svårt att förstå.”

”Att skriva allt vad vi orkade och sen rensa var det viktigaste.”

”Jag har fått bättre självförtroende. Helt perfekt.”

”Det är kul att berätta och det är också roligt att lyssna på andras berättelser.”

”Jag fick träffa nya folk från olika ställe – det var bra.”

”När de (ledarna) kommer är det på riktigt och vi lär oss något. De är roliga och snygga.”

”Tänk att det är så lite som skiljer – när man väl får lära känna varandra” - (barn och ungdomar med funktionsnedsättning).

Samarbete och nätverkande

Samarbete är utan tvekan ett av de viktigaste inslagen. Det är inget konstigt eller unikt med det. I stället för att driva små projekt var för sig, anser man det viktigt att skapa en helhet av projekt som nätverkar. Det ger också möjligheter till många korsbefruktningar. Projekten tycker att det borde vara obligatoriskt: ”Det är dumt att inte ha kontakt med varandra”.

Det förvånande med att projekten så ihärdigt återkommer till detta är snarare att de utan tvekan varit beredda på att det är viktigt. Trots det återkommer hela tiden påpekanden och konstateranden om vikten av samarbete och att bygga nätverk. Projekten har uppenbarligen haft en hög medvetenhet om vikten av detta, och trots detta tvingats konstatera att det går att utveckla ännu mer. Budskapet är: ”Var beredda på att samarbete och nätverkande inte är så viktigt som man tror – det är ännu viktigare”.

Projekten vill både påpeka vikten av samarbete och nödvändigheten att förbättra och utveckla skickligheten i samarbete och samverkan. Vi har tidigare konstaterat att flera projekt klagat på traditionella stela institutioner som exempelvis förvaltningar och skola. Det finns uppenbarligen krockmöjligheter mellan olika institutionskulturer, och det är viktigt att slipa sin skicklighet så att man möter samarbetspartner så friktionsfritt som möjligt. Ett sätt är att ta reda på hur etablerade samsarbetsinstitutioner fungerar. Om samarbetet ska fungera bra med kommunala skolor till exempel måste man vara ute i mycket god tid.

En anledning till varför man trycker så hårt på samarbete är ju uppenbarligen att utan samarbete skulle många av projekten inte vara möjliga att driva. Själva projektiden har sin grund i samarbete, exempelvis mellan olika organisationer. Projekten är därför tvungna att få till stånd ett fungerande samarbete, annars kapsejsar projektet. Man upplever däremot inte alltid att alla samsarbetspartner upplever samma tvingande behov av ett fungerande samarbete. Det

förekommer till och med att projekten har upplevt sig som konkurrenter om målgruppen.

I samarbete med exempelvis kommuner och skolor kan det ofta handla om personfrågor. Är den viktiga befattningshavaren inte intresserad av samarbete, så blir det många gånger omöjligt. Då drabbas, i projektets ögon, målgruppen negativt, på grund av en viss persons attityd och det tycker man inte känns rättvist.

Samarbetsproblemen handlar ofta om rent praktiska saker som att hitta tid till gemensamma möten, så att processen blir gemensam på riktigt. Det blir inte bra om initiativet bara ligger hos en part eller att en part får ta för stor del av ansvaret.

Avslutningsvis är det mycket viktigt att påpeka den stora tyngdpunkten på positiva samsarbetsfarenheter som svaren visar. Det är också viktigt att se att detta samarbete sker på så många olika nivåer, och att väldigt mycket handlar om mer eller mindre informella nätverk där information och processresultat kan bytas och delas. Ett sådant brett och informationsdelande samarbete skapar också ett stort positivt intresse för projekten.

Det är i sammanhanget väsentligt att uppmärksamma det formaliserade och positiva samarbete som många projekt har med resursinstitutioner i projektets närhet. Det kan handla om banker och andra företag på orten som stöttar projekten, studieorganisationer som hjälper med lokaler och resurser och intresseorganisationer som bidrar med kunskap och resurser tillsammans med Arvsfonden.

Teknikens snabba utveckling gör också att olika former av kontakter blir snabbare och effektivare. Det kan vara lätt att glömma hur sådana kontakter till nyligen inte var möjliga eller mycket svårare. Det handlar om Internet, olika former av e-post och chatt, men också om mobiltelefonernas snabba utveckling för utbyte av bild, ljud och video. Bara möjligheten att i ett skarp läge kunna få tag på rätt person och därigenom lösa akuta problem är en viktig faktor i projektarbetet. Det är också en viktig kunskapsbildande faktor, eftersom man får riktig och viktig information när man är som mest motiverad att få den.

Skolan som samsarbetspartner

Många projekt i satsningen har direkt kontakt med den kommunala skolan i sitt projektarbete, oftast grundskolan. Detta gäller också de flesta projekt i fördjupningsstudien. Samarbetet med en skola innebär vanligtvis att många faktorer i projektens process underlättas. Det kan betyda att frågor om tid och plats får en automatisk lösning när projektet väl är igång.

Men innan projektet kommer in i samarbetet kan

det finnas många trösklar att kliva över i kontakten med skolorna. Det är inte ovanligt att skolpersonalen är ”projektrötta”, och att man därför uttrycker en stark önskan att få lugn och ro. Projekt är inom skolans värld är inte heller alltid kända för att ha den form av struktur och ordning som många skolor tycker krävs. Detta verkar projekten vara medvetna om och vinnlägger sig i kontakten med skolor om att inte orsaka problem. Man tycker sig göra stora ansträngningar för att projekten ska kunna fungera friktionsfritt inom skolan och oftast på skolans villkor. Så här säger en projektledare:

”Det är viktigt hur vi sköter oss när vi är ute på skolor. Det skulle inte behöva strula många gånger förrän man inte skulle vara välkommen. Och små saker för alla inblandade, tider, raster, fika och sådant som kan verka som banaliteter men som är så viktigt”.

I de allra flesta fall är projekten mycket välkomna inslag i skolans verksamhet. Skolan tycker att det är positivt att det kommer något utifrån som jobbar med eleverna, och gör något annorlunda. Man har ofta noterat att barnen i projektarbetet reagerade på ett unikt och annorlunda sätt, och att det var andra mönster i interaktionen barnen emellan.

Trots detta kan vissa skolor tycka att projekten förorsakar oro, brist på kontinuitet eller helt enkelt innebär ett på något sätt oönskat inslag i skolans vardag. Ibland kan projekten splittra skolpersonalen och medföra samarbetsproblem. Projekten tycker att detta inte är ett generellt eller strukturellt problem som kan kopplas till skolan. Det är snarare ett personellt, mänskligt problem och vissa projekt uttrycker att det är synd om vissa elever och kommuninnevånare. Det gäller att bo i rätt kommun och gå i rätt skola eller ha rätt lärare. Då kan det fungera bra. Annars kan det vara trögt eller omöjligt.

Det gäller också att vara tydlig i kommunikationen med skolor, kommuner och andra samarbetspartner. Det förekommer erfarenheter där projektet och dess process inte motsvarade de förväntningar man hade ifrån skolan. Dessa missförstånd verkar under processen ha rättat till sig och det har hänt att projekten i sådana fall till och med överträffat förväntningarna. Men de här erfarenheterna pekar på att projekten aldrig kan vara nog övertydliga när de beskriver processen inför ett samarbete.

De vanligaste kommentarerna från projekten handlar dock om mycket positiva samarbeten med skolor, kommuner och andra. Ofta uppger man att samarbetet och de positiva attityderna har varit en

förutsättning för att projektet över huvud taget har kunnat fungera. Man berättar och citerar också från flera håll om hur projektens samarbetspartner är mycket glada och stolta över projektet och samarbetet.

Samla erfarenheter

Dokumentation och förankring av empiri

När projekten fått sin ansökan beviljad kallas projektledare till en introduktionsdag som Arvsfonden anordnar. Då får projekten information om Arvsfonden, dess historia, hur man arbetar och vad fondens stöd har resulterat i. Man får dessutom information om andra projekt och kontakt med dem. Informationen under dagen handlar också om utvärdering och hur man samlar sina erfarenheter så att de kan vara till så stor nytta som möjligt.

Den här frågan hålls sedan levande genom Arvsfondens utvärderingar i form av enkäter och rapporter. Projekten genomför dessutom ofta egna projektspecifika utvärderingar. Förutom detta har projekten hela tiden en löpande kontakt med både Arvsfonden och utvärderaren. Sammantaget kan konstateras att vikten av att samla erfarenheter och att utvärdera är en levande fråga för projekten.

I samlandet av erfarenheter handlar det om att hitta en rimlig balans mellan görandet och samlandet. Om samlandet upplevs ta för stor del av tiden, kan man känna att projektarbetet i övrigt drabbas. Samtidigt är projekten medvetna om att görandet styrs av erfarenheter från det samlade. Det gäller alltså att hitta vägar och sätt som möjliggör samlande under effektiva former. Här har den digitala tekniken blivit en hjälp och man använder ofta digitalt foto och video. Dessutom kan sådana erfarenheter, tillsammans med texter och andra digitala dokumentationer, lagras i digitala dagboksformat eller ”portföljer”.

Inom ramen för erfarenhetssamlandet genomför projekten också intervjuer och utvärderingar med sina målgrupper, som dessutom själva ofta skriver egna berättelser om processen, filmar och dokumenterar på annat sätt.

Inom projektets process och i samverkan med andra organisationer skrivs ofta protokoll och anteckningar som också blir en del av dokumentationen.

Det finns en tydlig tendens från projekten att man vill göra mer av dokumentationen, men att man inte hinner. Projekten skulle i många fall dessutom gärna vilja ha en forskningsförankring av sina erfarenheter. Att tydliggöra de kunskaper man avtäckar i sina projekt anses mycket viktigt. Det skulle också göra det lättare

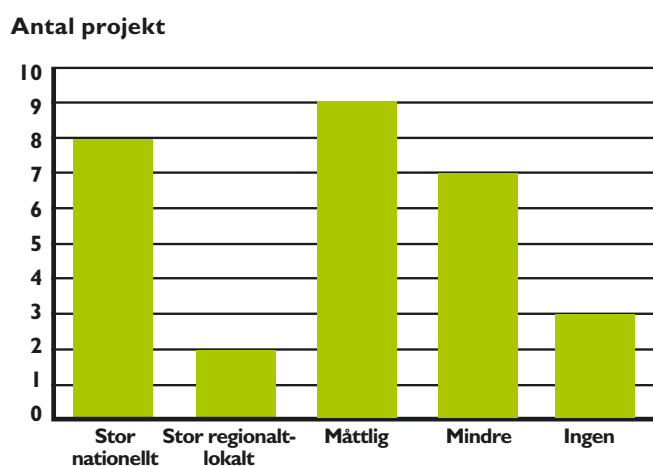
att svara när andra frågar vad projekten egentligen kommit fram till.

Hur har projektet uppmärksamats?

Det är mycket vanligt att projekten blir uppmärksammade, inte minst från massmedier. Projekten sker inte i det tysta utan de märks, i alla fall enligt de beskrivningar projekten själva ger. I de flesta fall har uppmärksamheten dessutom tagits om hand av projekten och vidarebefordrats till Arvsfonden.

Projektet har i utvärderingen tillfrågats hur projektet har uppmärksamats i massmedier. En grov kategorisering av de svar projekten har gett om sådan exponering har resulterat i följande kategorier: ”stor uppmärksamhet även nationellt”, ”stor uppmärksamhet regionalt–lokalt”, ”måttlig uppmärksamhet”, ”mindre uppmärksamhet” och ”ingen uppmärksamhet”. Kategorierna får följande fördelning hos projekten:

Fig. 10. Projektens exponering i massmedier.

Det är tydligt att de projekt som anser att de haft en stor exponering också har haft det på nationell nivå.

Forskning och andra utvärderingar

Det förekommer externa projektspecifika utvärderingar och rapporter på forskningsnivå där empirin från enskilda projekt analyseras utifrån olika frågeställningar. Samarbeten har här bedrivits med högskolor och universitet. En hel del arbeten är påbörjade, vissa avslutade och ytterligare andra kan vara på planeringsstadiet. I slutet av den här rapporten finns en kontaktlista till projekten med en kort projektbeskrivning. Genom denna kan också uppgifter om sådana samarbeten nås.

Intressanta tendenser och mönster

Projektet har givits möjlighet att beskriva intressanta tendenser eller mönster som man upptäckt i sitt projektarbete:

Projektens tendens att växa och öka i omfång är stark. Det kan finnas anledning att då och då stanna upp och fråga sig vart projektet är på väg, anser flera rapportörer.

Projektet ser en mycket kraftfull positiv utveckling hos barnen och ungdomarna. Utvärderingarna och utsagorna från målgruppen själv stödjer att detta skulle vara kopplat till projektverksamheten, men det är, som tidigare nämnts, mycket svårt att uttala sig i orsakstermer kring sådana komplexa och dynamiska processer. Det får nog anses positivt i sig att konstatera dessa ständigt återkommande utsagor om utvecklingen och den positiva förändringen. De egenskaper och attribut som fokuseras vid dessa beskrivningar handlar om socialt samspel, tolerans, solidaritet, ansvar, självförtroende, empati och andra viktiga egenskaper hos individen och i det sociala och samhällsliga samspelet.

Projektet konstaterar också att målgruppen mycket fort tar till sig och använder de estetiska och konstnärliga uttryck som projektets kulturverksamhet innehåller, och använder detta i sitt eget sätt att förstå, förklara och hantera världen.

Personfaktorer är ett viktigt område. Oavsett hur ett projekt organiseras till form och innehåll verkar personfrågorna vara utslagsgivande. Ett på alla sätt välorganiserat projekt kan stå eller falla med de personer barnen och ungdomarna träffar i projektprocessen. Det är mycket viktigt att få rätt personer på rätt plats vid rätt tillfälle i arbetet inom projekten.

Flera projekt anser att Arvsfondens krav på redovisning och rapportering har varit välgörande. Det har underlättat och hjälpt till att arbeta strukturerat och professionellt. Samtidigt finns det några projekt som tycker att deras lilla projekt har behövt ägna sig åt väl mycket redovisande.

Oavsett om det varit syftet eller inte så konstaterar fler projekt med glädje att man haft en jämn könsfördelning hos deltagarna.

Man rapporterar om lyckade korsbefruktningar. Genomgående finns positiva erfarenheter av samarbete mellan olika grupper av deltagare som vanligtvis inte får den möjligheten. Det gäller också olika åldersgrupper som annars oftast hålls strikt åtskilda. Korsbefruktningar har även konstaterats mellan ämnen, olika konst- och kulturuttryck, men också mellan konst och vetenskap. Samarbeten mellan stora etablerade institutioner och projekten har ofta omnämnts i termer av korsbefruktningar där båda parter har vunnit på den gemensamma verksamheten.

Projektet har konstaterat att ”kulturlivet” är en ganska homogen skara människor som gör att projekt och projektdeltagare kategoriseras på ett i projektets ögon

märkligt sätt. Man skriver exempelvis, – ”vi har ofta blivit refererade till som ’de unga invandrartjejnerna’, men om det funnits fler ’invandrartjejer’ aktiva i kulturlivet hade vi förmodligen beskrivits utifrån andra markörer”.

Tips från projekten

Samlandet av erfarenheter har en av sina viktigaste funktioner i att man kan dela med sig till andra som kan få nytta av dem. Vi behöver inte ”uppfinna hjul” hur många gånger som helst. Av den anledningen har projekten i sin rapportering fått möjligheten att dela med sig av upptäckter och tips som de tycker skulle kunna vara till nytta för andra. Projekten har gjort många och viktiga erfarenheter och det är tydligt att man lägger ned stor möda på att generöst dela med sig av dessa. Många tar också här tillfället genom att locka till kontakt med sitt eget projekt (”Hör av er till oss, vi har massor ...”). Kontaktlistan längst bak ger möjlighet till sådana kontakter.

Under en så pass yvig rubrik som denna är det självklart att det blandas både högt och lågt. En hel del av det som berörs är också upprepningar av redan rapporterade rön som projekten tycker är så viktiga att man vill understryka dem igen. Här följer ett försök att bringa lite struktur och sammanfattning utifrån denna ymniga och generösa tipsflod.

Många av tipsen handlar om att ta hand om sig i projektet och att räkna med ordentligt med tid för projektstart. Tid är ett genomgående tipstema. Det är viktigt att avsätta tid för reflektion och tid för att samarbetspartner ska känna sig delaktiga. Erfarenheterna tyder på att projekten ofta, i eftertankens kranka blekhet, tycker att man haft för bråttom och drivit iväg processen för fort i sin iver och entusiasm.

Projektet tipsar också om vikten av klara riktlinjer och tydlighet i kommunikationen med alla. Man aldrig kan ge för mycket information och det verkar alltid finnas ytterligare ett sätt att missförstå den. Det gäller också att vara överens om hur information, begrepp och beskrivningar ska tolkas och förstås. Om man inte är överens om tolkningen vet man ju inte ens om man tycker olika. Övertydlighet är alltså en dygd i projektarbetet.

En viktig punkt handlar om att förhålla sig flexibel inför en föränderlig verklighet – att våga ändra projektet, dess inriktning och ramar för att det ska passa bättre till det man önskar göra. Här påpekas också vikten av att hålla balansen mellan en seriös och kvalitativ vardagsverksamhet och projektets visioner inför framtiden. Man påpekar också att det är viktigt

att våga satsa stort, och våga starta och komma igång utan att alla detaljer är helt klara. Annars kommer man kanske aldrig igång på riktigt.

Projektet framhåller hur viktigt det är att lita på, ge förtroende, ansvar och resurser till målgruppen. Man måste lita på att barnen och ungdomarna kan ta ett mycket stort ansvar, vara kreativa, klara sig själva samt hitta fungerande lösningar och genomföra dem.

Flera projekt påpekar hur viktigt det är att personalen har en hög konstnärlig och pedagogisk kompetens och att det är viktigt med balans mellan dessa storheter.

Samarbete och nätverkande har redan behandlats i rapporten, men är något som projekten ivrigt propagerar för.

Projektet har en tendens att växa, som vi har sett. Många projekt tipsar om hur viktigt det är att ha kontroll över administrationen som annars kan ha en tendens att svälla på ett ofördelaktigt sätt för projektet.

Flera projekt har i sin process använt berättande och muntlig framställning. De framhåller hur viktigt det har visat sig vara för målgruppen. Målgruppen har fått ett kraftfullt verktyg för att kommunicera och bygga broar också mellan grupper som normalt inte interagerar i någon större utsträckning (i alla fall inte med det verktyget).

Flera projekt återkommer till hur viktigt (och egentligen omöjligt) det är att tänka på allt, i stort och smått, och att vara beredd på att det inte går som man tänkt alla gånger. Att komma ihåg och att se till att även jordnära och elementära behov tillfredsställs kan rädda det hela. ”Tänk på att ungdomar är hungriga, glöm inte mat och dryck” kan vara ett sådant självklart tips som möjligen lätt kan glömmas bort.

Arvsfonden – samarbete om resurser och möjligheter

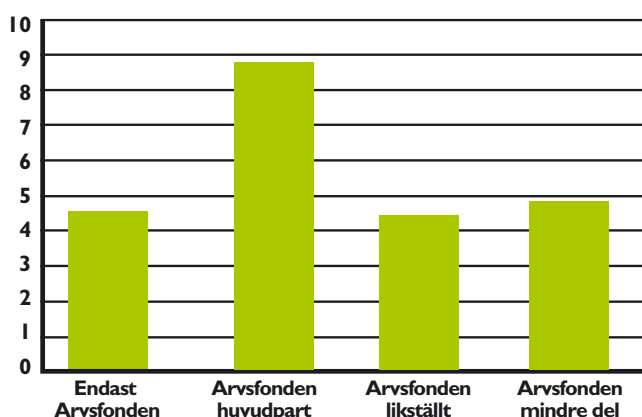
Arvsfonden tar ett stort ekonomiskt ansvar vid finansieringen av projektets verksamhet. Men Arvsfondens roll stannar inte vid de ekonomiska åtagandena. Det visar sig att Arvsfondens är en aktiv deltagare och ”medspelare” på många olika nivåer i samarbetet med projektet.

Arvsfondens del i projektens finansiering

Arvsfondens del av finansieringen i projektet framgår i nedanstående graf. Genomgående har projektet uppgett att Arvsfonden spelat en avgörande roll för möjligheten att genomföra projektet, oberoende av hur stor del av projektet som Arvsfonden har bekostat.

Fig. II. Arvsfondens andel av projektens finansiering

Antal projekt

Kategorin där Arvsfonden är huvudpart i finansieringen är störst medan de övriga kategorierna har nära nog samma storlek. Det handlar om kategorierna där enbart Arvsfonden är finansiär, kategorin där Arvsfonden spelar en likställd roll som finansiär och den kategori där Arvsfonden finansierar en mindre del av projektets kostnader.

Kontakten med Arvsfonden – hur har projekten upplevt den?

Det är en stor samstämmighet som projekten visar i sina positiva omdömen projekten lämnar angående kontakten och samarbetet med Arvsfonden och dess handläggare. Visserligen handlar detta naturligtvis om projekt som beviljats medel av Arvsfonden och som därigenom möjligen kan antas vara mer positiva än negativa. Men lovorden är detaljerade och projekten lyfter särskilt fram stöd, hjälp, lyssnande, goda råd, tydliggörande, bollande av idéer samt seriositet och professionalism.

Trots den möjliga övervikten av positiva svar från projekt som beviljas medel ska man tänka på att de projekt det handlar om rymmer hela skalan från satsningar som fått sina första resurser någonsin till mycket rutinerade projektägare som i årtal varit vana att söka, få och driva verksamhet med beviljade projektmedel. De detaljerade, positiva kommentarerna handlar dessutom ofta om kontakter och kommunikation som skedde med Arvsfonden innan projektet beviljades.

Arvsfonden har upplevts som en medresenär och partner i processen hos många projekt. Man har dryftat sina tankar och har fått väldigt kompetent återkoppling med en kunskap och erfarenhet som ofta förvånat projekten. Man har inte betraktat det som självklart att Arvsfonden som resursgivare skulle omfatta en så stor och stödjande process- och ämneskompetens.

Projekten har upplevt en öppenhet hos Arvsfonden.

Det har varit lätt att få information och att få förståelse för hur kriterier vid bedömningen av projekten används. Öppenheten är särskilt viktig när det gäller bidragsgivare, eftersom det är så lätt att börja spekulera och bilda myter om hur det går till ifall inte öppenheten finns, menar man.

Några projekt anmäler att det inte alltid är lätt att samarbeta med Arvsfonden även om handläggaren har varit hjälpsam och lätt att diskutera med. Prioriteringar och beslut kan ibland vara svåra att förstå, och utvärderingar och uppföljningar har ibland upplevts som omständliga.

Arvsfonden och satsningens handläggning

Arvsfonden arbetar med många olika handläggare som koncentrerar sin verksamhet mot speciella projektområden. Den här särskilda satsningen inom kulturområdet har också sin speciella handläggare och det ansågs värdefullt att satsningen fick belysas även från detta håll. Därför genomfördes inom utvärderingen även intervjuer med den särskilda satsningens handläggare:

Ansökan och beviljning

I projektansökningar är det relativt vanligt att projekt snålar och söker mindre summor än vad de egentligen önskar. Det verkar finnas en idé om att man lättare får projektet beviljat om summan man söker är mindre, men det stämmer inte menar Arvsfondens handläggare. Det är projektidén som är grunden. Arvsfonden för en dialog med projekten om de resurser projekten sökt, och det kan leda fram till beslut om att ge både mer eller mindre än den summa projekten ursprungligen sökte.

Besluten om projekten tas av Arvsfondsdelegationen på ett år i taget, även om projektansökan avser ett flerårsprojekt. När delegationen tar beslut om fleråriga projekt vill man ha denna procedur som en extra säkerhet och skapar därmed också manöverutrymme i förhållande till projekten och deras process över tid.

Det vanligaste är att Arvsfonden inom den här satsningen ger stöd till kultur som instrumentellt värde. Kulturen är då ett verktyg för att uppnå andra syften. Få ansökningar handlar om att utveckla kulturformen som sådan. Besluten speglar alltså ansökningarna i detta avseende och det handlar oftast om att en etablerad kulturform används på ett nytt eller unikt sätt. Det är också viktigt att tänka på att Arvsfonden inte kan ge bidrag till etablerade konstformer i traditionell verksamhet. Men det finns inte något hinder för projekt med fokus på kultur- eller konstformer i sig, det handlar snarare om deltagarnas delaktighet och det unika i projektet.

När det handlar om mer ämnesspecifika ansökningar, det lilla fåtal som vill utveckla kultur- eller konstformen, bör handläggaren vara insatt och kunnig. Arvsfonden använder sig därför också av externa kompetenser som en generell strategi. ”När jag själv inte begriper ett projekt, så brukar jag tänka att det här är säkert något nytt som jag måste läsa noga och ta hjälp i för att ge det en chans”, säger handläggaren.

Arvsfondens policy och anda

Arvsfondens hantering och handläggning av projekten har i utvärderingen fått mycket höga vitsord generellt. Speciellt har den omsorg och det stöd Arvsfonden gett under hela processen, från första kontakt till avslutat projekt, uppmärksammats. Man kan undra varför Arvsfonden som resursgivare engagerar sig på det här sättet, även om både projekten och Arvsfonden tycker att det är så det ska vara. Arvsfondens serviceinriktade attityd är inte beskriven i styrdokument, vilket betyder att kontakten med projekten skulle kunna vara helt annorlunda under andra omständigheter. Det är ju inte en självklarhet att en svensk myndighet som ger resurser till projekt är kunnig och stödjande på det sätt som projekten ger uttryck för.

Under nuvarande ledning har man sagt att det är så här Arvsfonden ska arbeta – det är policyn och andan. Det finns många olika projekt och många drivs och söks av små organisationer som inte har samma resurser och rutin som de stora etablerade, som Rädda Barnen eller Bris. Men Arvsfondens handläggare menar att de små organisationerna ska ha en rättvis chans i alla fall. Frågan som i detta fall får riktas till Arvsfonden är om detta sätt att arbeta ska undersökas, analyseras och möjligen säkras på något sätt.

När handläggare stödjer och hjälper, frågar och är flexibla så finns det också en risk att man lägger sig i för mycket. Att projekten så gärna vill vara till lags för att få stödet, kan leda till en omedveten styrning från Arvsfonden. Detta får man vara uppmärksam på, menar handläggaren.

Målgruppens delaktighet

Målgruppens delaktighet är en förutsättning för att Arvsfonden ska ge resurser till ett projekt. Hur säkra kan då Arvsfonden vara på att målgruppen verkligen är delaktig? När man initialt pratar med projekten och informerar om hur Arvsfonden tänker i delaktighetsfrågan, blir projekten också mer tydliga och skriver bättre ansökningar, menar handläggaren. Det är vanligt att det är vuxna i föreningar som vill göra något *för* barn och ungdomar, alltså någon form av distributionstanke. Den stora brytpunkten i de mest

problematiska spörsmålenfrågan inför ansökan blir då hur Arvsfonden kan veta att målgruppen vill det här. Det optimala skulle ju vara att målgruppen sökte själv. Ett problem är att barn inte har några egna föreningar, vilket däremot ungdomarna kan ha. Arvsfonden menar att man därför måste, speciellt i barnens fall, hitta pålitliga företrädare som man kan lita på företräder barnen.

Frågorna om barnens delaktighet brukar ofta bromsa upp i projektens ansökningsprocess. De blir tvungna att tänka efter och fråga sig hur de vet att de verkligen vill det barnen vill och har deras bästa för ögonen (vilket verkligen inte alltid behöver vara samma sak). Arvsfonden kräver att barnen ska vara involverade och ha ett reellt inflytande. Ofta diskuterar föreningarna då projekten med barnen, och barnen får reflektera. Kanske skriver de brev eller filmar. Barnens roll i projektet är efter denna process vanligtvis betydligt mer utarbetat och tydligt.

Fördjupningsstudie

Fem projekt valdes ut till fördjupningsstudien. I samarbete med Arvsfondens representanter utarbetades kriterier för urval av projekt till fördjupningsstudien. Utifrån dessa kriterier valdes sedan projekten och urvalet förankrades i samarbete med Arvsfonden.

Kriterierna blev:

- Geografi. En viss spridning i landet och på storleken på orterna där projektet var förankrat eftersträvades.
- Delaktighetsaspekten. Det sätt som projektdeltagare i målgruppen är delaktiga i projekten kan se ut på olika sätt i olika projekt beroende på projektets innehåll och arbetssätt. Här eftersträvades viss spridning just med avseende på detta.
- Huvudman. Hänsyn togs så att huvudmannskapet i fördjupningsstudiens projekt inte blev ensidigt representerat.
- Innehåll och inriktning. Stor hänsyn togs till att projekten fick vara olika. Detta antogs kunna öka bredden på erfarenheter från fördjupningsstudien.

Utifrån kriterie- och urvalsbeskrivningen framgår att de fem projekten i fördjupningsstudien inte avses generera empiri som syftar till generaliseringar projekten emellan. Om det trots detta råkar bli rön som kan jämföras så är inte det någon nackdel. Erfarenheterna från fördjupningsstudien lämnar naturligtvis också tillskott till de resultat som övrig empiri har gett upphov till. Varje enskild fördjupningsstudie föregicks av ett förberedelsearbete där ansökningshandlingar och annan dokumentation om det speciella projektet

studerades. Information hämtades också ifrån Arvsfonden och det handlade oftast om nya och färska händelser om projekten som var viktiga att känna till.

Fördjupningsstudien har genomförts genom besök i de lokala projekten på plats och genom olika former av kommunikation och informationshämtande före och efter besöket. Projekten är, som sagt, mycket olika både till innehåll och till process. Därför har innehållet i varje besök skiftat från projekt till projekt. I vissa fall har det vid besöken varit möjligt att uppleva delar av det faktiska projektarbetet med barn och ungdomar. I andra fall har studien fokuserat på resultaten från projektarbetet. I samtliga fall har projektledare och resurspersoner intervjuats.

De fem projekten i fördjupningsstudien – en kort beskrivning

De korta beskrivningarna av projekten som presenteras här är i huvudsak tagna ur projektens egna projektbeskrivningar. Det betyder att projektåtgärderna ofta beskrivs i futurumform. Det kan också betyda att projektprocessen och projektresultatet kan variera något ifrån dessa beskrivningar. Men det har ingen betydelse för fördjupningsstudien, och därför blev valet att låta projektens egna beskrivningar gälla så långt som möjligt i den här korta presentationen.

Projektet Komma till tals – Studieförmedlingen, Göteborg

Efter skoltid pågår verksamheter inom film, dans och musik på Ryaskolan i stadsdelen Biskopsgården i Göteborg. I projektets verksamheter ska föreningen och skolan blanda olika genrer med olika kulturaktiviteter. Exempelvis kan indisk semiklassisk dans mixas med Flamenco och en kurdisk sång kan blandas med hip-hop. Redan kända sånger kan få nya former, melodier och rytmer. Projektet ska också presentera föreställningar som ska kunna sägas representera stadsdelens kulturella själ och därigenom utveckla en konstnärlig nisch präglad av stadsdelens egen kulturmix. Syftet är att skapa positiva kulturverksamheter med ungdomar. Kulturuttrycken ska vara förankrade dels i några hemländers kulturarv och dels i den svenska majoritetskulturen samt i ungdomskulturen. Målet är att starta en kulturklubb inom dans, musik och film. Genom detta vill man skapa förebilder och förebygga utanförskap samt ge ungdomarna större möjligheter att utveckla sina talanger så att de lättare ska kunna formulera sig för att kunna komma till tals

Projektet Rätten till respekt – Svenska Korzaksällskapet, Stockholm

Projektets syfte är att öka barns kunskaper och förståelse för grundläggande humanistiska värderingar. Tillsammans med barnen i ett antal skolor ska föreningen arbeta tematiskt kring barns rättigheter samt skapa och spela sceniska föreställningar med Barnkonventionen i musikalform. Barnen kommer under flera dagar att vara med om ett dramatiskt spel kring ett tivoli. Detta följs upp med barnen vid flera tillfällen efter spelet. Omständigheterna kring Janusz Korczak och barnhemsbarnen under ockupationstiden i Warszawa ska bilda en utgångspunkt för ramhandlingen i projektet. Den musikaliska bearbetningen ska arbeta med modern musik blandad med klassisk musikalform. Projektet ska även använda tekniker med dockor inspirerade av de japanska Bunraku och Kuruma Ningyo.

Projektet Var ligger Pepparkakeland? – Neon Gallery, Brösarp

Hur låter salt och var kommer det ifrån? Det är en fråga som inspirerat föreningen till projektet. Huvudsyftet är att arbeta med mångkulturfrågor på ett lustfyllt och enkelt sätt genom att skapa upplevelser och frågeställningar kring kultur och ursprung i mötet mellan människor, mat och musik.

I ett samarbete med tolv kommuner i Skåne arrangeras en workshop inklusive konsert varje månad. En grupp skolelever och elever från SFI (Svenska för invandrare, i varje kommun skapar innehållet. Projektet startas med besök på skolorna. Där initieras samtal kring frågor om mångkultur och kulturarv, i relation till mat och musik. Maten fungerar som en katalysator för vidare samtal kring bakgrund, vanor och kulturellt arv. I nästa steg möts skolans elever och SFI-eleverna för att tillsammans planera för den workshop de själva ska genomföra. Rätterna ska lagas, diskuteras och analyseras samtidigt som musiken spelas och sjungs. Dagen därpå blir det två föreställningar, en för skolan och en offentlig. Programmet innehåller musik och berättande samtidigt som matlagning pågår på scenen i dialog med publiken.

Projektet Kulturverket – barn säger år proffsen hur de ska göra – Umeå

Genom olika delprojekt ska en mängd kulturorganisationer samarbeta till förmån för barnen. De pedagogiska utvecklingsprojekten ska pågå som experiment där barnen är huvudaktörer och i bestämmanderoller. Synsättet är att barnen är ägare

till projekten och att organisationerna ska förstärka barnens uttryck med professionell kompetens. Som exempel kan nämnas projektet Identitet där elever i år 5 från 10 olika skolor skriver texter på temat identitet. Texterna tonsätter barnen med stöd från musikstuderande och lärare från Musikhögskolan i Piteå och författarstöd ges för arbetet med texterna. Melodierna arrangeras och framförs av barnen själva tillsammans med professionell symfoniorkester och kör från Norrlandsoperan. I delprojektet Bärbar konst ska förskoleelever rita kläder som sedan sys upp av gymnasieelever från Designprogrammet och av professionella kostymörer från Norrlandsoperan. Kläder med flera funktioner, kläder som bärbar konst o.s.v. Projektet avslutas med professionella visningar. Kulturverket startade i augusti 2005 som ett resultat av 7 förvaltningars nytänkande kring sitt arbete med barn och unga i Umeå. Skolan i Umeå, Norrlandsoperan, Musikhögskolan i Piteå, Bildmuseet med flera kulturinstitutioner har tilltalats av projektets nytänkande och av utmaningen i att arbeta med barn och unga som uppdragsgivare och inspiratörer. I dag är också 7 ideella föreningar med kulturverksamheter knutna till Kulturverket.

Projektet Fanzinhuset – Föreningen Zingo, Norsborg

Föreningen Zingo med drygt 300 aktiva medlemmar i åldrarna 15-30 år ska skapa Fanzinehuset, ett mediehus i förorten Botkyrka som ska bli den plats dit man som ung går när man vill komma ut med det man har att säga. Föreningen vill med hjälp av ett antal projekt skapa en kreativ och kraftfull miljö där unga kan utvecklas och tillsammans skapa, producera och lansera sina budskap i rikstäckande medier, som TV, radio, tidning, film och webb. Det ska bli ett mediehus som från början byggs upp av och tillsammans med unga från olika bakgrunder – ett integrerat, jämställt och jämlikt hus där redaktionella beslut tas av unga under 30 år.

Resultat från fördjupningsstudien

De fem projekten i fördjupningsstudien är i allra högsta och dubbla grad bidragsgivare till det redan redovisade materialet. Man har lämnat samma slags information som alla de övriga projekten och dessutom deltagit i fördjupningsstudien. Det har sammantaget bidragit till att göra det redan redovisade materialet fylligare. Det har inneburit att många fördjupningar, exemplifieringar och intressanta kopplingar har blivit möjliga. Projektet i den här fördjupningsstudien har också bidragit till att sätta fokus på många viktiga frågor som också

underlättat det allmänna analysarbetet och gjort det mer intressant.

Förutom det tillskott till det redan redovisade materialet som fördjupningsstudien bidragit med, finns frågor som speciellt fördjupats av de fem projekten. Frågorna är ofta behandlade och berörda, men projekten belyser dem på ett så intressant och fördjupande sätt att det vore fel att inte redovisa dem separat även här.

Den svåra balansen mellan styrning och delaktighet

Projektet i fördjupningsstudien är inget undantag från problemet med styrning, delaktighet och målgruppens makt. Det är snarare så att problemfältet får ytterligare fördjupning och exemplifiering. Även om målet är barnens och ungdomarnas eget ansvarstagande, så måste man hitta former för det som går att genomföra. Det kan handla om radioproduktioner och vad som faktiskt är sändningsbart. Det kan handla om att låta viktiga och tydlighetsgörande konflikter få utvecklas men inte gå överstyr, och samtidigt få lärare i samarbetande skolor att inte ingripa för att avstyra konflikterna. Så här berättar en projektledare:

”I projektstarten och under processen fick ju barnen också ge olika självuppfunna uttryck för olikheterna och myterna om varandra. Det låg i projektidén att sådant skulle uppstå. När konflikterna blev synliga och barnen började trakassera varandra – då fick ju lärarna det svårt att hålla sig på mattan. Då fick vi lugna dem och säga till dem att kanske gå och ta en kopp kaffe – ’det här ingår’. Vi vuxna går ofta in för tidigt och hjälper inte barnen till eget ansvarstagande.”

Det kan ofta vara på sin plats att inta en ödmjuk hållning inför kulturer och sammanhang där man inte är hemma eller kan koderna. Vid ett kort besök hos projekten i fördjupningsstudien är det lätt hänt att överföra och använda kriterier och normer som inte är tillämpliga. Om bedömningar görs från felaktiga kriterier kommer naturligtvis resultatet att bli mindre tillförlitligt.

Ett exempel på detta är när projektledare kan framstå som ganska kraftfulla och utifrån sett dominerande eller styrande. De kan driva processen framåt på ett sätt som verkar lämna en del att önska när det gäller delaktighet. En sådan ledare kan från en utanförståendes synvinkel verka mycket dynamisk, avbryta och styra upp med olika egna förslag och

frågor: "Vad skulle du heta i filmen? Hur är han? Är han stor och kaxig, eller liten och blyg? Tycker du det är en bra idé?" Ungdomarna säger sig inte uppleva detta som styrande, utan snarare som möjlighetsgivande. Det är ju ledaren som kan och har resurser och som ställs till ungdomarnas förfogande, menar de. Detta synsätt stöds dessutom i ett examensarbete vid Göteborgs universitet (Dahlström & Jakobsson, 2006) där de konstaterar att "projektet drivs med stor möjlighet till delaktighet av de deltagande och med stor hänsyn till deltagarnas integritet och egna idéer."

Vissa projekt påpekar den tydliga snöbollseffekt som delaktigheten ger. Har man riktig delaktighet och äkta ansvar så leder det till nya idéer och ökad delaktighet och ansvar. Delaktighet åtriggari delaktighet. Detta kan också leda till nya former av delaktighet som i ett fall där publiken i en föreställning uppmanades att inte stänga av mobilen utan att i stället sms:a förslag till fortsatt handling. Dessa förslag visades på en stor skärm som instruktioner till sångarna och skådespelarna: "Du har tappat ditt skelett", "Bli plötsligt väldigt tänd på dirigenten".

Den här snöbollseffekten som delaktigheten kan ge bär i sig själv en mycket motiverande kraft. Ett projekt har sett hur deltagarna "har fått smak för något i en viss riktning och sen blev det så kul. 'Kulfaktorn' är motorn för deltagarna och i projektet går den sen hand i hand med samhällssyn, kunskapssyn och grundvärderingar."

Trots att projektarbetet kan vara så motiverande och medryckande för målgruppen, så har man inte tappat fotfästet. Målgruppens ansvarstagande i delaktigheten har fungerat bra. Ett exempel från ett dramatiskt spel över flera dagar med många djupt gripande processer visar barnens förmåga att ta ansvar och att hålla isär spelet och verkligheten. Så här säger en projektledare:

"Vi funderade också själva på hur långt kan man gå. Barnen fattade trots allt också att det var ett spel, de fungerade på olika nivåer samtidigt. Det var imponerande att de kunde hålla isär – att det här inte var på riktigt och de kunde trots detta vara äkta i spelet. Det funkade också när dagen var slut, och man blev sig själv igen."

Effekter av målgruppens makt och delaktighet på riktigt

Projektet vittnar ofta om de positiva effekter man noterat som resultat av att barnen och ungdomarna är med och bestämmer på riktigt. Så här säger en projektledare:

"När barnen blommar så blommar också barnens omgivning i form av proffs, lärare, föräldrar, syskon. Barnen vet hur de vill ha det men kan inte göra det – där har det varit fantastiskt att kanalisera barnens idéer genom proffsens hantverkskunskande. De vuxna blommar med barnen. Även projektledare. De vuxna utvecklas. Man ser processer man inte ser förut. Även föräldrar – man är väldigt lyhörd för processer man ser hos sina barn."

Det förekommer uttryck för att barnens idéer respekteras på ett annat sätt än om ursprunget till de kulturella uttrycken hade kommit från professionella vuxna. Det har öppnat för nya estetiska utmaningar. Så här säger en projektledare:

"Det är troligt att vi som 'proffs' för det första inte vågat skriva så krävande och om proffsen som skulle utföra visste att det var 'proffs' som skrivit det så hade de vägrat – för proffsen borde veta bättre. Ett proffs skulle nog inte heller vågat – man begränsar sig i sitt uttryck på grund av sin professionalism. Att vara proffs minskar det uttryck som finns som möjlighet – det har barnen öppnat upp – rent konstnärligt. Om det här får fortsätta så har vi nog uppfunnit nya konstformer – så läckert är det!"

Den demokratiserande tanken – att låta unga människor komma till tals

I den samlade översikten över kulturyttringen inom satsningen såg vi projekt som jobbade med mer eller mindre ospecificerade kulturella blandformer. Lite ytligt sammanfattades den här kategorin som "kulturens kraft", en instrumentell kategori där effekten av kulturanvändningen på olika sätt ansågs gynna målgrupperna.

Inom fördjupningsstudien framkommer tydliga underliggande resonemang som kan vara mycket närliggande till förklaringen bakom den här blandformskategorin. De gemensamma tendenserna handlar om vikten att låta de unga komma till tals. Det finns ju till och med projekt som heter så. Bakom detta uttryck finns oftast en demokratiserande tanke eller värdegrund. Så här säger en projektledare:

"Den kvalitativa skillnaden med att vara ung. Man är ung så kort tid – det gäller att ta vara på den tiden. Vissa saker har du bara modet att berätta om när du är ung. Det är viktigt att få bli lyssnad på i de känsliga ungdomsåren."

Projektet ger uttryck för att barnen ofta lämnas själva med funderingar över hur livet ska se ut och att de vuxna inte lyssnar och går in i dialog med barnen. De vuxna kanske tror att barnen fattar i alla fall. Det är viktigt att man får en dialog så att inte både vuxna och unga går omkring i ett stort missförstånd och tycker att den andra parten borde fatta ändå. Så här säger en projektledare:

”I värsta fall går vi där var och en på sin kant och ställer inga frågor – eller så gör man ett sånt här projekt.”

Projektet kan också göra förhållanden tydligare för deltagarna, så att de själva kan reflektera över sig själva och sina relationer till omvärlden. Att få möjlighet att på så sätt bli medveten på ett högre plan är också en viktig faktor i det här sammanhanget. Så här säger en projektledare:

”Det var en kille [i projektet] som själv kom på att hans kaxiga roll inte var bra då och att han nu hade förändrats. Det händer ofta när man ser sig själv efteråt och kan se sig själva med distans.”

Invandring eller integration – inte i fokus

Inom satsningen som helhet finns projekt som direkt fokuserar på integration och invandring. Detta är inte fallet inom fördjupningsstudien projekt, trots att samtliga arbetar med barn och ungdomar från många skilda kulturer. Tvärtom är det vanligt att man, trots detta intima arbete med invandrade barn och ungdomar, tar avstånd från sådan fokusering och menar att den skulle leda fel. Man fokuserar i stället på de projektspecifika sakfrågorna inom kultur.

Det man anser viktigt i sammanhanget är att projektet och satsningarna inte får legitimitet genom att vara integrationsprojekt utan genom att deltagarna gör det de gör i projektet oavsett vilken bakgrund de har. Att se projektet som i första hand invandrarfrågor skulle i dessa fall göra både projektet och deltagarna en otjänst, menar man.

På samma gång är projektet mycket medvetna om kulturella skillnader och förutsättningar och att projektarbetet kan ha mycket positiva sekundära effekter för integration och samarbete. Man anser att frågor om invandring och integration är mycket viktiga, och då kan det i projektet vara väsentligt att inte fokusera på invandrarfrågor som problem som måste lösas just som invandrarproblem. När exempelvis projektdeltagare inom ett projekt intervjuade invandrare

eller gömda flyktingbarn kunde intervjun handla om fotboll.

Trots viljan att inte sätta fokus på invandrarproblem, så påverkas projektet i sitt arbete av problemet. Det är vanligt att föräldrar på grund av sin kulturella bakgrund är misstänksamma och inte vill att barnen ska vara med. Det kan i skolan också handla om motsättningar på dessa grunder inom lärarkåren eller mellan elever. Projektet kan genom sina deltagare associeras till en viss grupp och det kan leda till problem. Men inget av projektet framställer det som något oöverstigligt problem. Man arbetar medvetet för en positiv förändring, även i det tysta. Så här säger en projektledare:

”Men det börjar ändras lite och det är underbart att se de somaliska tjejerna ta av sig sporta och ha kul. Även om det händer i hemlighet och utan tillåtelse hemifrån.”

Deltagarna inom projektet bär, oavsett projektinnehåll, med sig invandrarfrågor och i viss mån invandrarproblem in i projektprocesserna. Projektet behandlar också ofta frågor där kulturella skillnader blir tydliga, vilket kan leda till energirika men klargörande diskussioner. Så här säger två röster ur målgruppen:

”Det kan inte bli krig i Sverige – svenskarna är så fega. Man säger förlåt, andra bråkar emot men svenskarna är mer lugna.”

”Svenskarna bryr sig om ifall någon svensk blivit skadad när tusentals andra dör.”

Det är också mycket vanligt att deltagarna bär med sig en bild av vi och dom, i betydelsen invandrare eller svenskar, in i projektet. Flera projekt menar att man har noterat en minskning av sådana uttryck under processen samtidigt som de menar att det kan finnas skillnader mellan grupper med stor koncentration invandrare respektive svenskar. Så här säger en projektledare:

”Invandrantäta klasser driver dessa frågor mycket aktivt [i projektet] under det att de svenska kanske är mer hämmade, misstänksamma och kanske inte låter visa engagemang så omedelbart. Det är dock mycket svårt att uttala sig om vad som ligger bakom när det gäller så få grupper. Det kan också handla om skillnader i skolor och de olika skolkoderna.”

Ofta tycker man också att skillnaderna är mycket på ytan och att i grunden är nog barnen mycket lika trots att man ses som invandrad eller svensk. De drömmer samma drömmar. De vill bli läkare och piloter.”

Att motivera, väcka nyfikenhet och komma igång i projektet – hur går det till?

Det här området hänger i viss del samman med frågan om balans mellan styrning och delaktighet. En process måste på något sätt konkretiseras för att kunna upplevas, värderas, väljas och genomföras.

Projektet menar att de väcker vilja och motivation genom att konkretisera, så att barnen och ungdomarna lyssnar och blir nyfikna. Alla måste få prata och berätta och alla lyssna på alla. Vara tysta och lyssna, det är jobbigt för dem som är vana att ta plats, samtidigt som det är viktigt att ge modet till de tysta. Det är viktigt att skapa en miljö som gör detta möjligt. Det är mycket viktigt med *tid* och att skapa *förtroende*.

Ibland kan projektinnehållet i sig vara just det som motiverar, konkretiserar och får igång. Det vittnar flera av projekten om. Barnen och ungdomarna vill verkligen göra det som projektet handlar om.

Personfrågor har tidigare berörts som oerhört viktiga och som en faktor som projekt kan stå eller falla med. Även om alla personer som förkroppsligar ett projekt är oerhört viktiga, så är det framför allt de personer som är den levande kontakten med målgruppen som har en helt avgörande betydelse för hur barnen och ungdomarna upplever projektet. Det är vanligt att projekten reflekterar över detta och att man tar hänsyn till dessa reflektioner när man ”rollbesätter” sina projekt.

Om projektledare och andra resurspersoner i projektet upplevs rimliga, pålitliga, nära och förtroendeingivande är det naturligtvis en faktor som underlättar, för att inte säga möjliggör. I detta ingår också faktorer som ålder och likhet i stil, vanor och uttryck. Större likhet här ger större legitimitet, speciellt i startfasen. Det har påpekats att det varit en fördel att inte upplevas som lärare i projekt som samarbetar med skolan.

Genusperspektiv

Inom satsningen finns projekt som uttalat fokuserar på ett genusperspektiv. Så är inte fallet i fördjupningsstudiens projekt, men precis som i fallet med integration och invandrarfrågor kommer genusfrågor naturligtvis in i bilden i alla fall. Utan att i detta sammanhang problematisera genusfrågor eller dess orsaker gör projekten genus specifika observationer i vissa sammanhang. De exempel som framkommer

ställer sig också inom den gängse normativiteten i genussammanhang. Så här säger två projektledare:

”Tjejer är också annorlunda – de är mer inlyssnande och inte så tvärsäkra.”

”...pojarna hade det svårast. Man var mest intresserad av att imponera på de andra pojkarna. Flickorna var mogna och resonerande – på gränsen till lillgamlas ibland. De var vana att ta plats och lärarinnan där gjorde reflektionen: ’vart tar de vägen sen när de gifter sig?’ Det var verkligen tjejerna som dominerade. Pojkarna saboterar på olika sätt det som händer. Inte på grund av illvilja och bristande respekt utan snarare för att imponera på varandra hela tiden.”

Könsmonstren bekräftas å andra sidan också genom exempel där man med glädje konstaterar att de vanliga könsmonstren bryts. Det finns tjejer som med glädje kastat sig över ”grabbig” teknik och projekt som har förväntat sig könsmonster men glatt konstaterat att man inte sett några.

Effekter – framgångsfaktorer – erfarenheter

Alla de fem projekten i fördjupningsstudien är mycket positiva till de processer som de satt igång, och de är mycket stolta över sina projekt. Trots det är de försiktiga med att framhålla konkreta effekter av projekten, speciellt de positiva. Som tidigare nämnts är en analys av effekter och orsaksförlopp en osäker och vanskelig historia, och många av de spår projekten lämnar visar sig först långt efter det att projekten har avslutats.

Många effekter är också mycket svåra att spåra entydigt till en viss insats eller ett visst projekt som en del i ett mer komplext sammanhang. Projekten visar en medvetenhet om just detta. Man kan inte säkert veta om det är projektet, något annat eller en kombination av faktorer som ligger bakom vissa skeenden och resultat i anslutning till projekten, men man har noterat dem – med påtaglig glädje och tillfredsställelse.

Attityder och självförtroende är två mycket vanliga exempel på områden där man tycker sig notera markerade positiva förändringar i anslutning till projekten. Så här säger en projektledare:

”Jag undrar vad man egentligen i djupet tror att det hela har för effekter? Ordförande i nämnden och politiker säger att man ser att barns självkänsla stärks. Barnen är med i en

forskarens vardag, i en konstnärns vardag och de ser att de respekteras och tas på allvar, de får ifrågasätta konst, det kanske de tycker är självklart, men också forskare kan ta frågor och undringar på allvar. Barns idéer har också fått driva forskarnas tankar vidare och faktiskt inspirerat till nytänkande. Man behöver inte vara med om så väldigt många projekt med barn och ungdomar för att känna sånt här intuitivt. Att känna att barnen växer och blommar ...”

Ur samarbeten med skolan kommer också många rapporter och kommentarer som påstår förändringar i samband med projekten. Så här säger en projektledare:

”... samhörigheten i klasserna har ökat, eleverna har vuxit, barnen har gjort saker som de inte trodde att de skulle våga – lärarna har också utvecklats och fått idéer. Lärarna har också tyckt att det varit mycket givande att arbeta tillsammans med andra lärare, de har fått impulser och idéer. Det har också varit mycket jobb, det är extraarbete, men det har varit värt det. Även ämneslärare, som musiklärare, säger att de har fått många idéer som de vill jobba vidare med”.

Det finns många exempel på hur projekten når långt utanför den egentliga målgruppen. Det visar nedanstående exempel från intervjuer med projektledare:

”Sen är det ju mycket viktigt att se sekundäreffekter som att de (barnen) kommer till Folkets Hus och Operan – stora salongen eller bildmuseet. När eleverna kommer dit är det inte bara som gäster utan det är ju ’deras hus’. De går in bakvägen som proffsen och de känner huset – de arbetar där. Sen kommer hela effekten av att föräldrar och släkt blir indragna. Och det här rör sig om alla – inte bara de som i vanliga fall skulle ha gått dit. Den samlade effekten av detta utvidgande av publikunderlag och kulturanvändning på bredden har man väl ännu inte helt sett, eller insett men man kan ju tänka vad det betyder med en massa barn som normalt inte går på operan eller dansföreställningar. När dom ser till att deras nära och släktingar kommer till ett evenemang där barnen känner sig hemma och känner miljön så betyder det oerhört mycket för att skapa öppningar.”
”Den största beröringen kanske är på allsången

på slutet när alla sjunger och kramar om varandra och sjunger den där låten. Man ser i ögonen att man har nått fram.”

”Det är nog lite tidigt att söka kvantitativa mått på effekter i skolor – mobbning – skadegörelse etc. Men skolorna skickar ju rapporter på sådant i rapporter från kommuner – så det går ju att följa upp.”

”Många föräldrar vittnar om att barnen genomgått stora förändringar och positiva sådana. Föräldrar blir ju också väldigt med på tåget när det händer positiva saker med deras barn. Man märker hur det sprider sig i bygden.”

Projekten har uppenbarligen också ofta rört om i den ofta ganska statiska rollbildning som vanligen finns i klasser eller grupper. Barnen och ungdomarna har upplevt varandra i nya aktiviteter och nya roller som ganska avsevärt skiljer sig från vad de varit vana vid. Flera projekt rapporterar om att de upplevt positiva förändringar i sådana sammanhang.

Metodens – projektets generalitet och överförbarhet

Det är tydligt att fler projekt har problematiserat frågan om erfarenhetsspridning och spridning av projektets metod och ”värdekärna”. Man är i dessa fall övertygad om att projektets grundidé är viktig och gärna får komma många fler till dels.

Samtidigt är detta ett problem, eftersom man är mycket angelägen om att projektets grundidé inte på något sätt får förflackas eller förfuskas. Det är inte alldeles självklart att projektet och dess speciella process går att överföra hur som helst, var som helst eller när som helst. Förhållanden skiftar, eldsjälur är personliga och man uttrycker en oro för att projektets bärande idé kan förändras på ett icke önskvärt sätt om viktiga faktorer förändras.

Den dubbelhet som man här uttrycker i förhållande till projektets möjlighet att användas i andra sammanhang kan säkert finnas mer eller mindre uttalat inom de flesta projekten i satsningen. Denna dualism mellan generositet och ”spridningsvilja” å ena sidan och vaktande hänsynstagande till projektets grundidé å den andra, kan vara bra att ha i åtanke när erfarenheter och rön sprids inom ett växande kontaktnät.

Konst – forskning och barn

Projekten kan lyfta fram kopplingar och sammanhang där vuxna projektledare ser möjligheter om än med

vissa svårigheter. Det händer att barnen fullständigt missar svårigheterna och vistas i möjligheterna. Kopplingen konst och forskning är ett exempel på detta. Så här säger en projektledare:

”Utgångspunkten för det här med forskning och konst i samverkan var att man har ju ungefär samma utgångspunkter. Man har ungefär samma frågeställningar till barnen också. Barnen törs också i början fråga och ifrågasätta konsten och konstnären mer än vetenskapen och forskaren. I vetenskapen är det liksom mer på riktigt. När de här presenteras samtidigt och barnen förstår att det är i botten ett ’famlande’ så inser de något nytt och vågar gå vidare med ett frågande rent allmänt. Exemplet med trollsländor och fiskar (som äter trollsländor) där trollsländor förändrar sig beroende på om det finns fiskar eller inte. Det gjorde barnen om till en egen

digital värld där allt var rosa. Forskaren kan också berika sig med både barnens uppfattning av forskningen och vidare frågor. En forskare kan exempelvis under sin föreläsning avbryta och visa den här rosa världen. Barnen kan också märka att processen att jobba konstnärligt liknar väldigt mycket vetenskapliga metoder och allt kan alltså ibland upplevas som ett i grunden spännande famlande. Att prova och värdera och veta när det är ’rätt’. Det är något stort i att låta små barn få ta del av så avancerade tankar i forskningen. Barnen får tillgång till folk som kan svara på nästan allt inom ett visst område. (Och forskarna får anstränga sig för att förklara det för barnen). Barnen får också en modell – oj – så där mycket kan man lära sig.”

REFLEKTIONER OM NÅGRA RESULTAT

Delaktighet och brukarmakt

Aktionsgruppen för barnkultur redovisar i sitt betänkande (SOU 2006:45) vikten av att barn och unga blir delaktiga och kan påverka sin egen situation. Det gäller i kulturlivet liksom i samhället i stort. Rapporten refererar många underlag, källor och rapporter som påpekar att förhållandena inte är de man skulle önska och att mycket kan förbättras för att barn och unga ska få delaktighet och större makt över sin situation. Utredningen redovisar också en ganska sorglig bild där det blir tydligt att barn och unga verkligen önskar en större delaktighet, men sällan får det.

Problemen när det gäller delaktighet och makt över sin situation handlar också om hur viljor och önskemål uttrycks och tolkas. Jerome Bruner (2002) beskriver hur olika former av "vardagsteorier", både på institutionell och på individuell nivå, påverkar hur vi tolkar och använder barns och ungdomars uttryck på ett ganska omedvetet men styrande sätt. Han menar att vi måste göra sådana teorier tydliga och inse deras betydelse om vi på rätt sätt ska kunna förstå de unga.

Målskrivningen i satsningen är tydlig i sin intention att understryka barns och ungdomars *deltagande* och möjlighet att *påverka* i kulturlivet. Det är naturligtvis en svår definitionsfråga vad detta innebär och när den påverkan kan anses uppfylld. Viktigt är också vem som bedömer om delaktighet och påverkan har ingått – barnen och ungdomarna eller vuxna projekt drivare? Arvsfonden handläggare lyfter tydligt fram brukarnas delaktighet. Detta fortsätter, som vi sett, i kontakten med projekten, först under processen fram till ansökan och sedan under själva projekt tiden. Man stödjer och hjälper projekten med information och viktiga frågor, inte minst när det gäller delaktighetsfrågan.

Arvsfondens handläggare uppger att frågorna brukar bromsa upp processen lite fram till ansökan, eftersom de blir tvungna att ifrågasätta om projekten vill samma sak som barnen och ungdomarna. Man kräver från Arvsfonden att barnen och ungdomarna ska ha ett reellt inflytande. Kravet är på intet sätt löst i och med att projektet fått resurser beviljade. Det är då frågan blir konkret och "på riktigt" och inte får tappas bort. Ett projekt startar, rullar igång och har sin process. Ofta blir det personbyten inom projektet eller andra förändringar som kan ha avgörande betydelse. Det kan då, under processens gång, vara lätt att komma bort från utgångspunkterna och grundtanken. Därigenom finns också risken att man tappar bort hur målgruppen

vill ha det, och vill ha det. Barns och ungdomars önskemål och viljor är naturligtvis i högsta grad flexibla och föränderliga under projektprocessen. Projekten har mycket tydligt understrukit den viktiga roll som barnen och ungdomarna har haft med sin delaktighet och sitt ansvarstagande kontinuerligt i projektens process.

Det kan vara avgörande att barnen och ungdomarna på riktigt känner att de äger processen och har makt över den. En sådan delaktighet och känsla är säkerligen mycket påtaglig. Delaktigheten betyder ofta också att barnen och ungdomarna känner att de också äger resultatet, och det kan för dem vara det yttersta beviset för delaktigheten. Ett sådant resultat kan vara "den stora operaföreställningen" med familj och släkt i publiken, dvd-skivan av produktionen, publiceringen av radioprogrammet eller allt material man lagt på en webbplats.

Det finns också uttryck ifrån projekten som talar om hur lätt det är att "ta över" och köra över barnen och ungdomarna. Både barnen och de vuxna är ju i många fall invanda i en tradition som ofta gör det lättare om det blir så. De vuxna har rutin och vana och de unga slipper ett jobbigt ansvar. Det är ju, som vi sett, inte alltid som det behöver upplevas positivt att ha delaktighet och ansvar.

En sådan ansvarsglidning från barnen och ungdomarna till de vuxna kan hända utan några som helst avsikter och många gånger helt omedvetet från båda parter. Det finns exempel på att projekten är vaksamma på sådana förändringar i ansvaret och delaktigheten och uppger att man noggrant bevakar barnens och ungdomarnas delaktighet. I ett fall slogs denna delaktighet fast i ett konkret manifest som barnen skrivit under och som projektet överlämnade till den dagliga verksamheten. I manifestet var exempelvis ordet respekt viktigt. Så här säger en projektledare:

"En del skolor satte upp och använde detta manifest i sitt dagliga arbete. Det hade man stor användning av redan dag två, exempelvis när det uppstod konflikter. Man kunde gå tillbaka till, hänvisa till och komma ihåg att det inte bara var något man skrivit under – bara sådär – utan att det fanns en upplevelse och reflektion bakom detta – in på bara skinnet. Barnens delaktighet i manifestet var här en nyckelfaktor. Lärarna märkte också en annan kvalitet i barnens insikter."

När man är delaktig och tar ansvar betyder det att det finns något konkret att vara delaktig i och ett faktiskt ansvar att ta. Det kräver att något har blivit så konkret och motiverande att barn och ungdomar känner en vilja till engagemang och ansvar. En sådan process kan starta spontant hos ungdomarna. I projektsammanhang är det vanligare med ett samspel mellan projektet och deltagarna. Oftast presenterar projektet något konkret som väcker deltagarnas motivation och vilja till delaktighet. Det kan exempelvis handla om produkter och resultat som andra ungdomar har åstadkommit eller om resurser i tid, lokaler och utrustning som öppnar och möjliggör för barnen och ungdomarna.

Tydlighet och vissa krav kan vara viktigt för att barnen och ungdomarna ska våga ta platsen och bli delaktiga. En grundläggande slutsats från projekten är att barn och ungdomar kan ta långt större ansvar än man vanligtvis eller ursprungligen trodde.

Ett problem för projekten kan vara att verkligen få syn på det faktum att barnen och ungdomarna kan, och är beredda att ta ett stort ansvar. Det händer att man som projektledare "bäddar in" processer i för gulliga förpackningar, som exempelvis att lotta ut vilka av alla barnens melodier som man ska jobba vidare med. Det visade sig i stället att barnen ville välja själva och tyckte att det var viktigt. Projektledningen å sin sida trodde att barnen inte ville ha en tävling för att förlorarna inte skulle behöva bli ledsna. Deltagandet i det gemensamma bidraget fungerade jättebra när barnen själva fått välja och reflektera över sina val. Barnen visade stor mognad och ansvarstagande i det samarbetet. Projektledningen konstaterar att det känns otänkbart att en grupp som varit med om en sådan här process går ut och mobbar varandra efteråt.

Eldsjälen

Eldsjälar är mycket betydelsefulla. Vid utvärderingen framkommer den mycket stora betydelsen som vissa speciella personer i processen tillskrivs. Vi kallar dem ofta eldsjälar – de är bärare, energigivare, igångsättare, processdrivare och i många fall ansvariga i projekten. Det är lätt att få intrycket att dessa personer till stor del identifierar sig med projekten. De inser ofta den stora betydelse de själva har för projekten och dess process men omtalar samtidigt ömsesidigheten, alltså den stora betydelse projekten, projektdeltagare och medarbetare har för dem själva. Dessa eldsjälar intygar att det är vanligt att de har en omänsklig arbetsbörda, men den upplevs oftast som frivillig och självpåtagen och framstår därför inte orimligt belastande.

Dessa eldsjälar berättar i många fall konkret och gripande om processer och händelser i projekten och

det är tydligt att det finns starka känslor och en speciell värdegrund som driver dessa människor. Många personer inom projekten och i anknytning till projekten uttalar också tankar om de speciella eldsjälarna. De undrar ibland om de av olika skäl skulle tillhöra en viss grupp med ett mer än genomsnittligt engagemang, rättspatos, idealitet och förankring i värdegrund och livsförklaring.

När man söker exempel på hur begreppet eldsjäl har använts blir det tydligt att begreppet är mycket flitigt använt och i många sammanhang påpekas vikten av eldsjälen och dess betydelse för projekt och dess process. Eldsjäl har däremot som begrepp inte en helt klar betydelse och eldsjälares roll har behandlats tämligen olika i skiftande sammanhang. Den engelska begreppsvärlden talar om "driving force" eller "real enthusiast" och dessa uttryck är om möjligt ännu mer oklara jämfört med svenskans motsvarighet. Det svenska uttrycket "eldsjäl" kan trots detta på goda erfarenhetsmässiga grunder sägas vara allmänt använt med någon sorts antagen överensstämmelse i betydelse.

Men vi ska inte lura oss att tro att denna upplevda överensstämmelse också går att verifiera i det verkliga vardagliga arbetet. Det är snarare så att uttryckets betydelse kan variera betydligt från sammanhang till sammanhang och från situation till situation. Det finns exempel på dessa olikheter ifrån projekten inom satsningen även om de inte är så kraftfullt uttalade. Eldsjälar kan rent allmänt i många sammanhang både ses som något positivt omistligt och något som till och med i vissa fall kan vara negativt och belastande.

Det förekommer sammanhang där eldsjälares roll beklagas och ses som en igångsättare som inte tar vederbörligt ansvar för processens fortsättning. När konkretisering ska ske är redan eldsjälen någon annanstans. Det kan hända att utveckling och processer är beroende av de speciella eldsjälarna och att verksamheten därför avstannar om eldsjälen försvinner.

En konsekvens av att det är "eldsjälar" som sätter igång och upprätthåller forskning inom området på en institution är att barnkulturforskningen försvinner med dem, om de t.ex. byter arbetsplats, ändrar inriktning på sin forskning eller pensioneras.

(SOU 2006:45. Det ser lite olika ut, s. 224)

Eller att eldsjälen med sin speciella energi skapar spänningar i ett samarbete.

Uttröttning av elevers bild- och medieintresse har dock kunnat inträffa p.g.a.någon eldsjäls

alltför upprepande påhittighet. ... Pedagoger som "brinner" för att bild och media ska sprida sig och som har tagit på sig uppgiften att förankra de bild- och mediekopplade idéerna drar ibland ett tungt lass. Att vara profet i sin egen hemstad är ofta ett tufft och motigt arbete. På några skolor har det uppstått sprickor och djupa konflikter inom kollegiet till följd av att pedagogerna har konfronterats, blivit medvetna om, accepterat eller tagit avstånd från eldsjäalars idéer om kunskap, utveckling och lärande. (Bland eldsjäalar och esteter – Skolverket, 1999, s. 48)

Men inom projekten i satsningen har begreppet eldsjäl nästan uteslutande använts med positiva förtecken, både från människor i samarbetet och från eldsjälarna själva.

Det är vanligt att eldsjälarna inser sin speciella förmåga att entusiasmera och att få med sig människor. Några upplever det till och med som "sitt öde" på ett positivt sätt. Någon uttrycker det som att han "griper, berör, roar och utmanar".

En eldsjäl kan också bli väldigt ensam, den som allt roterar kring och som antas ha alla svar. Det finns fler exempel på detta inom projekten och man uppger också att det finns en rädsla att tappa bort sig i den ensamheten när projekten växer och allt blir större och går fortare.

Den viktiga resurspersonen

Eldsjälen har i de flesta fall en tydlig och klart igenkännbar roll i det enskilda projektet. Det betyder att de inblandade känner igen sin eldsjäl som just sådan. Även om syftet inte här är att räkna upp olika roller som visas sig i projektprocesserna, så finns det anledning att framhålla ytterligare en roll vid sidan av eldsjälen och det är rollen som den viktiga resurspersonen. Den personen har projekten beskrivit som möjliggörare, katalysator, brobyggare och "rätt person på rätt plats utan vilken detta inte varit möjligt". Självlklart kan eldsjälen som person sammanfalla även med rollen som den viktiga resurspersonen, men resurspersonen har i så många exempel varit fristående att den förtjänar uppmärksamhet.

Ofta kan den viktiga resurspersonen ha stor betydelse för eldsjälen's möjlighet att vara just eldsjäl och det finns exempel där den viktiga resurspersonen undanröjt eller minskat friktion mellan eldsjälen och människor runt omkring. Framför allt har detta handlat om samarbeten inom skolan.

Projektet är kontextspecifikt

Alla projekt är knutna till en speciell verklighet och det

gör naturligtvis varje projektprocess unik. Ett projekt som visat en positiv process och lyckat resultat skulle hypotetiskt med bara lite annorlunda förutsättningar kunna få ett helt annat resultat. Det är därför viktigt att ta hänsyn till hela det sammanhang ett projekt fungerar i under hela sin projekttid, och inte bara fokusera på det projektspecifika innehållet. När projektet haft sådana kontextspecifika glasögon på sig har man också uppmärksammat vissa faktorer som man ansett viktiga för projektens resultat.

Projektet har funnit att det är mycket viktigt att "landa rätt från början". Klimatet och kulturen där projektet landar kan vara avgörande för resultatet. Kommer man som svaret och lösningen på ett problem eller förorsakar man problem och gör tillvaron mer komplicerad inom exempelvis en kommun. Ett projekt berättar att de blivit bortskämda genom att de har mottagits så väl hos institutioner, politiker och kulturinstitutioner. Det behöver ju inte vara så, i ett annat sammanhang skulle det kunna se helt annorlunda ut.

Den alldeles speciella kombinationen av människor som samarbetar kan vara avgörande och därför blir rekrytering en viktig faktor. Detta samarbete kan vara så känsligt att till och med välmenad avlastningshjälp inom projektet kan vara hindrande i arbetet. En sådan "hjälp" kan ofta vara någon som man inte riktigt vet var man ska placera inom exempelvis en kommun och med den allra bästa vilja och avsikt för alla inblandade så hamnar de i projektet med inte alltid helt lyckat resultat.

Ett projekt kan också upplevas som en fräsch nystart som inte äger någon historisk belastning. Det kan betyda att projektet får en legitimitet det annars inte skulle ha haft. Det kan vara en fördel att vara något nytt. Man kommer inte från "den och den förvaltningen eller organisationen som det redan finns idéer och tankar (och fördomar) om". Man har inte varit representanter för något annat och konkurrerande.

Projekt som på detta sätt upplevs som obelastade kan också fungera som ett smörjmedel och innebära en katalysatoreffekt för samarbete mellan institutioner. Det kan resultera i att institutioner som aldrig tidigare samarbetat plötsligt gör det genom projektets medverkan.

Andra viktiga små möjliggörare

Många små faktorer har större betydelse än man tror. Att sammanfatta dessa "möjliggörare" på ett enhetligt sätt är nog omöjligt, men de finns där. De kan vid en första anblick verka tämligen banala för att i ett senare skede i projektprocessen visa sig mycket viktiga eller till och med avgörande. Vi har nämnt sådana jordnära saker som att ungdomar blir hungriga och att man

måste tänka på mat och dryck. I andra fall kan det lilla enkla exemplet handla om en möjliggörande buss. Så här säger en projektledare:

”Bussen är egentligen en väldigt bra sammanfattning på hela verksamheten – att möjliggöra – att göra tillgängligt. Vad som än händer så är det nog bussen man kommer att bli ihågkommen för. 12 000 barn har åkt under 2007. Nu när kommunen på något sätt ska ta över driften så vill man gärna att vi räknar ut hur mycket vi vunnit på att ha den, alltså vad det skulle kostat att beställa alla dessa bussresor minus vad det kostat oss att driva och ha bussen. Men det är ju inte hela sanningen. Bussen är ju en möjliggörare och hur många hade över huvudtaget kommit på tanken att beställa en buss, hur många hade orkat med besväret att organisera och fixa tider och avfärder, bussbyten, hemkomster etc? Det där har ju vi tagit hand om. Det har ingått i paketet. En massa hinder som man inte behövt övervinna.”

Den nya teknikens möjligheter

Teknikens utveckling och möjligheter gör det möjligt att få och hålla kontakter i nätverkande och för att utbyta information snabbt och effektivt. Informationsutbyte är trots allt endast en liten del av den inverkan teknikens utveckling har haft för processerna inom en kultursatsning som den här. Det finns i dag en uppsjö olika riktningar och synsätt kring kultur, massmedier, pedagogik, konst och gestaltande som alla fokuserar på hur vår värld i dessa områden på ett avgörande sätt förändrats i grunden genom ”den nya tekniken”. Det man först och främst fokuserar är de olika former av digitala medier och digitala kompetenser som bidragit till detta. Det är också viktigt att lägga märke till att uttrycken förändrats på grund av den digitala revolutionen både till form och innehåll. Vi kan både göra gamla saker på ett nytt sätt och helt nya saker som inte tidigare varit möjliga över huvud taget. I projekten kommer det ofta fram hur den nya tekniken på ett mycket positivt sätt smälter samman med barnens och ungdomarnas vilja att uttrycka sig. Det kan i ett sådant skeende i samhället och i projektens processer vara svårt att helt säkert säga vad som är höna och vad som är ägg. Tekniken ger möjligheter att uttrycka, men utan tekniken hade kanske den specifika uttrycksviljan inte funnits.

En avgörande faktor med den nya tekniken är inte bara att den nu finns, den är också relativt överkomlig

resursmässig. Barnen och ungdomarna kan få möjlighet att använda sig av den och den är inte bara förunnad exempelvis resursstarka medieproducenter. Det går fort att gestalta och konkretisera idéer och det blir professionellt och bra. Man kan exempelvis arbeta direkt i datorer med musik, bild, video och text. Allt finns samtidigt i datorn och kan dessutom samköras på olika sätt.

Ibland bryter projekt så ny mark att mjukvara och användargränssnitt inte finns, utan måste utvecklas. Sättet att använda dessa kan också vara nytt som belyses i dessa två citat från intervjuer med projektledare:

”Det interaktiva och teknikanknutna har varit nytt och man kunde inte drömma om att man skulle anställa programmerare när man startade. Det gäller att hitta barn och ungdomar i en värld där de befinner sig i dag. Att jobba med traditionella kulturämnen och uttryck i den nya miljön har också varit utmanande och spännande. Det har varit viktigt att vara så pass lyhörd så att man förstår att det händer saker i det nya och interaktiva som man inte har en aning om, men som naturligtvis är otroligt kreativt. Det blir en ny och spännande kvalitet också i kombinationen av det traditionella och det nya. Det ger nya möjligheter. Det är viktigt att förstå att vi gör saker som faktiskt inte varit möjliga förut.”

”Exempelvis har forskningen och barnens möte med vetenskapen i biologin om sländor och predatorer gjorts som ett dataspel först. Det hade inte kunnat hända tidigare och nu öppnar en helt ny värld där vi tidigare inte trodde att det fanns möjlighet för människor att försörja sig. Vi trodde det var ’på lek’ och nu är det en av de kraftigaste nischerna.”

SLUTSATSER

Inledningen till den här rapporten tog upp bakgrunden till den särskilda satsningen *Barn och ungdomars kulturengagemang*. Där redovisades också den målskrivning som varit vägledande för satsningen och som löd:

- Att bevilja stöd till projekt som involverar barn och ungdomar och som syftar till att
- öka möjligheterna för barn och ungdomar att aktivt delta och påverka i kulturlivet
- utveckla samverkan av mer långsiktig karaktär mellan kulturinstitutioner och ideellt föreningsliv inom barn- och ungdomskulturområdet
- bryta traditionella könsmonster, etnisk och/eller social segregation.

Även om satsningen har genererat många rika erfarenheter som är förankrade i varje enskilt projekt och dess resultat så är det väsentligt att ställa de resultat som redovisats här för satsningen i sin helhet i relation till de mål som ursprungligen uppställdes. I sammanhanget kan också påminnas om vikten av att inte ensidigt låsa sig till de målrelaterade effekterna. I varje summativ utvärdering kan också stor hänsyn tas till effekter som ursprungligen inte avsågs men som kan bidra med väsentlig kunskap och information.

Effekter

Projektet har ännu inte verkat under lång tid och effektbildningen har i sin helhet därför ännu inte helt framkallats och fixerats. I sammanhanget är det också väsentligt att komma ihåg att en samlad bild av vilka effekter projektet i satsningen har haft låter sig, oavsett tidsperspektivet, aldrig göras fullt ut. Men resultatredovisningen ger redan nu all anledning att se satsningen som lyckad och effektiv. När det handlar om de specifika målformuleringarna för satsningen framgår det av resultatredovisningen att projektet anser att måloppfyllelsen är mycket god. De anser att man lyckats öka möjligheterna för barn och ungdomar att aktivt delta och påverka i kulturlivet, utveckla samverkan av mer långsiktig karaktär mellan kulturinstitutioner och ideellt föreningsliv inom barn- och ungdomskulturområdet samt även bryta traditionella könsmonster och etnisk eller social segregation. Av dessa tre målpunkter är utan tvekan den första kraftigast fokuserad i de enskilda projektens målformuleringar, det vill säga de målformuleringar som projektet ställt sina svar emot. De två följande

målformuleringarna finns mer eller mindre explicit formulerade beroende på det enskilda projektets fokus. De är också en del av de kriterier som projektansökan ställs emot vid Arvsfondens bedömning för beviljning.

Den andra målformuleringen om samverkan mellan institutioner har diskuterats i avsnittet *Samarbete och nätverkande*. Den tredje målformuleringen har projektet redovisat under rubrikerna som handlar om varför man vill driva projektet, vad man vill ha uppnått efter projekttiden och vad som ledde fram till projektidén. Men de spår som satsningen lämnar är, som det framgår av resultaten, bredare och mer detaljrika än så. Förhoppningsvis kan de redovisade erfarenheterna av detta komma till konstruktiv nytta i många sammanhang.

Det samhälle som projektet och satsningen fungerat i är ett utvecklat kultursamhälle med ett i internationellt perspektiv gott rykte när det gäller att tillgodose behov hos de grupper som satsningen vänder sig till. Trots detta är det just i Sverige som Arvsfonden bedriver sin världsunika verksamhet och där projektet finner behov av resurser att satsa på just barn och ungdomar. Det är intressant att konstatera att Arvsfonden ger projektet i satsningen en möjlighet att genomföra verksamhet som ofta spränger vedertagna ramar och går vid sidan av etablerad, institutionaliserad verksamhet. Projektet hittar nya lösningar och får genom resurserna från Arvsfonden möjlighet att prova dessa i praktisk verklighet.

De nya lösningar, metoder och lärdomar som uppstår i projektets spår kan naturligtvis i ett andra steg komma redan etablerad verksamhet till godo. En sådan struktur av samverkan mellan olika parter med likartad verksamhet och liknande intressen har säkerligen stor synergistisk betydelse inom många områden. Det är den här kultursatsningen ett gott exempel på.

Det finns med andra ord anledning att se positivt på det faktum att Arvsfonden ger resurser till verksamheter som riktar sig till vissa grupper i ett land som redan riktar jämförelsevis mycket resurser till samma grupper. Det finns inget i utvärderingen som pekar på att den ena resursen skulle kunna ersätta den andra. Lokalt kan man någon gång uppleva konkurrens i verksamhet och om individerna i målgruppen, men totalt är det en mycket stor övervikt av positiva erfarenheter av samverkan.

Arvsfondens resurser innebär att idérika eldsjälar

får möjligheter att genomföra nyskapande projekt. Det innebär att nya verksamheter kan startas och etableras, nya kunskaper och erfarenheter kan uppstå, användas och integreras i många verksamheter. Projektens målsättningar och verksamhet behöver inte grunda sig på redan etablerad kunskap, vilket är fallet med många etablerade, institutionella verksamheter. Projekten kan i stället tillåta sig att våga, att söka, att kanske hitta andra vägar och därigenom bidra till att ny kunskap uppstår. Just den kreativa kraften som kommer från projekt som ligger vid sidan av det vanliga, traditionella och etablerade är kanske en av de största effekter en verksamhet som satsningen inom Arvsfonden genererar.

Framgångsfaktorer

I resultatredovisningen har många betydelsefulla faktorer berörts. Faktorer som på mer eller mindre avgörande sätt präglat och påverkat projektprocesser och dess resultat. Som påpekats är en viktig egenskap som utmärker de olika projekten just detta – att de är så olika. Detta innebär att framgångsfaktorer för ett projekt kan ha ringa eller ingen betydelse i ett annat. På grund av detta är det naturligtvis svårt att hitta generella framgångsfaktorer – men en del har vi sett i den samlade resultatsammanställningen. Därför återkommer några av dessa viktiga faktorer här:

- *Drivkraften i projektet får* som uttryck sammanfatta det som ovan berörts om eldsjälens betydelse, om idealismen och värdegrundsperspektivet i projektarbetet och om den synergi som uppstår när flera resursrika människor samarbetar och samverkar.
- *Målgruppens delaktighet och ansvarstagande* är en faktor som också är en grundförutsättning för hela satsningen. Det är naturligtvis intressant att en av hörnstenarna i satsningens syften också får spela rollen som framgångsfaktor. På grund av sin roll som syfte och grundförutsättning kunde projekten ha behandlat den här faktorn som given och självklar och därför inte ordat så mycket mer om den. Men det har man i allra högsta grad. Det är frapperande hur ofta och energiskt projekten återkommer till vikten av att målgruppen är delaktig och ansvarig på riktigt för att projekten ska lyckas.
- *Samarbete, samverkande och nätverkande.* Det är väsentligt att man förstår hela vidden av nivåer och former som omfattas av detta i svaren från projekten. Det är samverkan inom projekten
- mellan alla aktörer – inom projektgruppen, inom målgruppen och mellan alla. Det är samverkan mellan olika institutioner och organisationer – ofta mellan etablerade organisationer och projekten. Samarbete sker inte minst mellan olika projekt och människor som bedriver liknande verksamhet på liknande grund. En av de viktigaste ingredienserna i denna faktor är utbyttandet av kunskaper och erfarenheter. I samband med denna framgångsfaktor är det rimligt att också benämna en viktig förutsättning – nämligen *tid*. Tid hade kunna kvalificera som egen framgångsfaktor om den inte varit så synbarligen opåverkar och demokratiskt distribuerad. Projekten har ofta återkommit till vikten av att hantera tid på ett vettigt sätt och att avsätta rimlig tid för viktiga delar i processen. Det har varit vanligt att vikten av sund tidshantering nämnts i sammanhang som berör samverkan och samarbete.
- *Administrationns funktion och dimensionering.* Det har varit mycket vanligt att projekten växer och utvidgas i olika riktningar och problem har uppstått när den ursprungliga projektstaben börjar känna att man inte hinner med och räcker till. Då har det ofta visat sig väsentligt att hålla ett öga på hur administrationen fungerar. Den får inte ”gå på knäna” så att projektprocessen hindras, men den får inte heller växa så att den blir ett eget självändamål inom projektet.
- *Användandet av ny teknik.* Det här vida och oprecisa begreppet är ett generellt uttryck för en framgångsfaktor i projekten. Den nya tekniken står oftast för något med anknytning till datoranvändning. Den har ofta effekter som förbilligar och förenklar processer med koppling till uttryck och kultur. Det handlar om film och bildbehandling, musikframställning etc. Många gånger ger tekniken möjligheter till kopplingar mellan uttryck som annars varit svåra. Ibland kan man genom tekniken göra helt nya saker som annars varit omöjliga, där det ofta handlar om olika former av manipulaton, experimenterande och interaktivitet. En viktig aspekt är hela den värld som Internet och andra interaktiva nätverkande tjänster innebär för kontakt, kommunikation och exponering.
- *Arvsfondens funktion.* Efter en sådan massiv och positiv reaktion på Arvsfondens sätt att hantera kontakten och samarbetet med projekten vore det fel att förbigå en så generellt förekommande

framgångsfaktor även om Arvsfondens betydelse som finansär av projekten är obestridlig. Det är ju inte pengarna från Arvsfonden man från projekten fokuserar som framgångsfaktorn, den ses sannolikt som självklar, utan det handlar om det samarbetsvilliga, stödjande, kunniga och inspirerande bemötande man upplevt från Arvsfonden både inför ansökan och i projektprocessen. I detta bemötande har, enligt projekten, också Arvsfonden fungerat som bollplank i en process där Arvsfonden gärna ser att projekten vågar gå vidare och pröva på och att det innebär att man också får misslyckas i projektprocessen. Många gånger har projekten styrkt denna uppfattning om Arvsfonden med jämförande reflektioner om andra resursgivare man haft kontakt med.

Har satsningen hamnat i god jord?

Besluten om beviljning eller inte från Arvsfondsdelegationens sida vilar i hög grad på projektens målsättningar, vad projekten vill göra, varför och hur. Delegationen tar då också hänsyn till hur dessa målsättningar harmonierar med målsättningarna för den särskilda satsningen som helhet och Arvsfondens generella regelverk. Finns denna harmoni så har projekten en möjlighet att få sin ansökan beviljad, annars inte.

Projekten anser att de i mycket hög grad lyckats följa sina ursprungliga målsättningar och i de fall förändringar har gjorts så anser man att de är små och att de syftar till bättre måluppfyllelse. Inte något projekt anser att man endast i viss, eller liten utsträckning kunnat följa målsättningarna (se fig. 9 s. 15). Sammantaget tyder detta på att satsningen hamnat i vad man kan kalla god jord. Utifrån underlagen i denna utvärdering kan man konstatera att de grundförutsättningar som fanns vid den kritiska och noggranna process som leder till en beviljning av ett projekts ansökan har visat sig hålla i projektprocessen. De mål som förankrats när projekten beviljats har kunnat genomföras. Projekten fungerar genomgående i en så exponerad offentlighet att ett fullständigt felaktigt eller vilseledande svar rimligen lätt skulle kunna uppdagas och komma till Arvsfondens kännedom. Något sådant har inte skett och därför bör de svar projekten angett kunna respekteras som i hög grad överensstämmande med uppgiftslämnarnas upplevelser.

Vi har också sett att projekten har uttalade och utvecklade tankar om vad man vill uppnå med projektet och vad som skulle kunna tolkas som framgång respektive misslyckande. När projekten

trots det i så stor grad menar att de har lyckats med sina uppsåt och att de är på rätt väg, kan det ses som ytterligare en styrka i uppgiftslämnarnas upplevelser av projektprocesserna.

I begreppet god jord skulle man också kunna väga in ett kriterium som Arvsfonden allmänt använder vid sin granskning av projektansökningar, nämligen projektets potential att fortsätta efter projekttiden. Några få projekt är inte omedelbart bedömningsbara enligt detta kriterium, exempelvis genom att projektet syftar till att underlätta för personer med funktionsnedsättning. Därigenom skulle måluppfyllelse betyda att projektet inte längre behövs. I dessa fall är oftast projektet ett medel att möjliggöra fortsatt kulturverksamhet efter projekttiden, en kulturverksamhet som inte varit möjlig utan projektet. I andra fall kan det handla om att projektet är en förstudie. Hos alla andra projekt finns, som vi sett, en mycket stor samstämmighet i viljan att fortsätta efter projekttiden. Man är genomgående inne på djupa och långtgående tankar om verksamhetens fortsättning efter projekttidens slut och det finns många uppgifter om projektens livskraft och växtkraft. Detta gäller även projekt med kortare projekttid och som hunnit rapportera projektslutet. Hur det sedan blev rent konkret är inte klart för de flesta projekt.

Målgruppens egna upplevelser och tankar är en av de viktigaste informationskällorna. I den form som de ingått i utvärderingens empiri överensstämmer den informationen med övriga uppgifter. Den övervägande delen av uppgifterna är administrerade av projekten själva, vilket kan ses som en svaghet eftersom informationens ursprung och urval inte varit möjligt att kontrollera. Men det har inte framkommit skäl att betvivla innehållet i dessa uppgifter.

Det övriga empirimaterial som granskats styrker också bilden av att projekten hamnat i god jord. Det kan handla om intervjuer, utvärderingar och redovisningar från målgruppen, foto och filmdokumentationer av verksamheten, radio, tv och pressinslag och projektspecifika utvärderings- och forskningsrapporter.

Den instrumentella kulturen

När man ser svaren från projekten som handlar om varför man vill genomföra projektet, vad som ledde till projektidén, vad man vill ha uppnått efter projekttiden och hur man ser på framgång och misslyckande framtonar en ganska klar och entydig bild av att projekten använder kulturuttrycken instrumentellt. Genom skapandet och kulturen uppnår man något

annat. Enkelt uttryckt har man något av en verktygssyn på kulturen. Detta är också en synpunkt som kommer fram i intervju med Arvsfondens handläggare: "Det är väldigt få ansökningar som handlar om att utveckla kulturformen som sådan."

Det finns en ganska lång pedagogisk diskussion som rör förhållandet mellan det ämnesspecifika konstnärliga uttrycket (det så kallade intrinsikala uttrycket) och det instrumentella uttrycket. Många pedagoger inom kulturområden har ansett att de ämnesspecifika värdena förringas när konstuttrycken reduceras till ett medel för något annat. För en utförlig redovisning av dessa tankar rekommenderas exempelvis Marner och Örtegrens *En kulturskola för alla* (2003).

En annan fråga i sammanhanget är vem som har tolkningsföreträde när det gäller om kulturen används instrumentellt eller med fokus på sitt egenvärde. De erfarenheter som ligger till grund för slutsatsen att projekten oftast använder kulturuttryck instrumentellt behöver ju inte alls betyda att alla inblandade upplever kulturuttrycken så. Det kan vara viktigt att hålla i minnet att i vilken given situation som helst i projektprocesserna kan ett visst kulturuttryck upplevas olika av alla närvarande. Det en projektledare upplever som en personlighetsutvecklande process genom konstuttryck kan en individ i målgruppen uppleva som en genomgripande konstupplevelse. Det betyder inte att någon har tolkat situationen fel. Effekten av mötet behöver inte vara beroende av vad som driver de inblandade.

Det kan också ligga en fara i att förenkla resonemangen om kulturens instrumentella värden och dess egenvärde. Människor som samlas i en process med kulturellt innehåll kan ha skiftande bakgrunder och motiv för att delta. I själva processen sker sedan ett mycket komplext socialt samspel, och effekterna efteråt kan samspela med alla individernas livssituationer och påverka hur de agerar inför nästa träff eller om de över huvud taget går dit. Det vore nog oklokt att bortse ifrån att barnen och ungdomarna också kan ha utvecklade instrumentella motiv för kulturverksamheten. Det sociala samspelet och att projektet betyder att "det händer något kul" kan vara en tillräcklig anledning att delta, åtminstone i början.

Det finns i dag tecken på att legitimiteten för olika tolkningar av situationer ökar i samspelet mellan barn och unga. De sociala normer och regler som bestämmer och tolkar olika situationer kan också gradvis mista sin betydelse (Ziehe, 2007). Ziehe kallar den här tendensen för "social informalisering". Denna utveckling kan ha många konsekvenser och många är negativa för barnen och ungdomarna, menar

Ziehe. Därför är det också viktigt att vuxenvärlden ställer upp och på ett rimligt sätt motiverar och förklarar olika förhållanden i det sociala samspelet. I detta sammanhang är det lätt att vuxna, exempelvis pedagoger eller varför inte projektledare, hamnar i situationer där man jobbar med "goda argument" för att man vill något som man tycker att barnen och ungdomarna också borde vilja och kanske välja.

Att vara lärare, vara pedagog, är att jobba med goda argument. Man föreslår för klassen att "vi kan läsa Kafka", och klassen svarar, eller en tredjedel av klassen, att "Kafka ger mig inget". Och då blir det problematiskt. Att producera goda argument blir därför kärnan i jobbet, och det är inte lätt. Att vara lärare eller pedagog innebär att man alltid vill något de borde vilja. Och om man alltid vill något de borde vilja, ungdomarna borde vilja, blir det en komplicerad struktur. Så pedagogik och bildning fungerar med goda argument. Lärare och andra pedagoger har jobbet att skapa rimlighet. Den outtalade frågan, oavsett vad du gör som lärare, för ungdomarnas del är "Varför? Finns det en god anledning att vara intresserad av detta?" Vissa ungdomar säger det bokstavligen: "Ska vi kunna det här?" Och läraren måste göra det rimligt. (s.6)

Det har allmänt under lång tid varit ett mycket problematiskt och minerat fält detta med kulturuttryck och samspelet mellan det vuxna etablerade samhället och den uppväxande generationen. De instrumentella värdena av att barn och ungdomar kommer i kontakt med "god" kultur har långa historiska rötter, och har de senaste decennierna kraftigt problematiserats av forskare, konstnärer, pedagoger och allmänt i samhällsdebatten. I dag anser vi ofta att vi har ett betydligt mer breddat och differentierat synsätt på kulturens roll och betydelse i barnens och ungdomars liv än för bara några decennier sedan. Dessa tankar har också satt starka avtryck inom olika styrdokument som exempelvis läroplaner för skolan. Utvecklingen och debatten har också fokuserat "de estetiska uttrycken" och kulturens roll i ett lärandeperspektiv. De metoder och processer som kommer till uttryck i kulturella och konstnärliga aktiviteter har också visat sig vara potentiellt kraftfulla i pedagogiska sammanhang.

"De nationella styrdokument som formulerar barns kulturella rättigheter skriver in kulturen i ett utvecklings-sammanhang. De nationella

kulturpolitiska målen, FN:s barnkonvention samt skolans och förskolans läroplaner – alla tre säger att barn behöver språkliga och kulturella redskap för att utvecklas, för att kunna utnyttja sin yttrandefrihet och bli medborgare med möjlighet att påverka sina egna liv.

Styrdokumentet lägger stor vikt vid barns eget skapande, men betonar också att barn har samma rätt som vuxna att delta i det ”konstnärliga och kulturella livet”. Barn har, precis som vuxna, rätt att höra många sorters musik, läsa böcker som skildrar helt olika erfarenheter och så vidare.” (SOU 2006:45, s.224)

CODA

Coda betyder ursprungligt ”svans” och står i musiksammanhang för avslutningsdelen i ett stycke. Nu har vi kommit till avslutningen i den här rapporten.

Några källor till information och kunskap

Utvärderingen av Arvsfondens särskilda satsning *Barns och ungdomars kulturengagemang* berör en mängd frågor som leder vidare till hur vi förhåller oss till barn, ungdomar och kultur i vårt samhälle. Aktionsgruppen för barnkultur lämnade 2006 sitt betänkande *Tänka framåt men göra nu* (SOU 2006:45). Betänkandet tar ett samlat grepp om kultur, barn och unga och är därför en utmärkt och aktuell utgångspunkt.

Forskning pågår hela tiden och avtäcker ny kunskap, och flera projekt inom Arvsfondens satsning genererar också viktiga bidrag här. När Aktionsgruppen för barnkultur analyserar forskningsläget inom barnkultur konstaterar man dels att det är svårt att få en sammanhållen bild av forskningsläget och att forskning inom området saknas i hög utsträckning. Dels konstaterar man att det är svårt att få resurser till forskningen och nå ut med den forskning som finns. Aktionsgruppen för barnkultur skriver följande i betänkandet:

”Ämnesmässigt dominerar forskning med pedagogisk inriktning stort. Utanför det pedagogiska fältet är litteraturvetenskapen det enda ämnet som har en egen professur med inriktning på barn och unga. De konstnärliga högskolorna bedriver konstnärligt utvecklingsarbete i gränsområdet mellan konstnärligt skapande och forskning kring de konstnärliga processerna.”

”På alla nivåer och inom alla områden som Aktionsgruppen varit i kontakt med påtalas behovet av ökad forskning. Inom fältet kultur och skola finns behov av att utveckla frågor runt definitioner, begreppsbildning och värdering och bedömning inom det estetiska området samt praxisnära forskning.” (s.95)

Ungdomsstyrelsen publicerar regelbundet rapporter, skrifter och aktuell information, ofta sådant som berör målgruppen för den här satsningen.

Eftertankar och slutord

Det har varit intressant och lärorikt att som utvärderare ha kontakt med Arvsfondens särskilda satsning *Barns och ungdomars kulturengagemang* och med projekten som ingått i satsningen. Det brinnande engagemang och den omsorg om målgruppen som projekten visat har varit både gripande och inspirerande.

Det har också varit intressant att se det smörgåsbord av olika kreativa strategier och lösningar som projekten har uppvisat. Arvsfonden påpekar ofta att de i sin roll som resursgivare inte kräver att projekten ska kunna bevisa att resultatet kommer att bli som det är tänkt. Snarare betonas det nyskapande och utvecklande i projektens processer. Vid regelbundet återkommande informationsträffar med projekten, så kallade projektledardagar har Arvsfondens representanter ibland uttryckt Arvsfondens roll som ”riskkapitalist”. Den möjlighet till nytänkande och kreativitet som det ger kan vara en av de stora kvaliteterna i satsningar som den här.

De stora resurser som satsningen har omsatt och de resultat vi hittills sett tyder på ett stort behov och ett stort ansvar som Arvsfonden hanterar. Inget av detta vore möjligt om man inte 1928 stiftat de arvsrättslagar som ligger till grund för resursinflödet till Arvsfonden. Under tiden för den här särskilda satsningen *Barns och ungdomars kulturengagemang* har Arvsfonden många gånger figurerat i massmedier, främst i samband med skildringar av de projekt som Arvsfonden finansierat. Man har från fonden gjort sig synlig och vinnlagt sig om en tydlig kommunikation med allmänheten. Utöver detta har massmedier rapporterat om olika bedrägeriförsök mot fonden. I ytterligare några fall har Arvsfondens roll och olika projekts inriktning problematiserats.

Mediernas uppmärksamhet kunde rimligen lyfta Arvsfonden som fenomen och företeelse till en högre nivå av kunskap, tycker man. Varför följer inte andra efter och tar vårt svenska exempel som modell? Det som förundrar mig lite grand är att en så internationellt sett unik företeelse kan fortsätta att vara så unik. Personliga kontakter med företrädare i EU avslöjar att de ofta inte ens känner till Arvsfonden och dess roll, men de blir mycket intresserade.

Så här i utvärderingens slutskede tycker jag också att det finns anledning att påminna om att se rapporten bara gär en relativt ytlig sammanställning av empiri som i huvudsak består av material som projekten

hittills lämnat till Arvsfonden. (De beviljade projekten fortsätter sin beviljade projekttid även efter satsningens slutdatum och de fortsätter att lämna rapporter till Arvsfonden.)

Olika former av djupare externa granskningar, utvärderingar och forskning kring de processer och resultat alla dessa projekt genererat vore naturligtvis mycket angelägna. Det är mycket viktigt att inse att alla dessa projekt representerar en mycket viktig skatt av kunskap och erfarenheter som det vore fel att inte utnyttja. I många fall är denna projektspecifika forskning redan på gång. Forskning där man kan ställa frågor som är riktade till ett mer specifikt material, och med metoder och teorier som är avpassade till det materialet. Om vi rätt utnyttjar den här erfarenhetsskatten skulle det kunna avtäckas många nya rön om barn och unga i deras samspel med kultur och samhälle. Rönen kan visa sig omistliga när vi stakar ut kursen mot framtiden.

Projekten

Här följer en lista med en kort beskrivning av projekten och kontaktuppgifter. Förutom den här listan rekommenderas också Arvsfondens webbplats www.arvsfonden.se. Klicka på länken "Sök projekt" i menyn och skriv "Kultursatsning" under rubriken Projektområde i formuläret. Då får du upp en lista över projekten med information om vart och ett.

Texten i projektbeskrivningarna utgår ifrån projektens egna beskrivningar till Arvsfonden. Under projektens process har naturligtvis mycket inträffat som gör dessa beskrivningar mer eller mindre korrekta. Avsikten här är endast att ge en ingång till inspiration och kontakt. Därför erbjuds här den ytliga och korta beskrivningen av projektens ursprungliga tankar och riktningar.

BARNENS RAJD

Sameslöjdstiftelsen Sami Duodji
Porjusvägen 4
962 31 Jokkmokk
www.sameslojdstiftelsen.com

För mindre än en mansålder sedan fanns fortfarande den gamla nomadiserande livsstilen bland samer kvar. Förändringar har skett och stora delar av traditionell kunskap har glömts bort. Barnraiden är ett pedagogiskt grepp för att via leken öka barnens kunskap om den egna kulturen. Kan man leka sig till kunskap? Projektet vill skapa två rajder och iscensätta en miljö fylld med föremål och redskap från den tid samerna använde sig av renen vid förflyttning. Barnen ska utifrån ett lustfyllt arbetssätt leka, skapa och vara aktiva i processen och

i sysslorna som att hämta renar, packa pulkor, klövja renar, sätta upp kåtan o.s.v.

BARN SÄGER ÅT PROFFSEN HUR DE SKA GÖRA

Kulturverket
Rådhuset
901 84 Umeå
www.umea.se/kulturfritid/kulturverket
www.cultumea.com

Genom olika delprojekt ska en mängd kulturorganisationer samarbeta till förmån för barnen. De pedagogiska utvecklingsprojekten ska pågå som experiment där barnen är huvudaktörer och i bestämmanderoller. Synsättet är att barnen är ägare till projekten och att organisationerna ska förstärka barnens uttryck med professionell kompetens. Som exempel kan nämnas projektet Identitet där elever i år 5 från 10 olika skolor skriver texter på temat identitet. Texterna tonsätter barnen med stöd från musikstuderande och lärare från Musikhögskolan i Piteå och författarstöd ges för arbetet med texterna. Melodierna arrangeras och framförs av barnen själva tillsammans med professionell symfoniorkester och kör från Norrlandsoperan. I delprojektet Bärbar konst ska förskoleelever rita kläder som sedan sys upp av gymnasieelever från Designprogrammet och av professionella kostymörer från Norrlandsoperan. Kläder kan ha flera funktioner och användas som bärbar konst o.s.v. Projektet avslutas med professionella visningar. Kulturverket startade i augusti 2005 som ett resultat av 7 förvaltningars nytänkande kring sitt arbete med barn och unga i Umeå. Skolan i Umeå, Norrlandsoperan, Musikhögskolan i Piteå, Bildmuseet med flera kulturinstitutioner har tilltalats av projektets nytänkande och av utmaningen i att arbeta med barn och unga som uppdragsgivare och inspiratörer

BERÄTTARBOKEN

Föreningen Sigtuna Teater
Manfred Björkvists Allé 10 D
193 31 Sigtuna
Nik Dahlström 08-592 567 89, 070-580 59 58
nik.dee@tele2.se

Föreningen Sigtuna Teater ska skapa en arbetsmodell där skolan i framtiden ska kunna integrera frågor om kultur och identitet med den traditionella kärnverksamheten. I projektet får mellanstadieelever från fyra skolor i Sigtuna kommun arbeta med frågor

om identitet och kultur. Genom muntligt berättande får eleverna själva söka sin identitet samtidigt som projektet även syftar till att skapa förståelse och möten mellan olika kulturer. Projektskolorna representerar olika områden i kommunen och i ett utbyte mellan skolorna kommer deltagarna på ett naturligt sätt i kontakt med varandras kulturer genom att umgås och arbeta tillsammans.

BRING DOWN THE BEAT

Studieförbundet i Uppsala
Portalgatan 2
754 23 Uppsala
www.bringdownthebeat.se

Musikhuset Musicalen som finns i Gottsunda, Uppsala tar emot ett stort antal musikgrupper. I dag upplever man att det saknas offentliga platser där unga hip-hopare kan mötas och skapa musik. I en lokal med midistudio, kompositionsrum och repetitionslokaler ska en metod för mentorskap prövas. Projektet delas in i tre olika aktivitetsgrader för deltagarna där den första graden utgörs av föreläsningar och temakvällar som öppnar för kontakt och möjlighet att bli medlem i projektet. Successivt utvecklas man inom projektet för att i tredje nivån själv kunna fungera som mentor för nya yngre hip-hopare.

CIRKUS CIRKÖR C/O JÄRFÄLLA OCH LANDSKRONA

Föreningen Cirkus Cirkör
Rotemannavägen 10
145 57 Norsborg
www.cirkor.se/

Vissa av oss människor lär bäst genom att sitta stilla, lyssna och läsa medan andra presterar bäst genom att samtidigt lyssna på musik och röra sig. I dag finns en medvetenhet om positiva effekter av fysisk aktivitet i samband med lärandet. Cirkus Cirkör har tidigare arbetat med barn på skoltid och fritid i skraddarsydda inspirations- och utvecklingsprogram. De här lite udda inslagen i skolan har visat sig lyfta undervisningssituationen på olika sätt. Fler talanger kommer fram ur barnen och ofta startar en positiv spiral. Nycirkusens arbetssätt bygger på att använda den lust och öppenhet som upplevelsen av en nycirkusföreställning ofta skapar. Genom nycirkusen vill Cirkus Cirkör och skolan i Järfälla och Landskrona stimulera till nya arbetssätt där även de barn som inte har så lätt att sitta still i skolan kan få sitt eget uttryck. Andra effekter av projektet kan bli att fler barn lockas till mer fysisk aktivitet. Upplevelser från

Cirkus Cirkörs tidigare aktiviteter med barn och unga i förhållande till lärande, vilar på deltagarnas egna erfarenheter och antaganden. Nu vill man tillsammans med barn och professionella från olika nivåer inom utbildningssektorn, utmana, pröva och etablera nya angreppssätt kring pedagogik, konst och lärande i det dagliga skolarbetet.

COACHER TILL KULTURARENA

Föreningen Plural
c/o Riksteatern
Hallundavägen 60
145 03 Norsborg
coach@riksteatern.se
www.riksteatern.se/templates/Undersida____1958.aspx

Många unga upplever i dag behovet av att vidga begreppet scenkonst samt vitalisera förutsättningarna för att vara ung arrangör. Det rikstäckande ungdomsnätverket Plural, Riksteatern och 8 länsteatrar ska nu samarbeta för att pröva och utveckla en arrangörsverksamhet efter coachingmodell. Projektet ska tillsätta fyra regionala Pluralcoacher fördelade över landet. En nationell samordnare för coacherna ska tillsättas och placeras centralt. En coach i detta projekt kan beskrivas som en trojansk häst som involveras i institutionernas arbete. Coachens uppdrag formuleras av Plural men arbetsplatsen är förlagd till de involverade institutionerna. Genom samarbetet kommer unga arrangörer att få tillgång till länsteatrarnas resurser samtidigt som dessa i sin tur får fler ungdomar i sin närhet som arrangerar och producerar kultur. Ett av coachernas viktigaste uppdrag är att etablera, inspirera, utveckla och samordna lokala och regionala kulturföreningar. Coachen ska i allt övrigt vara uppmuntrande och sammanförande för unga arrangörer och deras samarbetspartner.

DANSSTEGEN

Skellefteå kommun
Kultur Skellefteå
Box 703
931 27 Skellefteå
www.skelleftea.se/

Kultur Skellefteå ska i nära samarbete med Skellefteå Dans- och Balettförening genomföra ett projekt som syftar till att ge unga möjligheter att arbeta med scenproduktioner inom dansområdet. I projektet ska ungdomar utveckla dansproduktioner från ax till limpa med alla olika ingående moment relaterade till en dansföreställning som exempelvis koreografi,

scenografi, ljus och ljudsättning. Med projektet vill parterna inspirera redan dansintresserad ungdom men också hitta nya målgrupper som vill arbeta vidare med dansen som konstform.

DET HANDLAR OM LIVET SJÄLVT

KulturCentrum Skåne

Box 1237

221 05 Lund

kulturcentrum.skane@telia.com

www.kulturcentrumskane.com/

Kulturcentrum Skåne verkar för att bygga upp ett regionalt kulturcentrum för personer med utvecklingsstörning. Centrumet ska innehålla en kulturutbildning, en kulturarbetsplats och en öppen verksamhet med kulturella förtecken. I dag bedrivs en utbildning på postgymnasial nivå med riksintag i ämnena musik, teater och bild samt en öppen kulturverksamhet för barn och ungdomar med utvecklingsstörning.

Det beviljade projektet syftar till att påskynda utvecklingen inom traditionell omsorg, bort från monotona ensamarbeten med begränsade möjligheter till allsidig träning och stimulans. Kulturcentrum Skåne kommer att inom ramen för projektet testa nya metoder och aktiviteter som är utvecklande och hälsobefrämjande för den enskilde. Dessutom vill de bidra till att öppna nya sektorer och nya arbetsplatser på arbetsmarknaden, så att inte personer med utvecklingsstörning ska bli kvar i ett permanent utanförskap.

EKO

Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik (RANK)

www.riksforbundet.se

Syftet med projektet är att ge ungdomar tillfällen till utbildning, erfarenhetsutbyten och framträdanden inom nutida konstmusik. I dag är datorn ett naturligt inslag i de flestas vardag och föreningen vill med projektet använda datorns möjligheter, så att deltagarna ska kunna skapa ny musik oavsett tidigare kunskaper i att komponera. I projektet får ungdomarna experimentera och komponera utifrån ett tema de själva väljer. Det kan vara en kärlekshistoria, en tidningsnotis, Tsunamikatastrofen eller något annat som berör. Kring temat skapar deltagarna musikaliska verk i form av nutida musik som också ska framföras för publik. Härnösands folkhögskolas elektronmusikstudio står till deltagarnas förfogande och arbetet ska ledas

av en erfaren tonsättare. Projektet ska också söka integrera andra konstarter och tekniker i processen. Först arbetar projektet i skolmiljö med hela klasser. Därefter fortsätter de som önskar i studiomiljö, och som en tredje fas genomför deltagarna offentliga föreställningar och installationer lokalt och på turné. RANK ska samarbeta med Härnösands folkhögskola, Franzénskolan i Härnösand och Musik i Västernorrland.

En plats tillsammans på scenen

Ågrenska Stiftelsen

Box 2058

436 02 Hovås

Ågrenska Stiftelsen har verksamhet för barn med olika typer av funktionshinder, såväl sällsynta som mera vanligt förekommande. Stiftelsens syfte är bland annat att hjälpa till att förbereda de unga för frigörelse från familjen och för ett så självständigt vuxenliv som möjligt. I samarbete med Borås Kulturskola ska stiftelsen genomföra ett pilotprojekt med barn och ungdomar från båda organisationerna, för att skapa förutsättningar för barnen att utveckla sin kreativa förmåga tillsammans och på lika villkor ta del av kulturinstitutioner. Kulturskolan i Borås är sedan tidigare engagerade i att lösa sin uppgift att finnas till för alla barn, och prövar ständigt olika metoder för att också på bättre sätt möta barn och unga med olika funktionshinder. Projektet kommer att innehålla aktiviteter kring olika konstformer utifrån barnens egna önskemål.

En stilla eftermiddag med FAMILJEN

Föreningen SEC

c/o Hultman

Ersmässgränd 16

129 43 Hägersten

enstillamiddag@gmail.com

Föreningen menar att den interaktiva teatern som startade i slutet av 80-talet har stagnerat och behöver utvecklas. För att göra det och möjligen också utveckla en helt ny konstform vänder sig föreningen, som har sin bakgrund i lajv, till den klassiska teatern. Kontakter knyts mellan unga från den interaktiva scenen och de från den klassiska teaterformen. 7 pjäser ska sättas upp på ett nytt sätt, interaktivt och simultant: Ibsens Ett dockhem, Strindbergs Fröken Julie, Tove Janssons Pappan och havet m.fl. De ämnen som ska behandlas särskilt handlar om familjen, kvinnans ställning i familjen och hur den förändras över tid. Alla rollfigurer

från de 7 pjäserna ska mötas och improvisera över vad de olika klassiska karaktärerna kan ha att säga varandra. Detta utspelas genom handlingen i Thomas Vinterbergs drama och Dogmafilm Festen. Fyra uppsättningar ska besättas och arbetet leds av regissörer med erfarenhet från teater och rollspel. Därefter kommer fem till tio mindre försök under experimentella former att genomföras. Erfarenheterna från dessa olika arrangemang utvärderas därefter av alla inblandade och ska ligga som grund för ett avslutande seminarium under försommaren 2008.

Fanzingo

Föreningen ZINGO Fanzinehuset
Rotemannavägen 10
145 57 Norsborg
www.zingofilm.se
www.fanzingo.se

Föreningen Zingo med drygt 300 aktiva medlemmar i åldrarna 15–30 år ska skapa Fanzinehuset, ett mediehus i förorten Botkyrka som ska bli den plats dit man som ung går när man vill komma ut med det man har att säga. Föreningen vill med hjälp av ett antal projekt skapa en kreativ och kraftfull miljö där unga kan utvecklas och tillsammans skapa, producera och lansera sina budskap i rikstäckande medier, som tv, radio, tidning, film och webb. Det ska bli ett mediehus som från början byggs upp av och tillsammans med unga från olika bakgrunder, ett integrerat, jämställt och jämlikt hus där redaktionella beslut tas av unga under 30 år.

50/50 – ETT KRAFTTAG FÖR ATT NÅ JÄMVIKT MELLAN KÖNEN PÅ MUSIKSCENEN

Kultur Ungdom
Västra Ringgatan 8A,
Box 40
441 21 Alingsås
www.kulturungdom.se/50-50/50-50.php

Musiklyssnande är i dag ett lika stort intresse bland unga kvinnor som bland unga män. Tre gånger så många flickor som pojkar går på konsert 1–2 gånger per månad och fler tjejer än killar går också på disco, klubb och rave. Däremot utgör antalet tjejer i landets största musiktävling Musik Direkt endast 10–15 procent. Inom studieförbundens verksamheter är också manliga musiker i kraftig majoritet. Unga kvinnor tar mer sällan än unga män steget ut från kulturskolor och estetprogram till självständigt musicerande. Inom musikbranschen generellt är männen i stor majoritet,

särskilt inom produktion och teknik. På Musik Direkts riksfinal 2005 var 9 av 97 deltagare tjejer. Föreningen vill med projektet uppnå en förändring genom att först genomföra en kartläggning och kunskapsinhämtning och därefter arrangera ett antal riktade stimulansprojekt, seminarier, kurser, turnéverksamheter och informationsaktiviteter.

FORNBYN

Stiftelsen Västergötlands museum
Box 253
532 23 Skara
www.vastergotlandsmuseum.se

Fornbyn i Skara är det största friluftsmuseet i Västra Götalandsregionen och består av ett 30-tal ålderdomliga hus från olika delar av länet. Här finns lanthandel, missionshus, smedja, kyrka, torp, dansbana etc. Under flera år har museet haft problem med omfattande skadegörelse och i stället för att satsa på larm och staket vill museet vända på den destruktiva utvecklingen och göra byn mer angelägen för ungdomar. Projektet vill pröva en metod för att bli ett museum i samtiden och öppna för en ny museipedagogik. Under projekttiden ska stiftelsen inte i första hand anordna aktiviteter för unga i Fornbyn utan mer stödja ungdomarna i att själva ta ett mer omfattande ansvar för byn. Museet planerar samarbeta med fältassistenter, Ung i Skara, föreningsliv, skola m fl. organisationer.

FREJA

Föreningen Autism i Jönköpings län
c/o Ingrid Sindahl-Norelius
Frejagatan 7
561 41 Huskvarna
ingrid.sindahl@smot.nu

Föreningen har startat en pilotverksamhet med drama, musik och teaterverksamhet för och med barn och ungdomar inom autismområdet. Projektet syftar till att använda konstformerna som uttryckssätt för att dessa barn och ungdomar ska få möjlighet att träna sig i socialt samspel och förmåga att jobba med andra i grupp. Genom trygg, avstressad och bejakande atmosfär ska verksamheten uppmuntra deltagarnas egna skapande begåvningsresurser på ett lustfyllt sätt. Det ska vara roligt att vara med i Freja! Föreningen har startat tre grupper med totalt 20 barn och ungdomar under ledning av musik- och teaterpedagoger. Ett

flertal föreställningar har arbetats fram under det första året med hjälp av olika former av ny experimentell pedagogik. Kabarén Stackars Oss som är sprängfylld av självironi och humor har spelats ett otal gånger inför publik på olika lokaler. Föreställningen har lovordats i press och media.

Gunga Malmö

Spirtus Mundi
Mäster Johansgatan 6
211 21 Malmö
www.spiritusmundi.nu

I Gunga Malmö möts barn i sång, orientalisk och afrikansk dans, bild, text och musikskapande m.m. Föreningen ska pröva ett nytt sätt att arbeta med kultur som integrationsfaktor i Malmö och Botkyrka. I konceptet Gunga Malmö ska barn och unga utveckla förståelse för varandras likheter och olikheter genom att bland annat träna och utbilda sig till unga kulturambassadörer. Projektet kommer att använda sig av näringslivets erfarenheter från förberedelser inför internationella möten men här anpassat till ett barn- och ungdomsperspektiv. Kulturambassadörerna kommer bland annat att praktisera sina färdigheter i skolan. Projektet ska också skapa och framföra Mångfaldens Musikal som blir den gestaltande delen av utbildningen. Här arbetar de blivande ambassadörerna tillsammans med 150 barn från Botkyrka och Malmö.

INTRYCK – UTTRYCK – AVTRYCK

Katrineholms Arbetarteater
c/o Rolf Edström, Malmgatan 6 B
641 31 Katrineholm
Rolf Edström 0150-509 39, Catharina Windahl, 0708-796824
mitt.val@telia.com

En 200 kvadratmeter stor yta finns mitt på torget i Katrineholm. Där ska pågå föreställningar av och med barn varje dag klockan 13.00 under december 2006 i form av en ”levande julkalender” med lucköppning genom dörren till tomtestugan. Under hela 2006 kommer Arbetarteatern tillsammans med 8 glesbygdsskolor i Katrineholms kommun att stimulera barnen till att skriva manusförslag och att själva spela teater. De bästa förslagen utses och därefter ska Arbetarteaterns skådespelare och ungdomar tillsammans med barnen utveckla föreställningarna som ska pågå under advent nästa år.

KOMMA TILL TALS

Studiefrämjandet i Göteborg
Falkgatan 7
416 67 Göteborg
Box 48063
41822 Göteborg
ulf.skogsen@studieframjandet.se
gbg@sfr.se
www.studirgramjandet.se

Efter skoltid ska det pågå verksamheter inom film, dans och musik på Ryaskolan i stadsdelen Biskopsgården i Göteborg. I projektets verksamheter ska föreningen och skolan blanda olika genrer med olika kulturaktiviteter. Exempelvis kan indisk semiklassisk dans mixas med Flamenco och en kurdisk sång kan blandas med hip-hop. Redan kända sånger kan få nya former, melodier och rytmer utan att förlora sin ursprungliga själ. Projektet ska också presentera föreställningar som ska kunna sägas representera stadsdelens kulturella själ och därigenom utveckla en konstnärlig nisch präglad av stadsdelens egen kulturmix. Syftet är att skapa positiva kulturverksamheter med ungdomar. Kulturuttrycken ska vara förankrade dels i några hemländers kulturarv, dels i den svenska majoritetskulturen och dels i ungdomskulturen. Målet är att starta en kulturklubb inom dans, musik och film. Genom detta vill man skapa förebilder och förebygga utanförskap samt ge ungdomarna större möjligheter att utveckla sina talanger, så att de lättare ska kunna formulera sig för att kunna komma till tals.

KONSTSKOLA FÖR DÖVA

Örebro Konstskolas Vänner
Beväringsgatan 14
703 65 Örebro
info@orebrokonstskola.se
www.orebrokonstskola.se

Örebro Konstskolas Vänner arbetar för att döva och hörselskadade ungdomar ska få möjlighet att genomgå en seriös utbildning inom det konstnärliga området, för att sedan etablera sig som yrkeskonstnär eller studera vidare vid högskola. Genom en förstudie ska föreningen undersöka möjligheten att starta en konstskola för döva och hörselskadade ungdomar. Beslutar föreningen att etablera skolan planeras den förläggas till Örebro och innefatta en tvåårig utbildning.

Kutlur – Kultur lite omskakad

Kulturföreningen Maya
c/o Folkuniversitetet, Box 363
901 08 UMEÅ
elmira@kutlur.se
www.umea.se

Kulturföreningen Maya i Umeå upplever att ungdomar av utländsk härkomst alltför sällan producerar och konsumerar kultur. Föreningen vill nu överbrygga detta gap mellan kulturliv och ungdomar. Genom uppsökande verksamhet och direkt kontakt ska föreningen bidra till att skapa ett ökat kulturengagemang för och med ungdomar av utländsk bakgrund bland boende i Umeå, Skellefteå, Sorsele och Lycksele. Under hela året ska föreningen söka upp och träffa ungdomarna, för att finna ut vad som intresserar mest inom dans, musik, teater etc. Parallellt med dessa träffar ska föreningen påverka studieförbund och andra lokala kulturaktörer att starta minikurser och workshoppar i ämnen som ungdomarna själva frågar efter. På det sättet ska kulturinstitutioner, organisationer och ungdomarna etablera kontakt med varandra. Detta ska också leda till att ungdomarna också kommer i kontakt med de ordinarie program som kulturorganisationerna arrangerar.

Kultur för alla barn

Kulturhus Lätting
Hamiltongatan 1
802 66 Gävle

Kulturföreningen Lätting finns i f.d. Länsfängelset i centrala Gävle och fungerar som en paraplyorganisation för en mängd självständiga kulturprojekt riktade till barn och unga. Föreningen ska nu skapa en mer permanent kulturverksamhet uppbyggd på samarbete mellan en rad olika lokala kulturaktörer. Syftet med satsningen är att kulturaktiviteter från föreningarna ska bli ett mera permanent komplement till skolan, dagis och fritis, och med ett verksamhetsinnehåll som följer brukarnas behov och planeringar. Med i projektet är lokala kulturaktörer som exempelvis Skottes Musikteater, Gävle Teater, Folkteatern m.fl. Projektarbetet kommer att koncentreras på insatser, som seminarier för barn, dagispersonal, lärare, dagmammor och fritidsledare samt workshoppar om praktisk kulturutövning. I syfte att ytterligare utveckla den praktiska kulturverksamheten kommer föreningen också att genomföra återkommande föreställningar för och med över 10 000 barn under en treårsperiod.

På detta sätt vill man nu åstadkomma ett framtida strukturerade samarbete mellan aktörerna.

MALMÖ BERÄTTAR

Föreningen Teatern.nu
Sundspromenaden 15
Box 17121
200 10 Malmö
info@teatern.nu
regissor@telia.com
www.teatern.nu

Hur kan folkligt förankrad teater gå hand i hand med konstnärlig kvalitet och förnyelse? Det frågar sig den Malmöbaserade föreningen Teater.nu i ett projekt där ensemblen ska producera föreställningar som kommunicerar direkt med publiken i regionen. Projektet *Malmö Berättar - A Chorus Line* tar sin utgångspunkt bland de unga i det mångkulturella Malmö. Syftet med projektet är att förankra teatern i den verklighet som råder i Malmö och samtidigt söka stärka ungdomars självkänsla. Ett hundratal unga malmöbor ska ges möjlighet att berätta självupplevda berättelser som ska bli grund till en eller flera berättarföreställningar. Föreställningarna förväntas bli till ett myller av språk och dialekter, lika blandat som Malmö i dag. Projektets andra fas är att göra en revidering, nytolkning och uppsättning av musikalen *A Chorus Line* där malmöborna ska kunna spegla sig själva utifrån sina berättelser. Amatörer och professionella kommer att samarbeta i de två olika delarna av projektet.

MOBILA FILMSKOLAN

Föreningen Bergsjöns Kultur- och Mediaverkstad (KVM)
c/o Radar 72,
Bertil von Wackenfeldtsväg 50
415 05 Göteborg
www.kulturmediaverkstan.se/mobila%20filmskolan.htm

Projektet vänder sig till ungdomar i 14–15 års ålder från fem olika stadsdelar i Göteborg. Föreningen samarbetar bland annat med ett antal grundskolor, Kulturskolan i Bergsjön, Skolbio, Göteborgs kommun och föreningen Kultur Ungdom. Deltagarna ska tillsammans med handledare skriva filmens manus kombinerat med praktik och filmteori. De ska också diskutera olika teman som kommer upp under

manusskrivandet. Projektgruppen kommer att träffas två gånger per vecka och mötena cirkulerar mellan de olika stadsdelarna, med basen i Bergsjön. När filmen är färdig kommer eleverna att själva presentera den på sina respektive skolor. De ska också göra en större turné bland olika skolor och organisationer i Västra Götalandsregionen. Efter visningarna ska ungdomarna tillsammans med handledarna leda en diskussion kring filmens handling. Föreningen arbetar också för att i anslutning till projektet anordna ett seminarium om filmskapande för högstadie- och gymnasielärare i Västra Götalandsregionen.

MUSIK ETT MEDEL MOT UTANFÖRSKAP

Föreningen Iranska toner
c/o Folkuniversitetet
Storgatan 70
171 52 Solna
www.folkuniversitetet.se/templates/Page.aspx?id=112784

Förstudien ska grundligt utröna möjligheterna att starta en musikskoleverksamhet för unga med huvudinriktning på persisk-orientalisk musik. Bland annat ska förstudien undersöka andra aktörers intressen till samarbete, som kommunala kulturskolan, landstingets kulturorganisationer, högskolorna och föreningslivet. Frågan om tillgång till lärare med specialkompetens ska utredas och studien ska också belysa frågor om finansiering och lokaler. Folkuniversitetet samverkar i projektet med Föreningen Iranska Toner.

Musik och teatercentrum

Studieförbundet Vuxenskolan, Västra Värmland
Köpmangatan 4
671 31 Arvika
www.sv.se/omsv/index.asp?iParentPageID=46&iPageID=46

En undersökning bland ungdomar med utvecklingsstörning i Arvika, Eda och Årjängs kommuner visade på ett stort behov av kulturaktiviteter där musik och teater dominerade bland önskemålen. I projektet ska en teatergrupp bildas. Ledarna kommer att genomgå en kompetensutveckling och deltagarna ska själva med stöd från ledarna skapa föreställningar från ax till limpa. Snickeri, målning och skådespeleri kommer att ingå som en naturlig del i projektet. Vars och ens av deltagarnas individuella förmågor ska

identifieras och vidareutvecklas med ledning och stöd från assistenter och handledare. Verksamheten kommer att ambulera mellan Eda, Årjäng och Arvika. Arbetssättet i verksamheten ska genomsyras av ett meningsfullt helhetstänkande kring utbildning, arbete och fritid för målgruppen. Projektet samarbetar bl a med FUB, Arvika kommun, Eda kommun samt Årjängs kommun.

NEXT GENERATION

Romska Ungdomsförbundet

Gånglåtsvägen 131
215 078 Malmö
info@rufs.org
www.rufs.org

Romska Ungdomsförbundet vill ge barn från olika nationaliteter i Malmö möjlighet att delta i det romska kulturlivet. Projektet syftar till att de romska barnen genom kulturverksamhet ska känna glädje och stolthet över sitt ursprung, samtidigt som de övriga barnen på ett roligt sätt får skapa, finna och förstå den romska kulturen. Målgruppen är barn i grundskolan och förskolan, romska, svenska och invandrabarn som normalt inte tar del av det romska kulturlivet. Romska Kulturcentret ska tillsammans med skolor och förskolor genomföra olika aktiviteter för och med barnen som till exempel sagoberättande, romsk musik, dockteater, matlagning, film, dans och romsk matlagning. Projektet beräknas omfatta ett 70-tal förskolor samt låg- och mellanstadieklasser. Dessutom kommer cirka 200 barn att delta i kvällsaktiviteterna.

NYA SOMMAR-MUSIKALEN 06

Föreningen ScenÖsterlen
Box 173
272 24 Simrishamn
info@scenosterlen.se
scenosterlen@titania.se
http://scenosterlen.se/?page_id=16

Föreningen SommarScen Österlen bildades våren 1999 för barn och ungdom som inte hade något särskilt att göra på sitt sommarlov. Syftet med föreningen var att ge barnen möjligheter till annan sysselsättning än enbart sol och bad under sommaren. Behovet visade sig vara stort och första sommaren genomfördes musikalen Ronja Rövardotter med 60 barn. Sedan dess har verksamheten fortsatt och även utvecklat en elevutbildning. I syfte att finna en

arbetsform där barn och ungdomar är delaktiga i hela produktionsprocessen av en stor teaterföreställning, allt från pjäsförfattande till ljuddesign, ska Scen Österlen genomföra den Nya Sommarmusikalen. De äldre ungdomarna som går föreningens teaterskola ska själva, under handledning av vuxna, producera en sommarmusikal tillsammans med de yngre, cirka 30 barn och unga i åldrarna 8–14 år. Manus skrivs utifrån barnens och ungdomarnas egna berättelser. Dramatik och musik ska vara nyskriven av personer verksamma inom föreningen.

PLAY IT

Studieförbundet i Norra Storstockholm
Box 1316
172 26 Sunbyberg

Studieförbundet i Norra Storstockholm har, i samarbete med vårdbolaget Orkidén, en estetverksamhet för personer med funktionsnedsättning. I första hand är det personer med Aspergers syndrom, Downs syndrom och Autism som deltar. Ett problem föreningen idag upplever är att de grupper där personer med funktionshinder finns, har svårigheter att hitta forum för sitt musicerande. Det beror bland annat på den osäkerhet som deltagarna själva kan känna inför ett möte med en okänd publik. Genom projektet *Pl@y IT* vill man överbrygga problemet och låta grupperna presentera sig och spela för hela världen. Genom den nya tekniken ska man kunna visa upp sig och i realtid spela för alla med en dator och tillgång till Internet. (Arvsfondsdelegationens stöd till projektet upphörde för om december 2007)

Praktikantåret

Spegelteatern
Björngårdsgatan 3,
118 52 Stockholm
book@spegelteatern.se
www.spegelteatern.se/php/praktikantar/praktikantar.php

I dag saknas nivån mellan gymnasium och högskola inom teaterutbildningen i landet. Det blir alltmer svårt i den ökande konkurrensen att för den unga skådespelaren och regissören etablera sig som yrkesverksam. Nu ska 16 ungdomar från olika delar av landet få möjlighet att pröva sina ambitioner inom skådespeleri och regi för en tänkt framtid inom något teateryrke. Praktikantåret ska vara praktiskt och

teoretiskt inriktat och ge var och en möjlighet att pröva sina egna färdigheter och skaffa sig en scenisk erfarenhet. Alla medverkar genom att regissera teateruppsättningar, delta i undervisning, jobba med monologer, musik, poesi, marknadsföring och som foajévakt, kort sagt delta i teaterns vardag men också få möjlighet att under professionell ledning utmana sig själv i helt egna projekt.

Projektet 163 04

Stiftelsen Tensta Konsthall
Box 4001
163 04 Spånga
www.tenstakonsthall.se/?subDir=doc&id=359

Flera rapporter pekar på att ungdomar med invandrarbakgrund och med bakgrund i arbetarklass är underrepresenterade vid de konstnärliga högskolorna. Tensta Konsthall ska i samarbete med Tensta gymnasium och Konstfack pröva en metod att främja rekryteringen av ungdomar från Tensta till de estetiska högskoleutbildningarna och till arbetsmarknaden. 20 Tenstaungdomar ska under projekttiden få möjlighet att bli en del av det konstnärliga arbetet i Tensta Konsthall tillsammans med varsin mentor som studerar vid Konstfack. I konsthallen kommer det också att finnas bildlärare och handledare som ska arbeta tillsammans med deltagarna. Den första terminen ska ungdomarna arbeta utifrån ett forskande arbetssätt kring begreppet konst i ett bredare perspektiv. Under våren 2007 ska ungdomarna också välja varsin student från Konstfack och arbeta konkret i ett eget konstprojekt. Alla terminer kommer att innehålla examinerings-, och slutproduktionsarbeten. Projektet kommer alltså att fokusera på de unga och deras intresse i konst i relation till Konsthallens arbetsområden och Konstfacks alla utbildningar inom konst och design.

Re:Orient

Box 4215
102 65 Stockholm
www.reorient.se/omoss/index.php

I dag finns få alternativ för unga med rötter i Mellanöstern att utöva sin musik. Re:Orient verkar för att presentera högkvalitativ kultur från Mellanöstern och Nordafrika. Föreningen är mycket aktiv med festivaler, konserter, seminarier, debatter etc. och startar nu också i samarbete med Kulturskolan Stockholm, en stor ungdomsensemble med musikanter som spelar

musik från Mellanöstern med dess typiska instrument. För att göra det tillgängligt för så många som möjligt kommer man att anpassa pedagogiken så att såväl nybörjare som mer erfarna kan delta.

Rhythm & Dance

Studieförbundet Vuxenskolan
Litsvägen 22
831 41 Östersund
www.sv.se/ostersund

Projektet är en förstudie inför ett planerat utvecklingsprojekt som syftar till att möjliggöra för ungdomar med intresse i världsmusik och dans, att kunna utveckla sig inom sitt intresseområde. Under sex månader ska en projektledare arbeta tillsammans med ett ungdomsråd bestående av ungdomar från olika delar av landet för att reflektera tillsammans, identifiera problemområden och planera projektet. Bland annat ska förstudien undersöka möjligheterna att etablera en nationell ungdomsorganisation för dans, initiera ledarutbildningar som kan locka fram nya unga ledare inom världsmusik och dans samt utveckla de utbildningar som i dag finns inom musik- och dansområdet, till att omfatta flera kulturer. Projektet sker i samarbete med bland andra Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD).

RÄTTEN TILL RESPEKT

Svenska Korczaksällskapet
Box 34103
100 26 Stockholm
www.korczak.se/

Projektets syfte är att öka barns kunskaper och förståelse för grundläggande humanistiska värderingar. Tillsammans med barnen i ett antal skolor ska föreningen arbeta tematiskt kring barns rättigheter samt skapa och spela sceniska föreställningar med barnkonventionen i musikalform. Omständigheterna kring Janusz Korczak och barnhemsbarnen under ockupationstiden i Warszawa ska bilda en ramhandling i projektet. Den musikaliska bearbetningen ska arbeta med modern musik blandad med klassisk musikalform. Projektet ska även använda tekniker med dockor inspirerade av de japanska Bunraku och Kuruma Ningyo.

Röda Sten

Röda Sten 1
414 51 Göteborg
www.konstforeningar.se/kf.asp?nr=1480105

Föreningen Röda Sten med 1 200 medlemmar driver en omfattande konstutställnings- och kulturverksamhet. Ytterväggarna till Röda Stens lokaler har sedan länge varit en populär scen för graffitimålarna. Nu ska föreningen bjuda in graffitiintresserade ungdomar från området för att involvera dem i, och utveckla föreningens verksamhet. I en kontinuerlig dialog med ungdomarna ska man i projektet gemensamt arbeta fram intressanta och givande aktiviteter kring samtidskonsten. I olika baskurser och ateljénriktade kurser kommer ungdomarna att ges möjligheter att under professionell ledning pröva olika slags material, tekniker eller bekanta sig med olika teman inom bildkonst och närliggande områden som betongskulptur, animation, dokumentärfilm, arrangörskap osv. Varje kurs avslutas med en utställning eller föreställning.

SATSNING PÅ DANS OCH HANTVERK

Stiftelsen Bevara Vårt Kulturarv
Tibblevägen 2
183 56 Täby

Stiftelsen Bevara Vårt Kulturarv har under lång tid byggt upp en unik museisamling av gamla hästvagnar i Vallentuna. Den sista kvarvarande industribyggnaden i trakterna kring Roslagstull i Stockholm köptes nyligen av stiftelsen där de nu gör en satsning på att iordningställa och bygga om industribyggnaden till att omfatta en museidel och en utbildningsdel. Stiftelsen har fått stöd från Allmänna arvsfonden för att, parallellt med museiuppbbyggnaden, starta en hantverksutbildning kring smide, sadelmakeri- och tapetserararbete, konservering och bevarande, samt en dansutbildning inom Street och Hip-hop. Utbildningarna riktar sig till ungdomar och kommer att samplaneras med deltagarna. Kurserna ska ledas av lärare och handledare med särskilt goda kompetenser inom respektive ämnesområden. Stiftelsen samarbetar med Danshögskolan samt Södra Latins gymnasium. (Arvsfondsdelegationens stöd till projektet upphörde förom december 2007)

SKAPA

Föreningen Kulturhuset/Barnkultur
Svavelsticksgränd 7-9
553 15 Jönköping

Vad är kultur om barnen själva får bestämma? Hur blir en utställning som barn med syn- eller hörselskada själva får utforma? Ett större offentligt konstverk som ska smycka Jönköping – hur kommer det att se ut om barnen skapar det? I dag styrs barnkultur ofta från vuxenvärlden, konstaterar föreningen som nu vill utforska det enskilda barnets kulturbehov. Projektet vill undersöka vad som händer när barn med olika bakgrunder och förutsättningar får skapa i ett sammanhang där de vuxna leder men inte styr. Barnen ska här få upptäcka och göra efter egna impulser och inte enbart konsumera det som de vuxna bestämt. Föreningen ska också parallellt med projektet starta en samverkansgrupp med vuxna för att initiera ett fortlöpande samtal och lärande kring vuxnas attityder och förhållningssätt till barnkultur. Gruppen kommer att bestå av representanter från olika institutioner och organisationer med ansvar för barn- och kulturfrågor.

SKAPA KRAFT

Husie KFUK-KFUM Scoutkår
Husie Kyrkoväg 78
212 38 Malmö
heja@husiescout.se

Husie scoutkår i Malmö vill utveckla och bredda sin verksamhet och nå fler ungdomar genom att skapa aktivitetsgrupper inom olika estetiska områden som hantverk, bild och form samt rollspel och drama. Aktiviteterna riktas främst till ungdomar som vanligtvis inte tar del av scoutkårens verksamhet. Syftet med projektet är bland annat att ungdomar ska utveckla sin förmåga till kritiskt tänkande och förmåga att skapa.

SKAPARKRAFT

Norrbottens Handikappidrottsförbund
Idrottens Hus, Kronan A3b
974 42 Luleå
www.nll.se/twosection.aspx?id=51996

Ungdomar med multifunktionshinder i Gällivare samt barn i asylsökande familjer i Boden kommer att under totalt 24 upplevelsebaserade lägerveckor experimentera fram en modell för att arbeta integrerat med kultur och

idrott. Som utgångspunkt används konstarten Landart kompletterat med teater, sång, dans och ljud. Innehållet ska omfatta idrott och kultur i ett nyskapande, brett och lustfyllt perspektiv. Varje läger kommer att avslutas med någon form av vernissage där barnen kan visa ett eget skapat multikonstverk. Projektet genomförs i samarbete med Norrbottens läns landsting, SISU Idrottsutbildarna, Migrationsverket i Boden, Parkskolan, Bodens kommun, Gällivare kommun samt Gällivare-Malmbergets RBU.

SKATEBOARDKULTUREN OCH SKATEBOARD SOM KULTUR

Föreningen Bryggeriet
Ystadsvägen 46
214 48 Malmö
info@bryggeriet.org

I syfte att uppmärksamma och synliggöra ungdomars kreativitet och belysa en ungdomskultur, vill Föreningen Bryggeriet i dialog med konsthallen Rooseum i Malmö, genomföra ett konstnärligt utvecklingsprojekt. Projektet kommer att vara indelat i två delar.

Ett experimentellt konstprojekt med skatekulturen som grund. En konstnär kommer att tillsammans med en grupp skateboardåkare från föreningen – i en kreativ process med skateboardkulturen från underground till etablerad kommersialiserad kultur – utforma ett konstverk som ska visas på Rooseum. Formerna kommer att variera. Video, installationer och skulpturer men också andra skapelser som ska vara skejtbara och samtidigt fungera som utsmyckning av det offentliga rummet i Malmö.

Projekt i det offentliga rummet. Efter utställningen på Rooseum kommer projektets första del att utvecklas i samverkan mellan Bryggeriet och stadsträdgårdsmästaren i Malmö stad. De skejtbara skulpturerna som skapas i delprojekt 1 ska analyseras och i samråd placeras ut i Malmö på olika strategiska platser.

SLÖJDKLUBBEN

Svenska Hemslojdsföreningarnas Riksförbund (SHR)
Torsplan 7
113 64 Stockholm
www.hemslojden.org/slojdklubben.dsp

Svenska Hemslojdsföreningarnas Riksförbund (SHR) har tidigare fått stöd ur Arvsfonden för det

tvärkulturella projektet Slöjdcirkus som riktades till barn över hela landet. Utifrån projektet växte en ny pedagogik fram, Slöjdcirkus pedagogik. I projektet Slöjdklubben ska föreningen utveckla en varaktig metodik som gör att Slöjdcirkus pedagogik, som testats i nationell form, ska kunna etableras i lokala Slöjdklubbar. Målet är att minst hälften av landets kommuner ska ha en slöjdklubb. Tanken är att inom projektet hitta former för hur slöjdklubbarna ska kunna drivas i framtiden. Projektets målgrupp är barn och det är viktigt att barnen är medskapare i projektet och får möjlighet att påverka verksamheten. Därför ska en rådslagsmodell utvecklas. I projektet ska även Slöjdklubben på Internet etableras. Projektet ska bedrivas i samarbete med bland annat Nämnden för hemslöjdsfrågor, ordinarie rikskonsulent i hemslöjd för barn och ungdom, hemslöjdskonsulenter på regional nivå samt Unga Slöjdare.

TEATERKOLLO – SKRIVA FÖR SCENEN

Föreningen Teater Kurage
Södra Allégatan 2
413 01 Göteborg
kurage@hagateatern.se
www.hagateatern.se

Föreningen Kurage som främst har profilerat sig genom att arbeta med och främja nyskriven dramatik kring aktuella ämnen, ska i projektet Teaterkollo fånga upp unga röster i samtiden och visa på möjligheterna att arbeta med teatern. I projektet skriver och spelar ungdomarna egna pjäser. Med projektet vill föreningen väcka ett intresse hos unga för att arbeta kreativt med teatertexter samt att inspirera grundskolan att mer arbeta för att eleverna själva skriver texter i form av dramatik. Projektåret kommer att indelas i två kvällsgrupper: skrivklådegruppen och iscensättargruppen. Under sommaren 2005 arrangeras ett fyraveckors teaterkollo på Hagateatern i Göteborg. Ungdomar från stadsdelarna i Göteborg är inbjudna.

Teckenspråkig kulturskola

ABF Örebro, Drottninggatan 38
702 22 Örebro
<http://orebro.tspkulturskola.se/omskolan.php>

Örebro är den folktätaste kommunen i Sverige med teckenspråkiga, procentuellt sett, och ses som ett nationellt kunskapscentrum för hörsel- och dövfrågor.

Den teckenspråkiga kulturskolan ska erbjuda aktiviteter en gång i veckan inom områdena dans, teater, cirkus, teckning och målning. Verksamheten kommer att bedrivas efter skoltid. Fler konstformer ska tillkomma under projektets gång. Undervisningen genomförs med teckenspråk som första språk och sker i studiecirkelform. Projektet samarbetar bl a med Kultur Örebro kommun och Dövas förening i Örebro län.

TILLBAKA TILL MESOPOTAMIEN

UngdomsInitiativet inom Syrisk-Ortodoxa Ärkestiftet I Sverige
Box 204
461 25 Trollhättan
www.u-i.nu/?page=arkiv&id=69

Projektidén handlar om att kulturintresserade tonåringar genom konstformen Levande teater och traditionell teater, under interaktiva föreställningar ska agera som instruktörer och berättare för att återuppliva olika urgamla konsthantverk. Den konkreta scenen kan vara en gammal marknadsplats skapad av ungdomarna själva, utomhus eller inomhus och med ett antal unga aktörer som erövat ett visst kunnande inom något gammalt hantverk. Besökarna rör sig mellan de olika stationerna där ungdomarna spelar sina teaterroller samtidigt som de utför och berättar om olika konsthantverk. Med projektet vill man bland annat skapa broar mellan generationerna, väcka intresse för gammal kultur och nyskapande hantverk samt pröva ett nytt koncept för att arbeta med teater och kulturarv.

Tyst Teater

Riksteatern
145 83 Norsborg
www.riksteatern.se/templates/Undersida____6338.aspx

I syfte att stärka möjligheten för döva ungdomar att få utöva scenkonst på teckenspråk ska Riksteatern starta upp unga teckenspråkiga teatergrupper runt om i landet i nära samarbete med den egna professionella teatergruppen Tyst Teater. Ensemblerna utvecklas autonomt med fortlöpande stöd från projektledningen. Under projektet ska man också arbeta med utbildningsinsatser för lärare, pedagoger och ledare. En community på teckenspråk ska skapas på webben. Öppen scen för döva unga samt olika workshopar i manusskrivande och teaterteknik kommer att arrangeras i ett flertal städer. Projektet genomförs i samarbete med Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges

Dövas Ungdomsförbund, Västanviks Folkhögskola, Ungkulturdagarna, Riksteaterns Open Jam, samt Nordisk Kulturfestival och Deaf Arts Now.

ULTRAVÄLDSDSIGN

Stiftelsen Tensta konsthall
Box 4001
163 04 Spånga
www.tenstakonsthall.se/?subDir=doc&id=175
info@tenstakonsthall.se

Tensta konsthall söker ständigt nya och innovativa arbetsformer för att jobba interaktivt med sin publik. I detta projekt ska de tillsammans med barn och ungdomar och en möbeldesigner, på ett positivt sätt ta tillvara den lust och energi som kan locka vissa ungdomar till vandalism. I projektet ska dessa krafter omvandlas till att bli en introduktion till en designprocess där ungdomarna tillsammans med vuxna, undersöker effekterna av vandalism i sina offentliga närmiljöer. De ska även pröva om det som ungdomarna upplever i sin tur kan påverka lokalmiljön och utveckla formgivning, uttryck och design i positiv bemärkelse.

Projektet har som mål att bland annat stimulera och följa upp ungas intresse för design och samtidskonst och på längre sikt kunna visa målgruppen på möjligheter till konstnärliga utbildningar. Detta kan också bidra till att bredda rekryteringen av studenter till konstnärliga högskolor. Enligt en ny undersökning rekryteras studenter som är extremt homogena när det gäller etnicitet och klassbakgrund. Bland annat kommer mellanstadiebarn från Bussenhuskolan och elever från Tensta gymnasium att involveras i projektet.

UNG BERÄTTARSCEN

Föreningen Berättarnätet
Sabbatsbergsvägen 20
113 21 Stockholm
www.berattarnatet-ost.se

Stiftelsen Fabula Storytelling Festival
www.storytelling.se
www.fabulafestival.se

Ung Berättarscen är ett treårigt modellutvecklingsarbete för att förankra det unga muntliga berättandet i ett mångkulturellt Sverige. Detta projekt vill också bidra till att länka samman den levande, muntliga berättarkultur som finns bland

barn och ungdomar och den skriftspråkliga kultur som dominerar skolans undervisning och bibliotekets arbete. Projektet innehåller inslag som utbildning för all personal på skola och bibliotek inför Berättarrazzian, där ett antal berättare stormar in oanmälda i en hel skola under en dag och berättar för eleverna som sedan berättar för varandra. Därefter följer särskilda berättarverkstäder och berättarlaboratorier för de som vill utveckla sig vidare i mer regelbunden berättarträning. Forskare från olika lärarhögskolor ska föreläsa om berättande och kandidaterna följer projektet och möts i egna workshopar. Ett särskilt programinslag kallat Ung Berättarscen ska skapas med unga berättare, pedagoger, bibliotekarie och forskare, och bli ett eget inslag på den årliga Fabula Storytelling Festival. Berättarläger arrangeras en vecka varje sommar i samarbete med folkhögskolor, och på respektive ort skapas berättar- och samtalscaféer, drama- och skaparworkshopar. Projektet beräknas omfatta 9–12 skolor på fem orter fördelade på 14 delprojekt per år.

UNGDOMSKULTUR I NÄR-TV

Örebro När-TV
Falla 809
705 92 Örebro
ntv@satisfactory.se

Örebro När-TV är en ideell förening som består av 15 lokala organisationer. Sammantaget nås 45 000 hushåll i Örebro, Kumla och Hallsbergs kommuner av föreningens sändningar. Under handledning ska ett stort antal ungdomar träna och lära sig TV-mediet för att uttrycka sig kulturellt och dela med sig av sina egna intressen. Ungdomarna ska lära sig hantera utrustningen och samarbeta kring olika inspelningsprojekt. Utrustningen ska vara mobil för att enkelt kunna transporteras mellan olika inspelningsplatser och bostadsområden. Programproduktionen ska ske på ungdomarnas villkor och minst ett program i månaden ska vara producerat av och med ungdomar. Projektet leds av en projektledare på halvtid samt en teknisk handledare som i sin tur utbildar lokala handledare med utrustningsansvar. Planerna är att starta en ungdomsförening som driver kanalen vidare efter projekttidens slut.

UNG REGI

IOGT-NTO, lokalföreningen 217 Klipprosen
Centralbacken 6
666 31 Bengtsfors
www.ungregi.se

IOGT-NTO har i snart 100 år drivit verksamhet i Bengtsfors, i huvudsak med de unga som medlemmar. Föreningen ska tillsammans med unga i Bengtsfors och föreningen Revyverket, Bengtsfors Eds Biograf & Filmförening, Communicare, Studieförbundet Sensus och Bengtsfors kommun, bygga upp en kultur- och medieverksamhet i Godtemplargården. I dag innehåller gården biograf och samlingslokaler för föreningslivet. En projektledare ska engageras och driva arbetet med att stötta ungdomarna i att initiera och starta upp aktiviteter främst i teater, film, musik och dans. Godtemplargården är i dag utrustad som ett digitalt hus med bland annat digital biografutrustning. Tekniken öppnar möjligheter till utveckling mot till exempel data Lan, digitalt berättande och digitala dansmattor. Digitalt utbyte med andra gårdar som har liknande förutsättningar planeras också i former av digitala teater-, dans- och filmfestivaler o.s.v. Projektet planerar också upprätta en dubbelriktad videoupkoppling via ett riksnät på fiber i ett parallellt projekt i samarbete med Kungliga Tekniska Högskolan.

VAR LIGGER PEPPARKAKELAND?

Föreningen Neon Gallery Brösarp Society
Vägstationen
277 50 Brösarp
www.pepparkakeland.se/

Hur låter salt och var kommer det ifrån? Det är en fråga som inspirerat föreningen till projektet. Huvudsyftet är att arbeta med mångkulturfrågor på ett lustfyllt och enkelt sätt genom att skapa upplevelser och frågeställningar kring kultur och ursprung i mötet mellan människor, mat och musik. I ett samarbete med tolv kommuner i Skåne arrangeras en workshop inklusive konsert varje månad. En grupp skolelever och elever från sfi (svenska för invandrare) i varje kommun skapar innehållet. Projektet startas med besök på skolorna. Där initieras samtal kring frågor om mångkultur och kulturarv, i relation till mat och musik. Maten fungerar som en katalysator för vidare samtal kring bakgrund, vanor och kulturellt arv. I nästa steg möts skolans elever och sfi-eleverna för att tillsammans planera för den workshop de själva ska genomföra. Rätterna ska lagas, diskuteras och analyseras samtidigt som musiken spelas och sjungs. Dagen därpå blir det

två föreställningar, en för skolan och en offentlig. Programmet innehåller musik och berättande samtidigt som matlagning pågår på scenen i dialog med publiken. Programaktiviteterna ska ledas av kökschef Eve Maltas samt Jonas Jonasson, musiker, kompositör och producent. Projektet är ett samarbete mellan föreningen och Musik i Syd, sfi och 12 Skånekommuner.

VISUELL FILMGALA

Örebro dövas ungdomsklubb
Klerkgatan 16
702 25 Örebro
www.s-d-u.se/php/vi_pa_sdu/styrelsen.php

Föreningen ska planera och genomföra en visuell filmgala i svensk teckenspråkig film och samtidigt uppmuntra döva och hörselskadade att själva skapa film. Visuell Filmgala kommer främst att visa svenska teckenspråkiga filmer. En jury kommer att ge synpunkter på de inskickade filmbidragen och dela ut priser för bästa film i olika kategorier. Två projektledare ska under år 2006 lansera arrangemanget och arbeta med planeringen kring festivalen. Dessutom ska de ge kortkurser i filmteknik på samtliga specialskolor i Sverige. Föreningen har också ambitioner att etablera en webbplats där filmerna kan laddas ned. Visuell Filmgala beräknas äga rum i Örebro i december 2006.

YOUNG SHAKESPEARE

Stiftelsen Internationella Vadstena-Akademien
Bergsgatan 57
112 31 Stockholm
www.vadstena-akademien.org/

I dag bedriver Vadstena-Akademien efterfrågade och populära kurser som för många unga opera- och skådespelarelever på högskolenivå inneburit ett viktigt steg i karriären. Nu ska Akademien genomföra ett pilotprojekt i form av en kurs för unga i åldrarna 16–25 år, intresserade av litteratur, sång och teater. Kursen kommer i sin form att präglas av mindre förutbestämt innehåll och en mer fri process i mötet mellan deltagarna. Akademien för också dialog med Share Music Sweden i syfte att i framtiden utveckla kursen med särskilda förutsättningar för att möjliggöra även för ungdomar med funktionsnedsättning att delta.

Äntligen vuxen

Regionmuseet i Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

www.regionmuseet.m.se/

Ungdomar ska tillsammans med professionella kulturarbetare framställa en vandringsutställning som ska visas i Kristianstad och därefter turnera i landet. Projektet utgår från konstaterandet att museer oftast är en plats där vuxna bestämmer och tar utrymme. Detta vill stiftelsen ändra på genom att utmana och byta ut de traditionella arbetsmetoderna för att nå en bättre dialog med målgruppen unga. Projektet samverkar bland annat med Interactive Institute Studio 12–21.

LITTERATUR

Agelii, K., Bohlin Haglund, I., Danielsson, H., Hultén, M. Sundberg, R. (1999). *Bland eldsjälar och esteter*. En rapport om 40 skolors arbete med bild och media, Skolverket.

Allmänna arvsfonden. (1982). *Allmänna arvsfonden för barn, ungdom och handikappade*. Liber. Stockholm.

Blomberg, J. (1998). *Myter om projekt*. Thomson Fakta. Stockholm.

Bruner, J. (2002). *Kulturens väv*. Daidalos. Göteborg.

Dahlström, J & Jakobsson, J. (2006). *Identitetsskapande via kulturella intryck*. Examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet.

Lag om Allmänna arvsfonden. (1994). Socialdepartementet. (1994:243).

Marner, A & Örtegren, H. (2003). *En kulturskola för alla, estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediaspecifikt och medieneutralt perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm.

SOU 2006:45. *Tänka framåt men göra nu*. Betänkandeav kommittén Aktionsgruppen för barnkultur.

SOU 2006:45. *Det ser lite olika ut ...* Bilaga till betänkandet *Tänka framåt men göra nu*.

Ungdomsstyrelsen. (2003). *Ungas egna kultur- och fritidsverksamheter*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:3.

Vedung, E. (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Studentlitteratur. Lund.

Ziehe, T. (2007). *Identitet, populärkultur och "bildning"*. Föreläsning vid Ungdomsstyrelsens rikskonferens i Stockholm. Ungdomsstyrelsen.

BILAGA 1

1. VAD VILL NI GÖRA I ERT PROJEKT?

1.1 Skriv vad ni konkret tänker göra i ert projekt.
(Tips: Tänk som om ni skulle beskriva projektet för en främling på vägen mellan två busshållplatser. Det går bra att utgå från den text ni skrivit i tidigare ansökan.)

1.2 Skriv vad ni vill ha uppnått när projektet är avslutat.
(Tips: Tänk utifrån vad ni har för realistiska målsättningar när ni pratar om projektet inom er egen grupporganisation. Vad tror ni att ni kan rapportera den dagen då projektets finansiering är slut?)

1.3 Berätta vad som ledde fram till projekttiden och varför den upplevdes viktig.

1.4 Vilket av följande påståenden passar bäst in på ert projekt (välj bara ett)?

- Vi vill med vårt projekt hjälpa eller stödja andra än oss själva
- Vi vill genom vårt projekt få möjlighet att genomföra en aktivitet själva
- Vi vill med vårt projekt påverka vissa beslut eller beslutsfattare

1.5 Beskriv om och i så fall hur projektet kommer att fortsätta efter det att projekttiden är slut och vilka eventuella effekter projektet förväntas ge efter denna tidpunkt.
(Om projektet inte kommer att fortsätta eller ge några effekter efter projekttidens slut kan ni bara sätta ett streck.)

1.6 Skriv vad ni tycker skulle vara bra mått på framgång/misslyckande i ert projekt.

2. VILKA ÄR DELAKTIGA I PROJEKTET?

2.1 Beskriv projektets målgrupp.
(Ange om särskild ålder eller kön dominerar i målgruppen och hur stor målgruppen är.)

2.2 Hur många i denna målgrupp tror ni kommer att ingå i projektet?

2.3 Beskriv kortfattat vad målgruppen skall göra

och/eller vad ni skall göra för målgruppen.

2.4 Beskriv vilka andra personer som kommer att vara knutna till projektet, men inte tillhör målgruppen.
(Sådana personer kan till exempel vara projektledare, anställda, frivilligt engagerade. Ange antal.)

2.5 Beskriv kortfattat vad dessa andra personer skall göra.

2.6 Vilka andra samarbetspartners planerar ni skall finnas i projektet? (t ex en kommun, en frivilligorganisation eller ett företag)

2.7 Beskriv vad ni förväntar er att dessa samarbetspartners skall göra.

2.8 Finns det andra finansörer än Allmänna arvsfonden knutna till projektet?
(I så fall, uppskatta hur stor andel av den totala finansieringen som Allmänna arvsfonden bidrar med. Om det inte finns några andra finansörer kan ni bara sätta ett streck.)

3. KONTAKTEN MED ALLMÄNNA ARVSFONDEN

3.1 Beskriv kortfattat hur ni – i det här projektet – hittills upplevt kontakten med Allmänna arvsfondens representanter.

3.2 Beskriv kortfattat hur ni skulle önska att den fortsatta kontakten såg ut.

Svar från (namn):

Projekt:

BILAGA 2

Projektets namn:

Organisation:

Antal projektår:

Redovisningen avser det första, andra, tredje projektåret

(om projektet är flerårigt, markera med understrykning)

1 Projektets syfte och målsättning

1.1

Vilket var syftet och målsättningen för projektet såsom de formulerades i medelsansökan?

Om det är möjligt får ni gärna ”klippa och klistra” ur er tidigare ansökan.

1.2

I vilken utsträckning har det varit möjligt att följa syftet och målsättningen?

(markera med understrykning)

- Helt och hållet
- I stor utsträckning
- I viss utsträckning
- I liten utsträckning
- Inte alls

Kommentera gärna:

1.3

Hur ser ni på målsättningarna inför det kommande projektåret? Kommer något att ändras och i så fall varför?

1.4 Analysera projektet hittills utifrån dess:

- Styrkor:
- Svagheter:
- Möjligheter:
- Hinder:

1.5

Beskriv om och i så fall hur projektet kommer att fortsätta efter det att projekttiden är slut och vilka eventuella effekter projektet förväntas ge efter denna tidpunkt.

1.6

Skriv vad ni tycker skulle vara bra mått på framgång/misslyckande i ert projekt.

1.7

Ser ni ert projekt som ett

- Lokalt projekt
- Regionalt projekt
- Annan spridning
- Nationellt projekt

Kommentera gärna:

2. Delaktiga i projektet

2.1

Vilka var er målgrupp vid projektstart?

2.2

I vilken utsträckning är målgruppen fortfarande densamma?

- Helt och hållet
- I stor utsträckning
- I viss utsträckning
- I liten utsträckning
- Inte alls

Kommentera gärna:

2.3

Beskriv målgruppen ni arbetat tillsammans med under senaste året.

Antal pojkar/flickor, Kulturell/etnisk bakgrund, Särskilda grupper/kategorier

2.4

Beskriv kortfattat vad målgruppen har gjort och/eller vad ni har gjort för målgruppen:

2.5

Vilka andra personer och samarbetspartners har funnits i projektet under senaste året och vad har dessa i så fall haft för betydelse i projektarbetet?

2.6

Har kontakter med samhället i övrigt påverkat projektet?

Kommentera gärna

2.7
Hur ser ni på målgruppen inför det kommande projektåret?
Ändring? Utveckling? Hur?

3. Projektet hittills

3.1
Till hur stor del har projektet finansierats med medel från Allmänna arvsfonden under det gångna året?

3.2
Om andra finansiärer funnits – vilka konsekvenser har det fått för projektets genomförande?

3.3
Tycker ni att det ekonomiska anslaget från Allmänna arvsfonden varit tillräckligt i ert projektarbete?

3.4
Vad har ni hittills gjort i projektet? Beskriv kortfattat hur ni konkret arbetat med era målgrupper:

3.5
Var har projektet faktiskt genomförts? *Egen lokal? Utomhus? Annan plats?*

3.6
Hur tycker ni att målgruppen har upplevt projektet hittills?

3.7
Vi önskar också att ni på lämpligt sätt insamlar och sammanfattar målgruppens synpunkter. Vad som varit bra och mindre bra, varför de valt att delta och om något kan förbättras. Det kan också finnas övriga synpunkter av intresse.

3.8
All dokumentation från projektledning och målgrupp är av intresse. Det kan handla om ljudinspelningar, videofilmer, bilder, skrivna berättelser, pressklipp mm. Detta kan skickas separat. Ange i så fall här vad ni skickar.

3.9
Hur ser ni idag på projektets fortsättning efter projekttidens slut?

3.10
Tror ni vi kommer att se andra effekter än de ni redan angett, efter projekttidens slut?

4 Övriga frågor

4.1
Har projektet uppmärksammats i massmedia?

4.2
Har projektet någon koppling till forsknings- eller utvärderingsinsatser (förutom Allmänna arvsfondens utvärdering)?

4.3
Har ni spridit erfarenheter eller resultat från projektet?
Kommentera gärna

4.4
Hur dokumenterar ni projektet?

4.5
Har ni någon nyttig information eller bra tips som ni vill dela med er av till andra projekt?

4.6
Finns det några intressanta tendenser eller mönster som ni tycker er se i projektet?

4.7
Finns det någon övrig information som ni tycker inte framkommit i tidigare svar?

Underskrift (ansvarig för svaren):